הנוסח ומקורותיו

נוסח כתב היד

אוצר החכמה

מהדורה זו של תורה, נביאים וכתובים מבקשת למסור את נוסח המקרא על פי המסורה. ומבחינה זו הרי היא דומה לשאר כל המהדורות המצויות היום בידי לומדי תורה. אף על פי כן שונה מהדורה זו ממהדורות אחרות בפרטים רבים של כתיב, ניקוד וטעמים — וגם בעצם השיטה של קביעת הנוסח.

יש צד שוה בכל המהדורות המקובלות היום בישראל. כולן מבוססות על נוסח אחד, שהיה מקובל על המהדיר כנוסח מדוייק: נוסח בעל ״מנחת שי״ (מ״ש), נוסח ר׳ וואלף היידנהיים (רוו״ה) או נוסח כתב יד לנינגרד. ובדרך כלל לא ראה המהדיר זכות לעצמו לשנות מהנוסח הזה, שביסס עליו את מהדורתו; אלא ברוב המקומות העתיק את הנוסח כמות שהוא; ורק במקום שהשיבוש גלוי לעין, תיקן כמיטב הבנתו.

מעלתה של שיטה זו ברורה. כי כבר יצא טיבם של מ״ש ורוו״ה, וכבר נודע שמם בישראל כבעלי מסורה מוסמכים; ונוסחם נחשב כעין ״נוסח מקובל״. מעלה אחרת נודעת לכתב יד לנינגרד: זה הוא כתב היד היחיד של כל המקרא, שנכתב בסמוך לתקופת המסורה — והגיע לידינו בשלמות.

וראוי לעמוד בייחוד על הצד העקרוני של קבלת שיטה אחת ויחידה. אין ספק, שגם המהדירים שהלכו בדרך זו ידעו, שהנוסח שבידיהם עלול להיות מוטעה במקומות שונים; ואילו השוו אותו לנוסחים אחרים, היו יכולים למצוא נוסח עדיף על הנוסח שהעתיקו ממנו. אף על פי כן נמנעו בדרך כלל מהשוואת נוסחים ומקביעת נוסח על פי הבנתם. שכן המלקט נוסחים שונים קרוב לבוא לכלל ערבוב שיטות סותרות; והקובע נוסח על פי מיטב שיפוטו, עלול לטעות בשיקול הדעת; ואילו המעתיק נוסח כמות שהוא — קרוב לשכר ורחוק מהפסד; אפשר שהוא מעתיק גם שגיאות; אך ודאי, שאין הוא מוסיף שגיאות משלו.

אולם אף על פי שדברים אלה מתקבלים על הדעת, לא כך נהגו חכמי ישראל של הדורות הקודמים; אלא כולם השוו כתבי יד שונים ובדקו את הערות המסורה[1]. והנוסח שנקבע אחרי כל העמל הזה לא התאים כלל לכתב יד יחיד; אלא הוא התאים בכל מקום לרוב כתבי היד או לעדות נאמנה של המסורה. והואיל וזו השיטה הנהוגה בישראל, קבענו על פיה גם את נוסח המקרא של המהדורה הזאת.

כבר הזכרנו לעיל את הסכנות הכרוכות בשיטה זאת. משום כך חובה עלינו להראות, שהנוסח שנקבע במהדורה זו ראוי באמת להיחשב ״מדוייק על פי המסורה״ — אף על פי שלא נקבע מלכתחילה על פי כתב יד יחיד. אך נתאר תחילה את השיטה עצמה.

כשהתחלנו להתקין את הנוסח לצורך המהדורה הזאת, עדיין לא היה בידינו נוסח כתר ארם צובה; שהרי תצלום הכתר הועמד לרשות הציבור רק בשנת תשל״ז. כיסוד למהדורה הזאת נבחרו אפוא המסירות הבאות: חמשה כתבי יד עתיקים, שנכתבו

1. ראה את הקדמת רמ״ה לספר מסורת סייג לתורה ואת הקדמת ר׳ מנחם די לונזאנו לספר אור תורה.

תנ״ך <עפ״י כתר ארם צובא. מהדורת ברויאר> ברויאר מרדכי (מגיה) עמוד מס 1166 **הודפס ע״י תכנת אוצר החכמה**

בסמוך לתקופת המסורה: כ״י לנינגרד B 19a (כל המקרא), כ״י המוזיאון הבריטי Or. 4445 (רוב התורה), כ״י הנביאים של קאהיר, כ״י ששון 507 (כמעט כל התורה) וכ״י ששון 1053 (כמעט כל המקרא); כ״י תימני, שנכתב כארבע מאות שנה אחריהם והוא מדויק מאד בנוסח הכתיב שלו: קמברידג׳ Add. 1753 (כל כתובים)[2], מקראות גדולות דפוס ויניציאה רפ״ו ששימש אחר כך כיסוד להגהות מ״ש (כל המקרא). לאלה צירפנו את ספריהם של גדולי ישראל: מסורת סייג לתורה לר׳ מאיר אבולעפיה (הרמ״ה), אור תורה לר׳ מנחם די לונזאנו (או״ת), מנחת שי לר׳ ידידיה מנורצי (מ״ש).

וזו היתה השיטה של קביעת הנוסח על פי המקורות האלה. הנחנו, שכל מקום שאין בו מחלוקת בין המסירות, הרי נוסח זה, המוסכם על כולן, הוא גם הנוסח המקורי של המסורה; ואילו במקום שיש בו מחלוקת, יש להכריע על פי דעת הרוב או על פי עדות המסורה. אולם בהכרעה זו יש לנקוט בזהירות מופלגת. אין לסמוך על רוב המסירות, אלא אם כן המיעוט שכנגדן הוא מיעוט מבוטל: נוסח יחיד של מסירה אחת, הנסתר על ידי שאר כל המסירות. כמו כן אין לסמוך על עדות הערות המסורה בלא חקירה ודרישה: שהרי יש גם הערות מסורה שהן משובשות או שנויות במחלוקת או אמורות על דעת יחיד. ולפיכך כל הערת מסורה המצויה באחת המסירות — יש לבדוק אחריה גם בשאר כל המסירות, בכל מקום שהיא עשויה להיות מובאת בו. ורק אחרי שנתברר בדרך זו, שאותה הערת מסורה אמורה על דעת רבים בלא מחלוקת, אפשר להכריע על פיה בין נוסחים מתחלפים.

הנוסח המתקבל בדרך זו נתמך אפוא על ידי שני עדים נאמנים: עדות כל המסירות — או לפחות הרוב המכריע שבהן — ועדות הערות המסורה. ומהימנות שני העדים האלה נתבררה לנו תוך כדי התקנת הנוסח; שכן עדותם נמצאה מכוונת כמעט בכל מקום: הערות המסורה סייעו כמעט תמיד לנוסח רוב המסירות. ומשהוחזקו שני העדים כשהם באים כאחד, הוחזקה נאמנותם גם כשהם באים לעצמם. וזו היא אפוא המסקנה הנובעת מכך: יש לסמוך על הרוב המכריע של המסירות — אפילו במקום שאין הערת מסורה מסייעת להן; ויש לסמוך על עדות הערות המסורה — אפילו במקום שהמחלוקת בין המסירות היא שקולה[3].

בשיטה זו ניסינו אפוא להתקין את נוסח המקרא לצורך המהדורה הזאת. לא נתאר כאן את העמל הרב שיש להשקיע בעבודה מעין זו: השוואת הנוסחים, החיפוש אחרי כללי המסורה והיגיעה הכרוכה בהבנתם. אך אפשר לתאר את הנוסח המתקבל בסופו של דבר: זה הוא נוסח המתאים למסורה בכל מקום — בכתיבו ובניקודו; ויש בידי המהדיר ראיות להכרעתו בכל תיבה ובכל אות שבמקרא.

אלא שאליה זו — קוץ בה. שכן מתברר, שהנוסח המתקבל בדרך זו הוא נוסח חדש, שאיננו מצוי בשום טופס מקרא. שהרי במקום אחד יבחר המהדיר בנוסח כתב יד זה — ובמקום אחר יבחר בנוסח כתב יד שני. נמצא, שהנוסח המתקבל בדרך זו

2. על חשיבות כתב היד הזה ראה י. ייבין, טקסטוס כרך ז, עמ׳ 76–102; וראה גם בספרי, כתר ארם צובה והנוסח המקובל של המקרא, עמ׳ 15, הערה 2.
3. שיטה זו של קביעת נוסח המסורה תוארה בפרוטרוט במבוא לספרי, כתר ארם צובה והנוסח המקובל של המקרא, ירושלים תשל״ז.

תנ״ך <עפ״י כתר ארם צובא. מהדורת ברויאר> ברויאר מרדכי (מגיה) עמוד מס 1167 הודפס ע״י תכנת אוצר החכמה

מתאים בכל מקום לחלק מכתבי היד העתיקים — אך איננו מתאים בכללותו לאף אחד מהם. משום כך אי אפשר שלא להגיע לכלל הרהור: מה זכות יש לנו להציע נוסח חדש למקרא, הנסתר על ידי כל כתבי היד העתיקים, והמנוגד גם לנוסח "המקובל"; ומי יאמין לטענה, שכל אלה טעו — ורק הנוסח החדש הזה הוא הנוסח העתיק של המסורה!

אולם אף על פי שזו היא באמת טענה כבדת משקל, לא ראינו אפשרות לעצמנו לסטות מן השיטה הזאת. וצדקת השיטה הוכחה רק בסוף העבודה. אלא שכאן יש להבחין בין נוסח התורה לנוסח נ"ך. ונדון עתה רק במחלוקות הנוגעות לכתיב — שרובן ככולן בענייני מלא וחסר.

כאשר השלמנו את התקנת הנוסח לרוב נביאים וכתובים, הגיע לידינו התצלום של כתר ארם צובה. השווינו אפוא את נוסח כתב היד הזה אל הנוסח שהכינונו על פי השיטה שתוארה לעיל. והנה שני הנוסחים האלה היו כמעט זהים!

נמחיש דבר זה במספרים. בנוסח נביאים של כתב יד לנינגרד יש למעלה מ־250 תיבות, שכתיבן איננו מתאים למסורה. בכתב יד הנביאים של קאהיר יש כ־130 תיבות, שכתיבן הוא בניגוד למסורה. בכתב יד ששון 1053 יש כ־500 תיבות מסוג זה בנביאים. ואילו בנוסח הכתר אין בכל המקרא יותר מחמש תיבות, שהסופר טעה בכתיבן.

לא יכולנו לערוך בדיקה דומה לנוסח התורה: שהרי כתר ארם צובה נשרף בחלקו, בטרם הגיע לירושלים; ולא שרדו בו מן התורה אלא פרקים אחדים בלבד. אף על פי כן עלה בידינו לאמת גם את הנוסח המוצע כאן לתורה.

כאשר השלמנו את התקנת הנוסח של התורה, הגיע לידינו נוסח התורה, כפי שהוא מקובל על הסופרים של יהדות תימן[4]. השווינו אפוא את הנוסח הזה אל הנוסח שהכינונו על פי השיטה שתוארה לעיל. והנה שני הנוסחים האלה היו זהים בכל מקום!

והרי מספרים אחדים, הממחישים את משמעות העובדה הזאת. בנוסח התורה של כתב יד לנינגרד — שחכמי מדע העידו על דיוקו — יש כ־120 תיבות, שכתיבן איננו מתאים למסורה. בכתב היד של המוזיאון הבריטי — המכיל רק כ־70% מן התורה — יש כ־65 תיבות מסוג זה. בשני כתבי היד של אוסף ששון יש 20–25 תיבות מסוג זה בתורה. בנוסח התורה, כפי שהוא מקובל על סופרי העדה האשכנזית, יש, כנראה, 6–9 תיבות, שכתיבן הוא בניגוד למסורה. ואילו נוסח התורה של יהודי תימן מתאים למסורה בכל תיבה ובכל אות — בלא יוצא מן הכלל!

דומה, שיש בכל אלה כדי להוכיח את צדקת השיטה, שנבחרה כאן לצורך קביעת הנוסח. כי הנוסח נקבע בשתי דרכים, הנחשבות בדרך כלל סותרות זו לזו. זה הוא נוסח שנתלקט מתוך מסירות שונות — על פי הכרעת הרוב ועדות המסורה. יחד עם זה הרי הנוסח הזה מתאים ברוב המקרא למסורת אחת. נמצא, שהנוסח נקבע כאן בכל השיטות האפשריות: בשיטה שהיתה מקובלת מאז ומתמיד על חכמי ישראל — וגם בשיטה המקובלת היום על המהדירים ואנשי המדע. זה הוא נוסח אקלקטי — וגם נוסח דיפלומטי!

4. נוסח זה מתואר בספר סערת תימן מאת הרב עמרם קורח, ירושלים תשי"ד.

שצה

השיטה שתוארה לעיל ביחס לקביעת הנוסח היא יפה גם לכתיב וגם לניקוד ולטעמים. אמנם הערות המסורה הדנות בניקוד ובטעמים מועטות מאלה הדנות בכתיב. אך מאידך, גם המחלוקות שבין כתבי היד מועטות בתחום זה. ובדרך כלל המחלוקות אינן שקולות; אלא הרוב המכריע של המסירות סותר את הנוסח של מסירה אחת. ולפיכך קל למצוא את הנוסח המתאים למסורה על ידי השוואת נוסח המסירות והכרעה על פי הרוב.

ולפיכך רשאים אנחנו לסכם כך את התיאור הכללי של הנוסח המוצע כאן. הנוסח נקבע בכל מקום על פי רוב המסירות ועדות המסורה; והוא, כנראה, גם הנוסח של כתר ארם צובה. דבר זה הוא ודאי בנביאים וברוב כתובים, שהכתר נשתמר בהם; והוא קרוב לודאי גם בתורה ובסוף כתובים, שהכתר לא נשתמר בהם. כי כבר הוכחנו במקום אחר[5], שיהודי תימן העתיקו, כנראה, את כתיב התורה מן "הספר הידוע במצרים", שהרמב"ם סמך עליו[6]; ואין זה אלא כתר ארם צובה. כמו כן כבר אמרנו כאן, שרוב המחלוקות שבין כתבי היד הן בענייני כתיב; ואילו המחלוקות בעניני ניקוד וטעמים הן מועטות; ולפיכך יש להניח, שגם נוסח הכתר היה דומה לנוסח שאר כתבי היד בכל הנוגע לניקוד ולטעמים. נמצא, שהנוסח שנקבע במהדורה זו אומת גם על ידי השוואה לנוסח הכתר (בנביאים וברוב כתובים) או לנוסח הבא מכת הכתר (בכתיב התורה) או לנוסח הקרוב אל הכתר (בניקוד ובטעמים של התורה ושל סוף כתובים); ויוצא מכלל זה רק הכתיב של סוף כתובים: כתיב זה נקבע רק על פי רוב המסירות ועדות המסורה — ולא אומת על ידי השוואה לנוסח הקשור אל הכתר.

כל הדברים שנתבארו עד כה אמורים רק על דרך הכלל. כי רק העיקרים הגדולים של כתיב, ניקוד וטעמים ניתנים להיקבע בצורה חד־משמעית על פי רוב המסירות והערות המסורה. אך יש פרטים שונים, שאינם ניתנים להיקבע בדרך זו: עניינים השנויים במחלוקת קדומה, והמסורה לא הכריעה בהם; או עניינים, שהמסורה לא קבעה בהם מסמרות, אלא מסרה אותם לרשות הנקדנים, וכל נקדן רשאי לנהוג בהם כרצונו. ברוב העניינים האלה המחלוקת היא שקולה, ואין עדות ברורה מהערות המסורה; ולפיכך אי אפשר לקבוע בהן את הנוסח על פי השיטה שתוארה כאן. משום כך עלינו לתאר את השיטה של קביעת הנוסח — לא רק על דרך ההכללה — אלא תוך כדי התייחסות לכל עניין לפרטיו. נסקור אפוא את כל העניינים שמצאנו בהם מחלוקת בין המסירות, ונתאר את דרכנו בקביעת הנוסח.

הפרשות והשירות

א. הפרשות הפתוחות והסתומות בכ"א ספרים. יש מחלוקות רבות בין כתבי היד ביחס לפרשות, ובמקרים רבים המחלוקת היא שקולה. הערות המסורה אינן דנות בנושא זה כל עיקר; וקרוב לודאי, שנוסח מוסמך של המסורה לא נקבע מעולם בתחום זה. משום כך העתקנו את הנוסח של כתב יד אחד כמות שהוא: של הכתר בתורה[7], בנביאים וברוב כתובים; של כתב יד לנינגרד בכל מקום בנ"ך, שהכתר לא

5. ראה ספרי, כתר ארם צובה והנוסח המקובל של המקרא, עמ' 90.
6. ראה הל' ספר תורה פ"ח ה"ד.
7. על פי עדות הרמב"ם בהל' ספר תורה (פ"ח ה"ד) — ובהתאם למסורת יהודי תימן.

תנ"ך <עפ"י כתר ארם צובא. מהדורת ברויאר> ברויאר מרדכי (מגיה) עמוד מס 1169 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

נשתמר בו — למעט מגילת אסתר. הפרשות של מגילת אסתר הן על פי ההלכה שנקבעה בשולחן ערוך (אורח חיים סי׳ תרצא, סעי׳ ב, רמ״א) ועל פי המנהג שתואר בספר ״קסת הסופר״[8].

בין הספרים השונים של התורה ובין הנביאים של תרי עשר הונחו הרווחים שנקבעו בהלכה[9]. מסיבות מעשיות שונות לא נהגנו כן בספרי נביאים וכתובים; אלא פתחנו כל ספר בראש עמוד.

ב. צורת השירות בכ״א ספרים. הצורה של שירת הים (כולל פסוק ״כי בא סוס פרעה״) מועתקת מכתב יד לנינגרד, וזו גם הצורה המקובלת במסורת תימן. צורת שירת האזינו מועתקת מהכתר, וזו גם הצורה המקובלת במסורת תימן. צורת השירה של מלכי כנען (יהושע יב, ט–כד), שירת דבורה (שופ׳ ה), שירת דוד (ש״ב כב), שירת אסף (דה״א טז, ח–לו) מועתקת מהכתר. צורת השירה של י׳ בני המן (אס׳ ט, ו–י) מועתקת מכתב יד לנינגרד, וזו גם הצורה המקובלת בהלכה. שאר כל הפרשות, שיש בהן כעין צורת שירה בכתבי היד, לא הועתקו כמוץ שהן בכתב היד; שכן כל הצורות האלה לא באו במסורת קבועה; אלא כל סופר הניח אותן כרצונו על פי שיקולים שונים של נוי וצורת העמוד. משום כך גם אנחנו סידרנו את השירות האלה על פי אותם השיקולים עצמם — אך בלא העתקה מדוייקת מכתב היד. אך הקפדנו בכל מקום על הרווחים של הפתוחות והסתומות, כמות שהן מצויות בכתב היד; שכן הרווחים האלה — ולא צורת השירה שסודרה מסביבם — באים במסורת, ואינם תלויים ברצונו של הסופר.

לדוגמה: שירת כ״ח העתים שבקהלת (ג, ב–ח) מסודרת בצורות שונות בכתבי היד; אך הצד השוה שבכל הצורות, שיש רווח של סתומה לפני כל ״עת״, ״ועת״. רווח זה בא במסורת, וכל סופר חייב לשמור עליו — והוא הונח גם במהדורה זו. ואילו סידור התיבות לפני הרווח ולאחריו מסור לרשות הסופרים והמהדירים[10].

ג. הפרשות והשירות בספרי אמ״ת. כתבי היד נוהגים להניח רווח באמצע כל שורה של ספרי אמ״ת. רווחים אלה אינם אלא לנוי השירה. אין הם באים במסורת קבועה, ואינם נחשבים רווחים של פרשה סתומה — אלא כל סופר מניח אותם כרצונו. אולם אין מניחים יותר מרווח אחד בשורה; ולפיכך שורה שהיא פנויה בסופה — משום שהיא סמוכה לפרשה פתוחה — אין מניחים רווח באמצעה.

דברים אלה אינם אמורים בכתובות של מזמורי תהלים. כתובת מזמור היא הקטע הכולל את שם המשורר (כגון דוד, שלמה, בני קרח) או את סוג המזמור (כגון:

8. צורת הפתוחות והסתומות היא בדרך כלל על פי המנהג המקובל, המבקש לצאת ידי שיטת הרמב״ם והרא״ש כאחד; וראה שולחן ערוך יורה דעה, סי׳ ערה סעי׳ ב. אך במקומות אחדים שיש בהם סידור של שירה נקבעה צורת הפתוחה והסתומה על פי הרמב״ם בלבד. כך לא רק באותן השירות, שצורתן נקבעה בהלכה — כגון שירת הים ושירת האזינו — אלא גם במקומות אחרים, שיש בהם סידור של שירה: כגון שירת אסף (דה״א טז, ח–לו) ושירת כ״ח העתים (קהלת ג, ב–ח).
9. ארבע שיטין בין ספרי התורה, שלוש שיטין בין נביאי תרי עשר; וראה מסכת סופרים פ״ב ה״ד, שולחן ערוך, יורה דעה סי׳ רעג סעי׳ א. רווחים אלה הונחו גם בכתר ובכתב יד לנינגרד.
10. וראה עוד על כל זה בספרי, כתר ארם צובה והנוסח המקובל של המקרא, פרק ה.

תנ״ך <עפ״י כתר ארם צובא. מהדורת ברויאר> ברויאר מרדכי (מגיה) עמוד מס 1170 הודפס ע״י תכנת אוצר החכמה

מזמור, משכיל, שיר, מכתם) או את מגמתו (להזכיר, לתודה)[11]. הרווחים שהונחו באמצע השורה בתוך כתובת או בסמוך לסיומה — באים כולם במסורת; דינם כדין רווח של פרשה סתומה, ואסור להוסיף עליהם או לגרוע מהם[12].

בהתאם לכך נהגנו במהדורה זו. הרווחים הבאים באמצע השורה — בתוך כתובת או בסמוך לסיומה — הועתקו כולם מהכתר[13]. הרווחים הבאים באמצע שורות אחרות הונחו על פי החלוקה של טעמי המקרא, ולא הועתקו מכתב יד[14].

מסיבות מעשיות שונות לא הקפדנו במהדורה זו להשוות את סופי השורות. דבר זה הוא בניגוד למנהג כתבי היד. וסופר המעתיק את ספרי אמ״ת אסור לו לנהוג כן; אלא עליו להשוות את סופי השורות כדרך שהוא משוה את ראשי השורות. ומותר לו להניח רווח בסוף השורה, רק אם יש לאחריה פרשה פתוחה.

פרשה פתוחה של ספרי אמ״ת ניכרת בכתבי היד באחד משני הסימנים הבאים: יש לפניה שורה פנויה, או יש לפניה שורה שהיא פנויה בסופה ואין רווח באמצעה. במהדורה זו אין הרווח שבסופי השורות ניכר. ולפיכך פרשה פתוחה ניכרת במהדורה זו באחד משני הסימנים הבאים: יש לפניה שורה פנויה; או יש לפניה שורה שאין רווח באמצעה. כל הפרשות הפתוחות הועתקו מהכתר[13].

כתובות אחדות כתובות במהדורה זו באמצע השורה — כולן מחוץ לתהלים; כגון משלי י, א; איוב ג, ב; ד, א. צורה זו מועתקת מהכתר, ויש להניח שהיא באה במסורת.

האותיות

א. הכתיב: במהדורה זו נקבע הכתיב על פי רוב המסירות ועדות המסורה, והוא מתאים כמעט תמיד לנוסח הכתר. במקומות אחדים קשה היה להגיע לידי הכרעה ברורה בין הנוסחים המתחלפים — והעתקנו את נוסח הכתר. יש רק מקומות מועטים, שסטינו בהם מנוסח הכתר — על פי עדות שאר כל המסירות ועל פי הערות המסורה.

ב. תיבות מורכבות: יש מחלוקות רבות בין כתבי היד ביחס לצירופי תיבות שונות: יש כותבים אותן כתיבה אחת ויש — כשתי תיבות. במקרים אחדים יש חוסר עקיבות גם בתוך כתב יד אחד; כגון מַלְכִּישׁוּעַ, שהכתר כותבו לפעמים כתיבה אחת ולפעמים כשתי תיבות. וכעין זה עֲשָׂהאֵל, פַּתְבַּג בכתב יד לנינגרד. במקומות רבים קשה להגיע לכלל הכרעה ברורה במחלוקות אלה, ומסתבר, ששני הכתיבים כשרים — בחינת ״דעביד כמר עביד דעביד כמר עביד״. במהדורה זו השתדלנו לנהוג בעקיבות,

11. תיאור הזמן של חיבור המזמור איננו נחשב חלק של הכתובת. ולפיכך הרווח שבאמצע תה׳ נא, ב איננו נחשב רווח של סתומה, שהרי הוא בא באמצע תיאור הזמן: בבוא אליו נתן הנביא — כאשר בא אל בת שבע. כנגד זה הרווח שבאמצע תה׳ נז, א נחשב רווח של סתומה, שהרי הוא בא בסיומה של כתובת: למנצח אל תשחת לדוד מכתם — בברחו מפני שאול במערה. כמו כן הרווח שבאמצע השורה השניה של תה׳ פת, א נחשב רווח של סתומה, שהרי הוא בא באמצע כתובת: למנצח על מחלת לענות — משכיל להימן האזרחי.
12. דברים אלה מוכחים על ידי רשימת הפתוחות והסתומות שבקטע גניזה, השמור בספריית בודליאנה באוקספורד (מס׳ 33) ופורסמה על ידי י׳ ייבין בטקסטוס כרך ז, עמ׳ 76–102. רשימה זו היא עתיקה ונכתבה לפני הכתר.
13. במקום שהכתר לא נשתמר בו (טו, א — כה, א) הועתקו הרווחים מכתב היד התימני שנזכר לעיל.
14. גם חלוקת הפסוקים לשורות נעשתה בדרך כלל על פי חלוקת טעמי המקרא.

תנ״ך <עפ״י כתר ארם צובא. מהדורת ברויאר> ברויאר מרדכי (מגיה) עמוד מס 1171 הודפס ע״י תכנת אוצר החכמה

והכרענו על פי שיקולים שונים; ביניהם: המנהג המקובל על הכתר או על כתב היד התימני שהוזכר לעיל, המנהג המקובל היום — או הערת מסורה.

ג. אותיות גדולות וקטנות: בכתבי היד יש רק אותיות מועטות שהן גדולות או קטנות. אולם בסוף כתב יד לנינגרד יש רשימה של אותיות גדולות ורשימה של אותיות קטנות — אף על פי שרוב האותיות שברשימות אלה אינן כתובות כך בנוסח המקרא שבכתב היד. רשימות דומות, אך לא זהות מצויות במקראות גדולות דפוס ויניציאה רפ״ו וכן בספר ״אכלה ואכלה״. במהדורה זו הושמו אותיות גדולות ואותיות קטנות בעיקר על פי מנחת שי.

הניקוד

רוב ענייני הניקוד יש בהם מסורת אחידה בכתבי היד. המחלוקות בעניינים אלה ניתנות אפוא להכרעה על פי רוב המסירות והערות המסורה. בדרך כלל נוסח מסירה אחת נסתר על ידי נוסח שאר כל המסירות; ולפעמים הוא נסתר גם על ידי הערת מסורה. במקרים רבים נוסח היחיד איננו אלא טעות סופר. אך במקראות גדולות דפוס ויניציאה מצויים ניקודים רבים, שאינם טעות סופר, אלא פרי התפתחות מאוחרת. ויש גם בכתבי היד נוסחים שונים, המשקפים דעת יחיד שלא נתקבלה על דעת הרוב. בכל המחלוקות האלה ההכרעה היא ברורה. והואיל והכתר הוא כתב היד המדוייק ביותר שבידינו, וגם כתב יד לנינגרד הוא מדוייק מאד בניקודו ובטעמיו, הרי הנוסח שנתקבל בסופו של דבר דומה בדרך כלל לנוסח שני כתבי היד האלה.

שונה הדבר באותם ענייני ניקוד, השנויים במחלוקת קדומה — כגון מחלוקת בן אשר ובן נפתלי. בעניינים אלה המחלוקת היא לפעמים שקולה, וגם הערות המסורה אינן מורות הוראה ברורה. במחלוקות מסוג זה אי אפשר להכריע על פי השיטה שתוארה לעיל, אלא יש להעתיק נוסח כתב יד אחד. העתקנו בדרך כלל את נוסח הכתר; ובמקום שהכתר לא נשתמר בו, העתקנו את נוסח כתב יד לנינגרד.

יש עוד מחלוקות ניקוד, שאי אפשר להכריע בהן על פי רוב המסירות ועדות המסורה. מחלוקות אלה נוגעות לעניינים, שאין בהם מסורת אחידה בכתבי היד, אלא הם תלויים במנהגי הנקדנים. בנושאים אלה השתדלנו לשמור על עקיבות. לפעמים קיבלנו את מנהגו של אחד מכתבי היד העתיקים, ולפעמים ניקדנו על פי המנהג המקובל היום. נזכיר כאן אחדים מהעניינים האלה.

א. ניקוד שם הויה: ברוב כתבי היד העתיקים הה״א של שם הויה איננה מנוקדת. אולם בכתב יד ששון 507 הה״א היא חלומה; וזה גם מנהג כל הדפוסים המקובלים שקדמו לתנ״ך קורן; וכן מנוקד גם במהדורה זו. כאשר שם הויה סמוך לשם אדנות, כתבי היד שונים זה מזה גם בניקוד היו״ד וגם בניקוד הה״א. במהדורה זו מנוקד על פי המנהג המקובל בדפוסים הרגילים: יו״ד בחטף סגול, ה״א בחולם.

ב. חטף באות לא־גרונית: הכתר מרבה לנקד חטף באות לא־גרונית; כגון בָּרְכוּ, הַלְלוּ, נְבָהָל; וזה גם מנהג כתב היד של המוזיאון הבריטי. שאר כתבי היד ממעטים בחטפים אלה; ואילו כתב יד ששון 507 מכיר חטף באות לא־גרונית רק בתיבות ספורות בלבד. נמצא, שחטף זה איננו בא במסורת קבועה, אלא הוא תלוי במנהג הנקדנים. והואיל וכל נקדן רשאי לנהוג בו כרצונו, הרי רשות זו מסורה גם לנו. נפרט כאן את השיקולים, שהנחו אותנו במהדורה זו.

שצט

רוב החטפים המצויים באות לא־גרונית תלויים בהגייה הטברנית של השוא הנע. במסורת זו היה שוא נע הגוי בדרך כלל כחטף פתח; אך שוא נע הבא לפני גרונית היה הגוי בגון התנועה של הגרונית; לדוגמה: קָהָת היה הגוי קָהַת, שְׁאֵלְתֶם — שַׁאֲלְתֶם, הִתְעִיבוּ — הֵתְעִיבוּ וכדו׳; ואילו שוא נע הבא לפני יו״ד היה הגוי בגון החירק. הגייה זו נשתכחה היום מרוב ישראל, והיא נשתמרה רק בעדה התימנית. ולפיכך כל החטפים הקשורים להגייה זו אינם משמעותיים היום לרוב הקוראים; ולא עוד אלא יש בהם כדי להטעות. לדוגמה: ניקוד וְלֶצְיוֹן (תה׳ פז, ה) בא להורות, שהשוא שבלמ״ד הוא שוא נע, ויש להגות אותו כדרך שהוגים את השוא הנע של לְצִיּוֹן: לֶצְיוֹן. אולם היום נוהגים להגות את השוא הנע כעין חטף סגול. ולפיכך מי שקורא לְצִיּוֹן כעין לֶצְיוֹן, ואף על פי כן קורא וְלֶצְיוֹן אינו אלא מן המתמיהין.

משום כך לא קיבלנו במהדורה זו את רוב החטפים האלה, המצויים בכתר ובכתבי יד אחרים. אולם יש להדגיש: לא באנו לתקן על פי הסברה, ולא מפני שאנו מדמים נעשה מעשה. אלא השמטנו את החטפים האלה, מפני שהם תלויים רק במנהג המנקדים, ואינם באים במסורת קבועה; וסוגים אחדים של החטפים האלה מצויים גם בכתר בלא כל עקיבות — משום שאין הם נובעים ממסורת מחייבת; ואילו רוב כתבי היד העתיקים קיבלו את כל החטפים האלה רק באופן חלקי; וכתב יד ששון 507, שהוא מן הטובים שבכתבי היד העתיקים, איננו מכיר אותם כל עיקר. והואיל ורוב הדפוסים המקובלים השמיטו את החטפים האלה כמעט בכל מקום — בעקבות מקראות גדולות דפוס ויניציאה רפ״ו — השמטנו אותם גם במהדורה זו[15].

חטף מסוג זה מצוי אפוא במהדורה זו רק במקומות ספורים: א. אחרי הברה פתוחה או וי״ו חיבור שרוקה — במקום שכל המסירות, שמהדורה זו מושתתת עליהן, הסכימו לנקד חטף: וְזָהָב (בר׳ ב, יב), לֶקָחָה־זֹּאת (שם כג). וּשְׁבֵה (שופ׳ ה, יב), וְנֹאשָׁאַר (יח׳ ט, ח), רֶטָפַשׁ (איוב לג, כה), וּסָגַר (דנ׳ ו, כג). ב. אחרי הברה סגורה או בראש התיבה — מסיבות שונות, שאין כאן המקום לפרטן: אָכְתָּבְנָה (יר׳ לא, לב), וָאֶשְׁקְלָה (יר׳ לב, ט; עז׳ ח, כו), שְׁבֶלִי (זכ׳ ד, יב), צְפָרֵי (דנ׳ ד, ט, יח), גְּלִי (דנ׳ ב, יט), מַדָּקָה (דנ׳ ז, יט). ברוב המקומות האלה — אך לא בכולן — החטף מצוי בכל המסירות, שמהדורה זו מושתתת עליהן; ולפיכך לא יכולנו לבדות נוסח שאין לו אסמכתא בשום מקור.

ההכרעה לנקד חטף בתיבות אלה, ולא באחרות הדומות להן היתה לפעמים רופפת בידינו. אפשר, שהיה צורך לנקד גם וַתְּאַלֲצֵהוּ (שופ׳ טז, טז) — על פי כל המסירות, אך בניגוד לדעת מ״ש. לפעמים הניקוד איננו עקיב. ניקדנו וְזָהָב, וְסָגַר, אבל: וְשָׁדָה

15. וכן הכריע גם מ״ש לבראשית יב, ג: ואני בתומי אלך בדרך הספרים שהם כולם בשוא לבד והמדקדק לקרותן כהוגן תבוא עליו ברכה. עצה הפוכה יעוצה היום למי שאיננו קורא בהברה התימנית: באותם המקומות המעטים, שחטף הושם בהם במהדורה הזאת, הרי המדקדק לקרותן כהוגן — בשוא נע רגיל, ולא בחטף — תבוא עליו ברכה. הדברים אמורים בייחוד בחטף שאיננו אחרי הברה סגורה (כגון וְזָהָב). וזו עצה טובה בעיקר למי שקורא את לֶקָחָה־זֹּאת בהברה ספרדית: אם יקרא את הקו״ף בחטף קמץ ואת החי״ת בקמץ ספרדי — הדומה לפתח — יעשה בדיוק את ההיפך ממה שהניקוד נתכוון לו.

(וי׳ כה, לד) — על פי כתב יד לנינגרד; וכעין זה וְשֵׁבֶה, אבל: וְשִׁתָּה (קה׳ ט, ז) — על פי מקראות גדולות דפוס ויניציאה; אֶכְתֲּבֶנָּה, אבל: יִרְדְּפֶךָ (יח׳ לה, ו), אֶשְׁפְּטֶךָ (שם יא) — על פי כתב יד ששון 1053, אף על פי שהניקוד בכתב יד קאהיר הוא הפוך; ואילו בכתב יד לנינגרד מנוקד אֶכְתֲּבֶנָּה, יִרְדֲּפֶךָ, אבל: אֶשְׁפְּטֶךָ, ובמקראות גדולות דפוס ויניציאה מנוקד חטף פתח בכולם. אלו הם מקרי גבול, שקשה להגיע בהם לידי הכרעה ברורה. אך דומה, שהשאלה נוגעת רק לתיבות בודדות בלבד. והשמטת החטף ברוב המכריע של התיבות היא מוצדקת. וראוי לציין: ברוב המקומות, שהשמטנו בהם את החטף, יכולנו להסתייע גם באחד או באחדים מכתבי היד העתיקים. אולם יש מקומות, שהסתייענו בהם רק במקראות גדולות דפוס ויניציאה או בדעת מ״ש בלבד.

כל מקום שהחטף הושמט אחרי תנועה קטנה או אחרי וי״ו חיבור שרוקה, הרי נעותו של השוא ניכרת רק על ידי הגעיה; וראה על כך בדברינו על הגעיה. ונזכיר עוד: כל תיבה, שהשמטנו בה את החטף שבכתר (או שבכתב יד לנינגרד), מובאת ברשימה שבסוף המהדורה, המציינת את נוסח כתב היד.

כל הדברים שנאמרו עד כה על החטף אמורים רק בחטף הקשור להגייה הטברנית של השוא הנע; רק חטף מסוג זה הושמט במהדורה זו דרך שיטה; ואילו חטף שאיננו קשור למסורת זו הובא בכל מקום על פי רוב המסירות ובהתאם לשיטה הכללית של מהדורה זו. חטף מסוג זה הוא כל חטף קמץ, שאיננו סמוך לגרונית קמוצה, וכל חטף סגול, שאיננו סמוך לגרונית סגולה; כגון הַקֳּדָשִׁים, הַגֳּרָנוֹת, מָרְדֳּכַי, קֳבֵל, קֳרִי, וּבְצֶלְצֳלִים.

חטף קמץ, הבא לציין, שהקמץ הוא קטן, לא הובא במהדורה זו; שכן גם ניקוד זה של ״קמץ חטוף״ איננו בא במסורת קבועה ואחידה בכתבי היד. בכתר הוא מצוי רק במקומות ספורים בלבד.

ג. תיבות שיש בהן קרי וכתיב: יש שיטות שונות של ניקוד התיבות, שיש בהן קרי וכתיב. כולן תלויות במנהגי נקדנים, ואין בהן מסורת ברורה. במהדורה זו נקטנו שיטה הקרובה לזו של כתב יד לנינגרד, וזו גם השיטה המקובלת בדפוסים שקדמו לתנ״ך קורן. אך לא בכל מקום העתקנו את נוסח כתב יד לנינגרד או מקראות גדולות על דיוקו.

יש מחלוקות רבות גם ביחס לעצם הסימון של קרי וכתיב: לפעמים רק חלק מכתבי היד מעיר הערת קרי על תיבה המשונה בכתיבה. גם נושא זה איננו תלוי במסורת מחייבת. במהדורה זו הערנו הערת קרי רק במקום שהאותיות אינן מתאימות לקרי כלל. משום כך לא הערנו על קרי בתיבות כגון דְּרָכָו, אָהֳלֹה ואחרות, הניתנות להיקרא כהלכה גם כמות שהן כתובות.

הטעמים

כל מה שנאמר לעיל ביחס לניקוד ראוי להיאמר גם ביחס לטעמים. בעניינים התלויים במסורת אחידה של כתבי היד הכרענו על פי רוב המסירות. בעניינים התלויים במחלוקת נקדנים העתקנו את נוסח הכתר (או כתב יד לנינגרד). ואילו בעניינים התלויים במנהגי נקדנים השתדלנו בדרך כלל לשמור על עקיבות, וקיבלנו

את נוסח אחד מכתבי היד העתיקים או את המנהג המקובל היום. נזכיר אחדים מהעניינים האלה.

א. סימון כפול של טעמים בתיבה המוטעמת מלעיל: כל תיבה המוטעמת בפשטא וטעמה מלעיל מסומנת במהדורה זו בתרין פשטין; וכן גם מנהג כתב יד לנינגרד ומקראות גדולות. בשאר הטעמים קיבלנו את הסימון הכפול רק באותן תיבות מועטות המסומנות כך בכתר (או בכתב יד לנינגרד).

ב. מתיגה בתיבת זקף קטן: כתבי היד שונים זה מזה בסימון המתיגה (= קדמא) בתיבת זקף קטן. במהדורה זו קיבלנו את שיטת הכתר בכל מקום — גם באותם חלקי המקרא, שהכתר לא נשתמר בהם.

ג. רביע מוגרש: שני הסימנים של הרביע המוגרש סומנו במהדורה זו גם באותן התיבות, שהכתר (או כתב יד לנינגרד) שם בהן רק את הגרש בלבד.

ד. עולה ויורד: במהדורה זו מסומן העולה רק בהברה או באות הסמוכה לטעם; ובשום מקום אין מקף מסומן בין תיבת העולה לבין תיבת היורד; כל זאת גם באותן התיבות המועטות, שהכתר נוהג בהן מנהג שונה.

ה. מקף: מקף בתיבה מוטעמת מצוי בכתבי היד בנסיבות שונות. אך בשום מקום אין הוא בא על פי מסורת קבועה, וסימונו איננו אחיד בכתבי היד. במהדורה זו השמטנו אותו דרך שיטה. אך יש מקומות ספורים, שטיבו של המקף איננו ברור בהם כל צרכו; במקומות אלה העתקנו את המקף מן הכתר מכח ספק; כגון וָאֶתֵּן־נֶזֶם (יח׳ טז, יב).

ויודגש: כל תיבה, שסטינו בה מנוסח הכתר (או כתב יד לנינגרד) — גם בעניינים התלויים במנהגי נקדנים — מובאת ברשימה המוסרת את נוסח כתב היד.

הגעיה

ההכרעה הקשה ביותר היתה בעניין הגעיה (= המתג). בכתבי היד העתיקים יש עשרה סוגים של געיות; ואלו הן:

געיות הבאות על פי מסורת

א. געיה כבדה סדירה או בלתי סדירה; כגון: וַיִּשְׁמְעוּ, מִמִּשְׁפַּחְתָּם.

ב. געיית שוא; כגון וְהַנָּשִׂיא.

ג. געיית התנועה הגדולה בהברה סגורה; כגון: לְעֵת־עֶרֶב, לְבָעֵר קָיִן.

ד. געיית הגרונית בסוף התיבה; כגון: וְקַח־לִי, הֵרַע לִי.

ה. געיית ה״א; כגון: וְהַמְשַׁלֵּחַ (הַמְדַבֵּר) — וגעיות אחרות הדומות לה.

געיות המסורות לרצון הנקדנים

ו. געיה קלה; כגון: כָּאַרְבֶּה, קְבַעֲנוּךָ, פִּינְחָס.

ז. געיית הגרונית שלפני יו״ד; כגון: יִהְיֶה, יְשַׁעְיָהוּ.

ח. געיית הדומות; כגון: הַלְלוּ, הִלְלוּךָ.

ט. געיית וַיְהִי; כגון: וַיְהִי, וַיְהִי־עֶרֶב, וַיְהִי־בֹקֶר.

י. געיית התנועה הגדולה בהברה פתוחה; כגון: מַטֵּה־לֶחֶם, קָרָאתִי נֹעַם.

הגעיות הכלולות בחמשת הסוגים הראשונים באות על פי מסורת קבועה. אך הואיל והמחלוקת שכיחה במקצתן — והמחלוקת היא בדרך כלל שקולה — אי אפשר לקבוע

תנ״ך <עפ״י כתר ארם צובא. מהדורת ברויאר> ברויאר מרדכי (מגיה) עמוד מס 1175 הודפס ע״י תכנת אוצר החכמה

את הנוסח על פי רוב המסירות. במהדורה זו הועתקו כל הגעיות האלה מהכתר (או מכתב יד לנינגרד). נתאר כאן את כלליהן בקצרה[16].

א. געיה כבדה סדירה שכיחה בהברה סגורה שהיא שניה לפני הטעם, בתנאי שההברה הסמוכה לטעם היא לפני שוא נע או חטף אי ראויה לאחת מגעיות הגרונית[16]*; כגון: מַמְלַכְתְּךָ, וּנְתַקְּנוּהוּ, עַל־כָּל־פְּנֵי, מִתְלַחֲשִׁים, וַיְקַלְלוּ, וּמְהַלְלִים, אֶסְלַח־לָךְ, וּזְרַחְיָה.

בדרך כלל שוא פשוט הבא אחרי תנועה גדולה אינו נחשב שוא נע לצורך הכלל הזה[17]; ולפיכך על פי רוב אין געיה בתיבה כגון: וַיֹּאמְרוּ, וַתֵּלְכוּ.

געיה כבדה בלתי סדירה יכולה לבוא בכל הברה סגורה, שאיננה ראויה לגעיה אחרת; כגון: עַל־הָאַלְמָנָה, וּבְשִׁלְיָתָהּ; נִמְצָא־קֶשֶׁר, יַמְשֵׁנִי.

אוצר החכמה

געיה כבדה — סדירה או בלתי סדירה — שכיחה בעיקר בתיבה המוטעמת בטעם מפסיק.

ב. געיית שוא יכולה לבוא בראש התיבה[17]* — עם שוא, עם חטף או תחת ו״ו שרוקה שאין לאחריה שוא; כגון: וְכָל־הַקָּהָל, וְהַשְׁלִיכִי, הֲמִמֶּנִּי, אֱהַב־אִשָּׁה, וּמִן־הָעָם, וּבַבָּקָר.

געיה הבאה עם חטף מסומנת בכתר לימין השוא או לשמאל התנועה. ואילו בכתב יד לנינגרד — וכן במהדורה זו — מסומנת הגעיה בין השוא לבין התנועה.

ג. געיית התנועה הגדולה בהברה סגורה מוגדרת על ידי שמה. היא יכולה לבוא בסוף תיבה מוקפת; כגון: גָּר־שָׁם, לִבְנוֹת־לְךָ, לְבֵשׁ־הַבַּדִּים; והיא באה תמיד בסוף תיבה המוטעמת מלעיל; כגון וְיָלֹד אָוֶן, וַתְּכוֹנֵן לְךָ, בּוֹקֵעַ[18] מַיִם. לעתים רחוקות היא מצויה גם באמצע התיבה; כגון: לָמָּה־זֶּה (ש״ב יח, כב), עָלִין (דנ׳ ה, ח), מְדִינְתָּא (עז׳ ה, ח), יָקִדְתָּא (דנ׳ ג, ו ועוד).

ד. געיית הגרונית בסוף התיבה מצויה עם פתח לפני גרונית. היא באה בסוף תיבה מוקפת; כגון: שְׁמַע־נָא, וָאֶקַּח־לִי; והיא באה גם בסוף תיבה המוטעמת מלעיל; כגון: וַתּוֹשַׁע לִי, סְלֹחַ לוֹ. געיה זו מצויה בעיקר לפני תיבה המוטעמת בראשה, הפותחת בלמ״ד או בנו״ן. לפעמים רחוקות היא באה לפני תיבה הפותחת בגרונית או ברי״ש; כגון: הֲשָׁמַע עָם (דב׳ ד, לג), רֹצֵחַ הוּא (במ׳ לה, טז), מִפֶּשַׁע רָב (תה׳ יט, יד) — ואפילו לפני תיבה שאיננה מוטעמת בראשה; כגון תְּשַׁע־עֶשְׂרֵה.

ה. געיית ה״א שכיחה עם תנועת ה״א הידיעה או ה״א השאלה לפני מ״ם שוואה (או חטופה) שאין בה דגש. היא באה באורח סדיר — כמעט בלא חריגים — בהברה השניה

16. הם מבוארים בפרוטרוט בספרו של י׳ ייבין, כתר ארם צובה ניקודו וטעמיו, ירושלים תשכ״ט. אך חלוקת הגעיות לסוגיהן היא על פי הצעתי בלשוננו כרך מד.

16*. געיית הגרונית בסוף התיבה או געיית הגרונית שלפני יו״ד (למעט געיית ״היה״, ״חיה״) — גם במקרה שהנקדן לא סימן את הגעיה בתיבה.

17. אבל שוא הבא בראשונה משתי אותיות דומות או תחת הרי״ש של לשונות ברכה או שירות נחשב שוא נע; כגון: וְהִתְבּוֹנְנוּ, וַיְבָרְכוּ, וַיְשָׁרְתֵהוּ.

17*. בספרי אמ״ת יש דוגמות ספורות של געיית שוא באמצע התיבה; כגון: אֶשְׁרֵי (תה׳ א, א).

18. ההברה שלפני הפתח הגנובה נחשבת הברה סגורה.

תנ״ך <עפ״י כתר ארם צובא. מהדורת ברויאר> ברויאר מרדכי (מגיה) עמוד מס 1176 הודפס ע״י תכנת אוצר החכמה

לפני הטעם[19]; כגון: הַמְחַכִּים, בֻּמְסִלּוֹת, וְכַמְלֵאָה. בכתר ארם צובה המ״ם שלאחריה מנוקדת בחטף פתח; ומכאן שהשוא שלאחרי הגעיה הזו הוא שוא נע.

לפעמים טיבה של הגעיה הבאה לפני המ״ם איננו ברור; כגון: הַמְכַשְּׁלִים (יח׳ מו, כד), הַמְשַׁלְּחַיִם (דה״ב לב, לא). בתיבות כגון אלה הגעיה יכולה להתפרש כגעיה כבדה סדירה או כגעיית ה״א. ונקוט כלל זה בידך: אם התיבה מוטעמת בטעם מפסיק, הרי הגעיה היא על פי רוב כבדה סדירה — והשוא שלאחריה הוא שוא נח. אולם אם התיבה מוטעמת במשרת, הרי טיב הגעיה איננו ברור ברוב כתבי היד העתיקים. אך בנוסח הכתר אפשר להבחין: אם הגעיה סמוכה לחטף פתח, הרי זו געיית ה״א, והשוא שלאחריה הוא נע; ואם הגעיה סמוכה לשוא פשוט, הרי זו געיה כבדה סדירה, והשוא שלאחריה הוא נח. והואיל ונוסח הכתר רשום בסוף המהדורה הזאת — ברשימה המוסרת את נוסח כתב היד — יכול המעיין לעמוד על טיב הגעיה הזאת תוך עיון ברשימה זו.

געיית ה״א מצויה לעתים רחוקות גם לפני אותיות אחרות; כגון: הַנְקֵלָה (ש״א יח, כג), הַבְרָכָה (בר׳ כז, לח), לַשְׁפַנִּים (תה׳ קד, יח), וְהַסְפַרְוִים (מ״ב יז, לא) וכן גם הַצְפַרְדְּעִים, בַּצְפַרְדְּעִים[20].

געיה הדומה לגעיית ה״א מצויה לפעמים בנסיבות אחרות; כגון: וְשְׁדֵּה (וי׳ כה, לד), וְסְחַר־כּוּשׁ (יש׳ מה, יד), חֲשְׁרַת־מָיִם (ש״ב כב, יז), הֲתָמְלֹךְ (יר׳ כב, טו). געיות אלה סמוכות בכתב יד לנינגרד לשוא פשוט; והן נראות אפוא כגעיות כבדות בלתי סדירות הבאות לפני שוא נח. אך בכתר הן סמוכות לחטף פתח[21], ומכאן, שהשוא שלאחריהן הוא שוא נע. געיות אלה וכיוצא באלה דומות אפוא לגעיות ה״א; והצד השוה שבהן, שהן באות עם תנועה קטנה לפני שוא נע. טיבן של הגעיות האלה ניכר במהדורה זו רק מתוך הרשימה, המוסרת את נוסח כתב היד.

כל הגעיות שנידונו עד כה, הכלולות בחמשת הסוגים הראשונים, באות כולן על פי מסורת, ואין להוסיף עליהן או לגרוע מהן. שונות מהן הגעיות הכלולות בחמשת הסוגים האחרונים. געיות אלה אינן באות במסורת קבועה, ואין הן אחידות בכתבי היד; אלא כל נקדן שם אותן כרצונו; אחדות מהן מסומנות בלא כל עקיבות ולפעמים באורח מקרי גרידא. נסקור את כלליהן בקצרה, ונתאר את קביעתן במהדורה זו.

ו. געיה קלה יכולה לבוא בהברה פתוחה לפני שוא נע או חטף או הברה בלתי מוטעמת; כגון: פִּינְחָס, יַעֲקֹב, הֲרָעָה. שוא נע לצורך כלל זה הוא רק שוא הבא אחרי תנועה גדולה בלתי מוטעמת; כגון: יָרְאוּ, גְּמֹלְךָ, שִׁמְרוֹן, וַיִּרְשׁוּ, יֵרְדוּ; ואילו הגעיה הבאה עם תנועה קטנה לפני שוא נע איננה בכלל הגעיה הקלה; כגון: הַמְדַבֵּר, הֲתָמְלֹךְ, הַלְלוּ.

אם יש בתיבה הברות אחדות הראויות לגעיה קלה, הרי זה מנהג הכתר: בדרך כלל הוא שם את הגעיה הקלה בהברה האחרונה הראויה לה; כגון: וִישׁוּעָתִי, וַחֲנִיתוֹתֵיהֶם, אוֹשֵׁיבְךָ; אולם אם יש שם צירוף של שתי תיבות, המחוברות על ידי מקף — ושתיהן

19. הכלל איננו יציב, אם ההברה המוטעמת פותחת בשוא (או בחטף) הבא אחרי תנועה גדולה; כגון: הַמְשָׁרְתִים, הַמְאָרְרִים.

20. אחדים מכתבי היד העתיקים מנקדים חטף פתח בצד״י; ומכאן, שאין זו געיה כבדה סדירה — אף על פי שהתיבה מוטעמת במפסיק.

21. כך גם בוי׳ כה, לד — על פי עדות יעקב ספיר ב״מאורות נתן״; והשוה בספרו של י׳ ייבין (הובא בהערה 16) ג. 14.

ראויות לגעיה קלה — הרי הוא נוהג לשים את הגעיה בתיבה הראשונה: כגון: כִּי־הָיִתָה, כִּי־יְהֻפַּךְ, וְלֹא־יִסָּפֵרוּ.

ועוד כלל גדול נוהג בכתר ובכל כתבי היד העתיקים: בדרך כלל אין געיה קלה בתיבה שיש בה געיה אחרת: כגון: וַיֶּחֱזַק, אֶל־יְרוּשָׁלִַם, וַיָּרֻדּוּ.

כללים אלה קובעים רק את ההברות הראויות לגעיה קלה. אולם לא כל הברה הראויה לגעיה קלה מסומנת בגעיה בכתבי היד. שכן הנחת הגעיה הקלה היא רשות, ולא חובה: וכל נקדן שם אותה כרצונו — בחלק מן ההברות הראויות לה. משום כך אין שני כתבי יד דומים זה לזה בגעיות הקלות; כי הנקדנים שמו אותן בלא עקיבות ולפעמים באורח מקרי גרידא.

רק כתב יד קאהיר נוהג לשים את הגעיה הקלה ברוב התיבות הראויות לה. וכעין זה נהגו אחר כך הדפוסים המקובלים: שמו געיה קלה בכל תיבה הראויה לה; אלא שהם הפליגו בשיטה זו; שהרי נהגו לפעמים לשים גם שתי געיות בתיבה אחת; כמו כן לא עמדו על הכלל המיוחד הנוהג בצירוף שתי תיבות המחוברות על ידי מקף. אולם העיקרון — לשים געיה קלה בכל תיבה הראויה לה — מתקבל על הדעת; וכל מהדיר, שאיננו מוסר מהדורה מדעית של כתב יד אחד, יכול לנהוג רק על פי העיקרון הזה.

וכך נהגנו אפוא במהדורה זו: העתקנו את כל הגעיות הקלות המצויות בכתר (או בכתב יד לנינגרד); והעתקנו אותן כמות שהן — גם במקום שהן חורגות מן הכללים שנתבארו לעיל (בתיבה שיש בה שתי הברות הראויות לגעיה או בצירוף שתי תיבות המחוברות על ידי מקף). נוסף על כך שמנו געיה קלה — על פי הכללים שנתבארו לעיל — בכל תיבה שאין בה געיה בכתב היד.

נמצא, שהגעיות הקלות המצויות במהדורה זו מתחלקות לשני סוגים: געיות שהועתקו מהכתר (או מכתב יד לנינגרד) — וגעיות שהושמו על פי כללי הדקדוק. הגעיות הקלות שהועתקו מכתב היד ניכרות בצורתן המיוחדת: הן דקות וארוכות: ֽ — בניגוד לגעיות הרגילות שבמהדורה זו, שהן עבות וקצרות: ֽ.

ז. געיית הגרונית שלפני יו״ד יכולה לבוא לפני גרונית שוואה, שיש לאחריה יו״ד. אפשר להבחין בין שני סוגים של געיה זו: געיית ״היה״, ״חיה״: כגון: תִּהְיוּ, בֶּהְיוֹתָו, לֶמְחְיָה: געיית יְשַׁעְיָהוּ: כגון: יְשַׁעְיָהוּ, שְׁמַעְיָה, יְדַעְיָה.

געיית ״היה״, ״חיה״ דומה לגעיה הקלה מכל הבחינות. היא רשות, ולא חובה; והנקדנים נהגו לשים אותה בחלק מן התיבות הראויות לה — בלא עקיבות ובלא שיטה ברורה. ואילו הדפוסים המקובלים נהגו לשים אותה בכל התיבות הראויות לה.

משום כך נהגנו כאן בגעיית ״היה״, ״חיה״, כדרך שנהגנו בגעיה הקלה: העתקנו אותה מהכתר (או מכתב יד לנינגרד) בכל מקום שהיא מצויה בו; נוסף על כך שמנו את געיית ״היה״, ״חיה״ גם בשאר כל התיבות הראויות לה — בתנאי שאין בהן געיה אחרת כל שהיא[22]. וכל געיות ״היה״, ״חיה״ המועתקות מכתב היד ניכרות בצורתן המיוחדת: ֽ.

גם געיית יְשַׁעְיָהוּ מסורה לרשות הנקדנים. אין היא שכיחה במקרא. בדפוסים

22. בכתבי היד מצויה געיית ״היה״, ״חיה״ לפעמים גם בתיבה שיש בה געיה אחרת. אך במהדורה זו השתדלנו למעט בגעיות שאינן מועתקות מכתב היד. משום כך נהגנו בה כדרך שנהגנו בגעיה הקלה.

המקובלים היא נשתכחה בדרך כלל, וכמעט שלא נשאר לה זכר. במהדורה זו היא מועתקת תמיד מן הכתר (או מכתב יד לנינגרד).

ח. געיית הדומות יכולה לבוא עם תנועה קטנה לפני שתי אותיות דומות — בתנאי שהראשונה מונעת בשוא נע ואין בה דגש. כגון: לִשְׁמֻמוֹת, בְּחַצְצֹן. געיה זו באה בדרך כלל רק בהברה הסמוכה להברה המוטעמת[23].

גם געיית הדומות מסורה לרשות הנקדנים, ואין היא אחידה בכתבי היד. הדפוסים המקובלים נהגו לשים אותה בכל תיבה, שהיתה נראית בעיניהם ראויה לה. אולם שיטה זו הכשילה אותם במקרים לא מעטים: שהרי לפעמים שמו געיה זו גם לפני שוא נח, מתוך שטעו וראו בו שוא נע: כגון הַנְּגִי (תמיד), בְּהַרְרָם (בר יד, ו), רִבְבוֹת (דב׳ לג, יז)[24].

במהדורה זו העתקנו געיה זו מן הכתר (או מכתב יד לנינגרד) בכל מקום שהיא מצויה בו. נוסף על כך שמנו אותה גם לפני כל שוא, המנוקד בכתב היד כחטף — בתנאי שאין בכתב היד געיה אחרת באותה תיבה[25].

נעותו של השוא, הבא באות הראשונה משתי אותיות דומות, ניכרת אפוא במהדורה זו על ידי הגעיה. נוסף על כך אפשר להכיר את נעותו של השוא גם מתוך הרשימה המוסרת את נוסח כתב היד: שהרי כל חטף המצוי בכתב היד והושמט במהדורה זו — מובא באותה רשימה. אולם יש להדגיש: לפעמים אין בכתב היד לא חטף ולא געיה; ובמקרים אלה טיבו של השוא מסור לשיקול דעתו של המדקדק: אפשר, שהשוא הוא נח, ולפיכך אין שם לא חטף ולא געיה; ואפשר שהשוא הוא נע — והשמטת החטף והגעיה איננה אלא מקרה: שהרי שני הסימנים האלה לא באו במסורת, והם מסורים לרשותו של הנקדן.

לדוגמה: נעותו של השוא ניכרת בתיבות הַלְלוּ (תה׳ קיז, א), מְהַלְלִים (דה״א כג, ה) על ידי געיית הדומות; והיא ניכרת בתיבות וּמְהַלְלִים (דה״ב ל, כא), וַיְקַלְלוּ (שופ׳ ט, כז) על ידי הגעיה הכבדה הסדירה[26]; ואף בתיבות כגון יְהַלְלוּ (תה׳ עד, כא), יְמַשְּׁשׁוּ (איוב ה, יד) היא ניכרת, כנראה[27], על ידי געיית השוא[28]. אך בתיבות יְהַלְלוּהוּ (תה׳ קז, לב) הַלְלוּהוּ (תה׳ קמ ח, ב) אין נעותו של השוא ניכרת: שהרי אין בהן לא געיה ולא חטף בכתב היד. ואף על פי שמתקבל על הדעת, שהשוא הוא נע, לא יכולנו להוסיף געיה על פי הסברה — בלא אסמכתא בכתב היד. וראה עוד: בתיבות רִבְבוֹת

23. יש חריגים מועטים — בעיקר בספרי אמ״ת: כגון: הַלְלוּ־יָהּ.
24. כך בעיקר בתנ״ך לטריס — ולפעמים גם בתנ״ך קורן.
25. בכתבי היד מצויה געיית הדומות לפעמים גם בתיבה שיש בה געיה אחרת. אך ראה הערה 22.
26. גם בכתר ובכתב יד לנינגרד ניכרת נעותו של השוא בתיבות אלה רק על ידי הגעיה הכבדה הסדירה. אך יש תיבות אחרות, הדומות להן, שהכתר מנקד בהן חטף; ואילו כתב יד לנינגרד שם בהן את געיית הדומות — נוסף על הגעיה הכבדה הסדירה. בתיבות אלה ניכרת אפוא נעותו של השוא — בכתבי היד — על ידי סימן נוסף. ואילו במהדורה זו היא ניכרת רק על ידי הגעיה הכבדה הסדירה.
27. דומה, שאין בספרי אמ״ת דוגמה לגעיית שוא לפני תנועה קטנה שהיא סמוכה לטעם, ואין לאחריה שוא נע.
28. גם בכתב יד לנינגרד ניכרת נעותו של השוא בתיבות אלה רק על ידי געיית השוא. אך בכתר היא ניכרת גם על ידי החטף שתחת הלמ״ד. ויש תיבות אחרות הדומות להן, שהכתר מנקד בהן חטף, וכתב יד לנינגרד שם בהן שתי געיות: געיית שוא וגעיית הדומות. באותן התיבות ניכרת אפוא נעותו של השוא על ידי שני סימנים — גם בכתר וגם בכתב יד לנינגרד; ואילו במהדורה זו היא ניכרת רק על ידי געיית השוא: כגון יְהַלְלוּ (תה׳ קמח, ה).

(במ׳ י, לו), בְּרִבְבוֹת (מי׳ ו, ז), לְשֻׁמְמוֹת (יר׳ כה, יב) ניכרת נעותו של השוא על ידי געיית הדומות; אך בתיבות רִבְבוֹת (דב׳ לג, יז), מֵרִבְבֹת (שם ב), כִּי־שֻׁמְמוֹת (יר׳ נא, כו, סב) אין געיה ולא חטף בכתב היד, והשוא הוא באמת נח[29]. בתיבות אלה וכיוצא באלה אין המהדיר יכול לתת הנחייה על טיבו של השוא; שהרי טיבו של השוא איננו ניכר גם בכתב היד שהוא מתבסס עליו[30].

התיבות, שהוספנו בהן את געיית הדומות — על סמך החטף שבכתב היד — אינן מרובות. משום כך לא ניתנו כאן שתי צורות לגעיית הדומות, כדרך שניתנו שתי צורות לגעיה הקלה ולגעיית ״היה״, ״חיה״. אולם כל התיבות, שהוספנו בהן את געיית הדומות, אף על פי שאין היא מצויה בכתב היד, מובאות ברשימה המוסרת את נוסח כתב היד.

ט. געיית וַיְהִי באה בכתר על פי כללים יציבים. היא מצויה תמיד בתיבת וַיְהִי (וַיִּחִי) המוטעמת בפשטא, או המוקפת לתיבה שיש בה מפסיק[31], כגון: וַיְהִי־לִי. רק במקומות ספורים היא באה גם בנסיבות אחרות. בשאר כתבי היד הכלל של געיית וַיְהִי איננו יציב.

במהדורה זו מועתקת געיית וַיְהִי־וַיִּחִי מהכתר[31*] (או מכתב יד לנינגרד).

י. געיית התנועה הגדולה בהברה פתוחה יכולה לבוא בסוף תיבה מוקפת, בתנאי שהתיבה שלאחריה מוטעמת בראשה[32]; כגון: אַנְשֵׁי־חַיִל, עַל־פְּרֵי־גָדֵל, כִּי־אֵשׁ, כִּי־אֵין; והיא יכולה לבוא גם בסוף תיבה המוטעמת מלעיל; כגון: וַיֵּצֵא פֶּרַח, וְזֵרֵיתִי פֶּרֶשׁ, פַּדֶּנָה אֵרָם, וַיְנַקֵּהוּ דָבַשׁ.

געיה זו היא נדירה בכתבי היד. היא נמסרה לרשות הנקדנים, ואין שני כתבי יד דומים זה לזה בגעיה זו. במהדורה זו היא מועתקת תמיד מהכתר (או מכתב יד לנינגרד).

וזה הוא אפוא הכלל העולה מכל הדברים האלה: הגעיות הבאות במהדורה זו מועתקות בדרך כלל מהכתר (או מכתב יד לנינגרד). יוצאות מכלל זה הגעיות הקלות וגעיות ״היה״, ״חיה״. געיות אלה מועתקות מכתב היד רק במקום שצורתן במהדורה זו היא דקה וארוכה[33]: —. לפעמים גם געיית הדומות איננה מועתקת מהכתר — ובמקרים אלה התיבה מובאת ברשימה המוסרת את נוסח כתב היד.

ונעיר כאן עוד הערה לגופו של הנוסח המוצע כאן. מהדורה זו מבוססת על מקורות

29. דבר זה מוכח מהערות שונות של המסורה המובאות בכתבי היד.

30. במקום אחד ניכר טיבו של השוא בכתבי היד, ואף על פי כן אין הוא ניכר במהדורה זו: כִּי־מְקֻלָּלִים (ש״א ג, יג). בכתר יש חטף תחת הלמ״ד; ואילו בכתב יד לנינגרד יש געיית הדומות — בנוסף על הגעיה הקלה שתחת כִּי. אך במהדורה זו לא יכולנו לשים את געיית הדומות; שהרי אין היא בכתר, וכבר יש באותה תיבה געיה קלה. אף לא יכולנו לשים חטף — על פי השיטה הכללית של המהדורה. נמצא אפוא, שנעותו של השוא ניכרת במהדורה זו רק על ידי הרשימה המוסרת את נוסח כתב היד. אך דומה, שזה הוא מקרה יחיד מסוגו בסוגיה זו של הדומות.

31. למעט זקף גדול.

31*. בשופ׳ יז, ד היא הושמטה בטעות.

32. אם התיבה שלאחריה איננה מוטעמת בראשה, הרי הגעיה היא געיה קלה רגילה; כגון: כִּי־נָזִיר.

33. לפעמים טיב הגעיה איננו ברור; כגון: וַיִּצְקוּ (מ״א יח, לד). געיה זו היא ספק געיה קלה, ספק געיה כבדה בלתי סדירה. גם במקרים אלה צורת הגעיה היא דקה וארוכה. על ידי כך ידע הקורא, שאותה געיה הועתקה מהכתר — יהא טיבה אשר יהא.

תנ״ך <עפ״י כתר ארם צובא. מהדורת ברויאר> ברויאר מרדכי (מגיה) עמוד מס 1180 הודפס ע״י תכנת אוצר החכמה

שונים, שהכתר הוא רק אחד מהם. משום כך סטינו מנוסח הכתר במקומות שונים — על פי רוב המסירות ועדות המסורה; כמו כן סטינו מנוסח הכתר בעניינים שונים, התלויים רק במנהגי סופרים ונקדנים. בחלק מהמקומות האלה אפשר, כמובן, שהכרעתנו היתה מוטעית; וטעות זו היתה נמנעת, אילו העתקנו בכל מקום את נוסח הכתר — בלא בדיקה ובלא ביקורת.

אף על פי כן בחרנו בשיטה זאת של קביעת הנוסח על פי מקורות שונים; ונאלצנו אפוא להכריע במקומות רבים בין נוסחים חלוקים ובין מנהגים מתחלפים. שכן מהדורה זו לא נועדה להיות מהדורה מדעית של כתב יד אחד — ויהא הטוב שבכולם; אלא היא באה למסור את נוסח המקרא על פי המסורה. משום כך אין רשות בידי המהדיר למסור נוסח, הנראה בעיניו מנוגד למסורה; אף אין הוא רשאי לאכוף את מנהגו של כתב יד יחיד על קהל הלומדים והקוראים. קל וחומר שאין הוא רשאי לעשות כן במקום שכבר פשט מנהג אחר, שאף הוא מנהג ותיק.

אולם מהדיר המוסר נוסח אקלקטי כגון זה חייב לנמק את הכרעותיו. עליו למסור את הנוסחים המתחלפים בכל מקום שהוא מצא מחלוקת בין המסירות; כן חובה עליו להביא את הערות המסורה, שהנחו אותו בשעת הכרעה. ועל יסוד כל הנתונים האלה יוכל המעיין לדון, אם ההכרעה מתקבלת על הדעת.

כצעד ראשון בכיוון זה הובאה כאן הרשימה המוסרת את נוסח כתב היד. רשימה זו כוללת את כל התיבות, שנוסחן שונה בכתר (או בכתב יד לנינגרד) מן הנוסח של המהדורה הזאת. והואיל וכבר הסברנו כאן את השיטה הכללית של המהדורה, הרי נימוקי המהדיר ברורים מאליהם בחלק ניכר מן התיבות האלה; כך בכל מקום שיש בכתר חטף באות לא־גרונית, מקף בתיבה מוטעמת, ניקוד מיוחד של תיבה שיש בה קרי וכתיב, עולה שאיננו סמוך ליורד וכן עוד. ומעלה נוספת לרשימה זו: היא מאפשרת לקורא לראות — לא רק את הנוסח המוצע כאן כנוסח המסורה — אלא גם את נוסח הכתר עצמו!

הספר הכולל את כל המחלוקות בין מקורות המהדורה הזאת — ואת הערות המסורה המתייחסות אליהן — מוכן בידי. אם יסייעני ה׳ להוציא אותו לאור, יוכל הציבור לשפוט את טיב המהדורה הזאת. ואם יתברר, שיש בה משום תרומה לבירור נוסח המקרא על פי המסורה — אברך את ה׳ אשר יעצני!

מרדכי ברויאר

תנ״ך <עפ״י כתר ארם צובא. מהדורת ברויאר> ברויאר מרדכי (מגיה) עמוד מס 1181 **הודפס ע״י תכנת אוצר החכמה**

הרשימות הבאות מוסרות׳ את נוסח כתב היד במקום שהוא שונה מן הנוסח שנתקבל במהדורה זו[1]. הרשימה הראשונה מתייחסת לתורה. היא מוסרת את כל המקומות, שבהם הניקוד או הטעמים[2] של כתב יד לנינגרד[3] שונים מן הנוסח שנתקבל במהדורת התורה. הרשימה השניה מתייחסת לנביאים והשלישית מתייחסת לכתובים[4] ; הן מוסרות את כל המקומות, שבהם הכתיב, הניקוד או הטעמים של הכתר[5] שונים מן הנוסח שנתקבל במהדורה זו.

אין רשימות אלה דנות באותיות גדולות וקטנות, בשיטת הניקוד של שם הויה ושם אדנות, בתרין פשטין הבאים בשתי אותיות סמוכות, במקום הסימון של הפתח הגנובה ושל הגעיה (= המתג), בקו שעל גבי אות רפה או נחה ובשתי הנקודות הבאות בסופי הפסוקים. בעניינים אלה נוסח המהדורה הזאת הוא על פי המנהג של הדפוסים המקובלים או של חלק מהם. ואין עניינים אלה כלולים ברשימות המוסרות על נוסח כתב היד[6].

בדרך כלל אין רשימות אלה דנות גם בגעיות. שכן במהדורה זו הגעיות מועתקות בדרך כלל מן הכתר; ובמקום שהכתר לא נשתמר בו, הרי הן מועתקות מכתב יד לנינגרד.[6*] יוצאות מכלל זה געיות משני הסוגים הבאים:

א. געיה קלה הבאה בהברה פתוחה – לפני תנועה בלתי מוטעמת (הַבַּחוּרִים), לפני חטף (יָחֲלִיפוּ) או לפני שוא שקדמה לו תנועה גדולה (רָצְתָה, יָלְכוּ).

ב. געיה הבאה לפני הגרונית של לשונות ׳היה׳, ׳חיה׳ (יִהְיוּ, הַאֶחְיֶה).

געיות משני הסוגים האלה מועתקות מכתב־היד, רק אם צורתן במהדורה זו היא קו ארוך ודק ׀ ; ואין הן מועתקות מכתב היד, אם צורתן במהדורה זו היא קו קצר ועבה: ׀.

שאר כל הגעיות הרשומות במהדורה זו מועתקות תמיד מכתב היד; ואלו הן:

א. געיה הבאה עם שוא[7] (כְּרַחֲמָיו) או עם חטף (הֲמִמֶּנִּי) או עם תנועה[8] בהברה סגורה[9] (וַיַּהֲרֹג, יִשָּׁבַע־לִי, בֶּן־שְׁמַעְיָהוּ, בֵּהָרֵג, רוּץ־נָא).

ב. געיה הבאה עם תנועה בהברה פתוחה – בסוף התיבה (וְהַשְׁמִיעוּ) או לפני תנועה מוטעמת (אִם־אַנְשֵׁי־מָוֶת, כִּי־נַעַר), או לפני שוא שקדמה לו תנועה קטנה[10] (בַּמְסִלּוֹת, חַלְלֵי, וְהָרִצְפָה).

---

1 הכתר או כתב יד לנינגרד; וראה על כך במבוא למהדורה זו.

2 אין רשימה זו דנה בכתיב התורה; שכן הכתיב של מהדורת התורה איננו מבוסס כלל על כתב יד לנינגרד; וראה על כך במבוא.

3 או של הכתר — מדב׳ כח, יז (ומשארתך) ואילך.

4 הכתר לא נשתמר בנביאים: מ״ב יד, כא (את־עזריה) — יח, יג (שנה); יר׳ כט, ט (ה׳) — לא, לד (נתן); לב, א (לנבוכדרצר) — ה (כי); לב ח (את שדי) — יב (בספר); לב, יד (ה) — יט (עיניך); לב, כא (ובמורא) — כד; עמ׳ ח, יג — מי׳ ה, א (מקדם); צפ׳ ג, כ (הארץ) — זכ׳ ט, יז (דגן). אך נשתיירו תיבות אחדות מיר׳ לב, ד–ה: לב, כד.
ואילו בכתובים חסר הכתר מתהלים טו, א עד כה, א). וכן משיר השירים ג יא (במלך) ועד סוף הכתובים.

5 או של כתב יד לנינגרד במקום שהכתר חסר (ראה לעיל 2).

6 כמו כן אין רשימה זו מביאה את התיבות, שכתב יד לנינגרד השמיט בהן את אחד משני הסימנים של רביע מוגרש או עולה ויורד. גם מחלוקות של שיטה אינן נידונות ברשימה זו: הכתר איננו שם תרין פשטין בשתי אותיות סמוכות; ואין הוא מסמן את הרביע של הרביע המוגרש, הראוי לבוא באות הראשונה של התיבה. התיבות שמחלוקות אלה באות בהן לידי ביטוי, אינן מובאות ברשימה זו.

6* כך גם בדה״בלה, ז–לו, יט.

7 כולל ו׳ חיבור שרוקה, שאין לאחריה שוא (וממטה־דן).

8 כולל ו׳ חיבור שרוקה שיש לאחריה שוא (ולכל־בניה).

9 שאיננה לפני הגרונית של לשונות ׳היה׳, ׳חיה׳.

10 במקומות הבאים סימנתי געיה מסוג זה, אף על פי שאין היא כתובה בכתב היד: ש״א כד, י; מ״א ח, לג, מד, מח; מ״ב יז, לא; יש׳ לח, יח; נט, י; יח׳ ד, טו; כח, ט. כל המקומות האלה מובאים גם ברשימה המוסרת את נוסח כתב היד.

תנ״ך <עפ״י כתר ארם צובא. מהדורת ברויאר> ברויאר מרדכי (מגיה) עמוד מס 1182 הודפס ע״י תכנת אוצר החכמה

נוסח כתב היד בתורה[1]

בראשית				שמות	
א, יח	וְלַהַבְדִּיל	כז, מא	עַל־הַבְּרָכָה	א, טו	מֶלֶךְ
ב, ו	־פְּנֵי־	כז, מא	בֵּרַכוֹ	ב, י	וַיִּגְדַּל
ג, יז	תְּאַכְלֶנָּה	כח, ו	בְּבָרֲכוֹ	ג, יח	נֵלֲכָה־
ה, כט	זֶה	כח, יד	וְנִבְרְכוּ	ד, י	דַּבֶּרְךָ
ז, ח	וּמִן־הַבְּהֵמָה	כט, ג	וְגָלְלוּ	ד, יח	אֵלֵכָה
ט, כד	־עָשָׂה־	כט, ח	וְגָלְלוּ	ד, לא	וַיִּשְׁתַּחֲווּ
י, ג	אַשְׁכְּנַז	ל, כז	וַיְבָרְכֵנִי	ה, ג	נֵלֲכָה
יב, ג	וַאֲבָרְכָה	ל, לז	וְעֹרְמוֹן	ה, יח	תִּתְּנוּ
יג, ה	וְגַם־לְלוֹט	ל, לח	בָּרָהָטִים	ה, כג	לָמָּה־
יד, ב	צְבִיִּים	ל, לח	בְּשֻׁקְתוֹת	ו, כז	מֶלֶךְ־
יד, ח	צְבִיִּים	ל, מא	בָּרָהָטִים	ז, י	וַיַּעֲשׂוּ
יד, יז	־כְּדָרְלָעֹמֶר	לב, כד	וַיִּקָּחֵם	ח, א	עַל־הַנְּהָרֹת
יח, כא	אֶרְדָּה־	לה, א	בְּבָרְחָהּ	ח, ג	הַחַרְטֻמִּים
יט, כז	אֶל־הַמָּקוֹם	לה. כב	רָאוּבֵן (?)	ח, ה	וַיֹּאמֶר
כ, ז	מֵשִׁיב	לו, יג	אֵלָּה	ח, ה	הַצְפַרְדְּעִים
כב, ב	וְלֵךְ־לְךָ	לח, יב	־גָּזְזוֹ	ט, יא	בַּחַרְטֻמִּם
כב, יב	מְאוּמָה	לח, טז	מַה־תִּתֶּן־לִי	י, כד	יֵלֵךְ
כב, יח	וְהִתְבָּרְכוּ	לח, יח	אֶתֵּן־לָךְ	י, כח	אֶל־תֹּסֶף
כג, ט	יִתְּנָה לִי	לח, יח	וַיִּתֵּן־לָהּ	יא, ח	וְהִשְׁתַּחֲווּ־
כד, לו	וַיִּתֶּן־לוֹ	לט, כג	־הַסֹּהַר	יא, י	וַיְחַזֵּק
כד, נג	וַיִּתֵּן	מ, ג	הַטַּבָּחִים	יב, כז	וַיִּשְׁתַּחֲווּ
כד, ס	וַיְבָרְכוּ	מ, יז	הָעֶלְיוֹן	יב, מה	־יֹאכַל־
כה, ה	וַיִּתֵּן	מא, יב	וַנְּסַפֶּר־לוֹ	יד, ט	וַיַּשִּׂיגוּ
כה, כב	וַיִּתְרֹצֲצוּ	מב, ו	וַיִּשְׁתַּחֲווּ־ (?)	יד, יא	הַמְּבִלְי
כו, ד	וְהִתְבָּרְכוּ	מב, לו[1]	אֵינֶנּוּ	יד, יג	הִתְיַצְּבוּ
כו, יב	וַיְבָרְכֵהוּ	מג, כח	וַיִּשְׁתַּחֲווּ	טו, י	צָלְלוּ
כו, טז	־עָצַמְתָּ־	מד, כ	וְאָחִיו מֵת	טז, ט	וַיֹּאמֶר
כז, יט	תְּבָרְכַנִי	מה, יד	וּבִנְיָמִן	טז, כט	הַשַּׁבָּת
כז, כז	וַיְבָרְכֵהוּ	מו, יג	וּפָדָה	יח, כה	וַיִּתֵּן
כז, כז	בֵּרְכוֹ	מח, ט	וַאֲבָרְכֵם	כ, ב	לֹא יִהְיֶה־[2]
כז, כט	וְיִשְׁתַּחֲווּ	מח, כ	וַיְבָרְכֵם	כ, ג	לֹא תַעֲשֶׂה־
כז, כט	וְמְבָרְכֶיךָ	מט, ח	יִשְׁתַּחֲווּ	כ, ג	־תְּמוּנָה
כז, לא	תְּבָרְכַנִי	מט, כג	וַיְמָרְרֻהוּ	כ, ג	מִמַּעַל[3]
כז, לג	וְאַבְרְכֵהוּ	מט, כו	תִּהְיֶיךָ	כ, 23	וַאֲשֶׁר
כז, לד	בָּרְכֵנִי	מט, כט	אֶל־הַמְּעָרָה	כ, ד	־תִּשְׁתַּחֲוֶה
		נ, א	וַיִּפֹּל		

1 הנוסח המובא כאן הוא בדרך כלל נוסח כתב יד לניגרד; ואם רשום בצידו: (א), הרי זה נוסח הכתר

2 הסימן שתחת היו״ד משמש בכתב היד כמרכא וכגעיה כאחד.

3 אפשר, שהושמט גם הפסק שלפני ההיבה.

תנ״ך <עפ״י כתר ארם צובא. מהדורת ברויאר> ברויאר מרדכי (מגיה) עמוד מס 1183 הודפס ע״י תכנת אוצר החכמה

כ, ז הַשַּׁבָּת
כ, ט ־מְלָאכָה
כ, ט וּבִנְךָ־
כ, י הַשַּׁבָּת
כא, יא וְאִם־שֶׁלֶשׁ־אֵלֶּה
כב, כח תִּתֶּן־לִי
כה, כ אֶל־הַכַּפֹּרֶת
כה, לד מְשֻׁקָּדִים
כו, ג תְּהִיֶיךָ
כו, יז מְשֻׁלָּבֹת
כז, ה כַּרְכֹּב
כז, טו חֹמֶשׁ (?)
כח, י הַשְּׁשָׁה
כח, כז מֶחְבַּרְתָּו
כט, כג וָחַלַּת
ל, לב וּבְמַתְכֻנְתּוֹ
ל, לו2 מִמֶּנָּה
לא, טו הַשַּׁבָּת
לב, יז בַּמַּחֲנֶה
לב, יט וַיִּשַּׁבֶּר
לג, י וְהִשְׁתַּחֲוִוּ
לד, א אֶת־הַדְּבָרִים
לד, יט וָשֶׁה
לה, יא אֶת־הַמִּשְׁכָּן
לה, כו וְכָל־הַנָּשִׁים
לה, כו טָווּ
לה, לב מַחְשֶׁבֶת
לו, כב מְשֻׁלָּבֹת
לז, ט אֶל־הַכַּפֹּרֶת
לז, טז וְאֶת־הַקְּשָׂוֹת
לז, כה רָחְבּוֹ (?)
לח, כא הַלְוִיִּם
לט, י וַיְמַלְאוּ־בוֹ
לט, כ מִלְמַטָּה
לט, כ מֶחְבַּרְתָּו

ו י ק ר א

ה, יב ־אַזְכָּרָתָהּ
ו, יא יְאֻכְלֶנָּה
ו, יט יְאֻכְלֶנָּה
ז, יב בַּשֶּׁמֶן (?)
ז, כה מִן־הַבְּהֵמָה
ח, יא עַל־הַמִּזְבֵּחַ (?)
ח, כ וְאֶת־הָאַיִל
ח, כד וַיִּתֵּן
ח, כת וַיַּקְהֵ
ח, כט וַיַּקְהֵ
ט, יט וּמִן־הָאַיִל
ט, כג וַיְבָרְכוּ
י, א וַיִּתְּנוּ
י, י וְלְהַבְדִּיל
יא, יד וְאֶת־הַדָּאָה
יא, לג וְכָל־כְּלִי־חֶרֶשׂ
יג, 23 הַנֶּגַע
יג, כו ־בַּבֶּהֶרֶת
יג, ג ־הַנָּגַע
יד, כא בָּלוּל
יד, כה הַמְטַהֵר
טו, ח וְכִי־יָרָק
טו, יב וְכָל־כְּלִי־עֵץ
טו, כב וְכָל־הַנֹּגֵעַ
טז, כא1 עַל
כ, יז וְנִכְרְתוּ
כא, ח וְקִדַּשְׁתּוֹ
כב, יב וּבַת־כֹּהֵן
כד, י הַיִּשְׂרְאֵלִית
כה, יב מִן־הַשָּׂדֶה
כה, מו וְהִתְנַחַלְתֶּם
כו, כח ־חַטֹּאתֵיכֶם
כו, לד הָשַּׁמָּה
כו, לה הָשַּׁמָּה
כו, מג בָּהְשַּׁמָּהּ
כז, ט וְאִם־בְּהֵמָה
כז, כה וְכָל־עֶרְכְּךָ
כז, לג יִהְיֶה־קֹדֶשׁ

ב מ ד ב ר

ב, יב ־צוּרִי־שַׁדַּי
ב, טו חֲמִשָּׁה
ג, ו וְהַעֲמַדְתָּ (?)
ג, ל אֶלִיצָפָן
ג, לו וְכָל־כֵּלָיו
ד, כז לְכָל־מַשָּׂאָם
ד, לב לְכָל־כְּלֵיהֶם
ד, מט בְּיַד מֹשֶׁה
ה, יח הַמְאָרְרִים
ה, יט הַמְאָרְרִים
ה, כד1 הַמְאָרְרִים
ה, כד2 הַמְאָרְרִים
ה, כז הַמְאָרְרִים
ו, י אֶל־הַכֹּהֵן
ו, כג תְּבָרְכוּ
ו, כז אֲבָרְכֵם
ז, נד ־פְּדָה־צוּר
ז, נט ־פְּדָה צוּר
ז, עב בֶּן־עָכְרָן
ח, ח וּמִנְחָתוֹ
ח, יח וְאֶקַּח אֶת־הַלְוִיִּם
ט, ג הָעֲרָבָיִם
י, יד, יח, כב וְעַל־צְבָאוֹ
י, כג ־פְּדָה־צוּר
י, כה וְעַל־צְבָאוֹ
י, כו וְעַל־צְבָא
יא, כו וַיִּשָּׁאֲרוּ
יא, לב וַיַּאַסְפוּ (?)
יב, ט וַיִּחַר־אַף
טז, כא וַאֲכַלֶּה
טז, כז ־קֹרַח
טז, לב ־הָרַכּוּשׁ
יח, י תֹּאכְלֶנּוּ
יח, יג יֹאכְלֶנּוּ
יח, כט מִכָּל־חֶלְבּוֹ
כב, כג מִן־הַדֶּרֶךְ
כג, יח וְשָׁמַע
כג, כה תְּבָרֲכֵנּוּ
כד, ט מְבָרֲכֶיךָ
כד, יג מִלִּבִּי
כה, ב וַיִּשְׁתַּחֲוִוּ
כו, ז הָרָאוּבֵנִי
כו, ס וַיִּוָּלֵד
כח, כח וּמִנְחָתָם
כט, ג, ט, יד וּמִנְחָתָם
לא, לב וַחֲמֻשֶׁת־ (?)
לא, לה מִן־הַנָּשִׁים
לב, לג וְאֶת־מַמְלֶכֶת
לב, לה וַיִּגְּבָהָה

תנ"ך <עפ"י כתר ארם צובא. מהדורת ברויאר> ברויאר מרדכי (מגיה) עמוד מס 1184 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

לג, יד וַיַּחֲנוּ (?)
לג, נה וְצָרֲרוּ
לד, כח פְּדַהְאֵל
לה, כ יֶהְדָּפֶנּוּ
לה, ל כָּל־מַכֵּה־נֶפֶשׁ
לו, א וַיִּקְרְבוּ

דברים

ב, ט אֶל־תָּצַר
ג, יב לָרְאוּבֵנִי
ג, טז וְלָרְאוּבֵנִי
ד, ז בְּכָל־ אח"ת 1234567
ד, כא הִתְאַנֶּף־
ד, לה מִלְבַדּוֹ
ד, מג לָרְאוּבֵנִי
ה, ו אָנֹכִי ה׳ אֱלֹהֶיךָ
ה, ו לֹא יִהְיֶה־
ה, יב שֵׁשֶׁת
ה, יב יָמִים
ה, יג לַה׳
ה, טז תִּרְצָח[1]
ה, טז תִּנְאָף
ה, כג וְשָׁמַע
ח, ב הֹלִיכֲךָ
ח, טו הַמּוֹלִיכֲךָ
ט, ג וְהַאֲבַדְתָּם
י, ב אֶת־הַדְּבָרִים
י, טו הַזֶּה
יב, א כָּל־הַיָּמִים
יב, ה שָׁמָּה
יב, לא כָּל־ (?)
יג, יב וְכָל־יִשְׂרָאֵל
יג, טו וְחָקַרְתָּ
טו, ט עִם לְבָבְךָ אוצר החכמה
טו, כ תֹּאכְלֶנּוּ
טו, כב תֹּאכְלֶנּוּ
יז, ח אֶל־הַמָּקוֹם
יז, ט וְאֶל־הַשֹּׁפֵט
יח, ד תִּתֶּן־לּוֹ
כב, טז הַנַּעֲרָ
כב, כט שַׁלְּחָה
כג, יב הַמַּחֲנֶה
כג, יג שָׁמָּה
כג, יח[2] יִשְׂרָאֵל
כד, יג וּבֵרֲכֶךָּ
כח, יא בְהַמְתְּךָ
כח, כז וּבַעְפֹלִים (א)
כח, ל יִשְׁגָּלֶנָּה (א)
כח, לט תֹּאכְלֶנּוּ (א)
כט, ז הַמְנַשִּׁי (א)
כט, כב וּצְבֹיִים (א)
כט, כה וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ (א)
כט, כח וּלְבָנֵינוּ (א)
לב, י יְסֹבְבֶנְהוּ יְבוֹנֲנֵהוּ (א
לב, יח מְחֹלֲלֶךָ (א)
לב, לו ־אָזֲלַת (א)
לג, ח ־מֵי־ (?)

נוסח כתב היד בנביאים[2]

יהושע

א, ז כְּכָל־הַתּוֹרָה
א, יב הַמְנַשֶּׁה
ד, יב הַמְנַשֶּׁה
ו, ט, יג וְהַמְאַסֵּף
ו, טו סָבְבוּ
ו, כב הַמְרַגְּלִים
ו, כג הַמְרַגְּלִים
ז, יג קָם
ח, ח בְּתָפְשְׂכֶם (?)
ח, כז בָּזֲזוּ
י, יד בַּיּוֹם (?)
יא, ב כִּנְרוֹת
יא, יד בָּזֲזוּ
יב, ו הַמְנַשֶּׁה
יג, ז הַמְנַשֶּׁה
יד, יג וַיְבָרְכֵהוּ
טו, נד וְחֻמְטָה (?)
טו, סא וּסְבָכָה (?)
יז, יד בֵּרְכֵנִי
יח, ז הַמְנַשֶּׁה
כא, ד הַקָּהָתִי
כא, ה קָהָת
כא, ה וּמִמַּטֵּה־דָן
כא, י הַקָּהָתִי
כא, כו[1] ־קָהָת
כא, כו[2] קָהָת
כא, כו ־קָהָת
כא, לד ־יָקְנְעָם
כב, ו וַיְבָרְכֵם
כב, ז וַיְבָרְכֵם
כב, כא הַמְנַשֶּׁה
כב, לג וַיְבָרְכוּ
כג, ז תִּשְׁתַּחֲוּוּ

שופטים

ב, יב, יז וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ
ג, כו הִתְמַהְמְהָם
ד, יא בְּצַעֲנַיִם
ה, ב בָּרְכוּ
ה, ט לְחוֹקְקֵי
ה, ט בָּרְכוּ
ה, יא מְחַצְצִים
ה, יד מְחֹקְקִים
ז, ו הַמְלַקְקִים
ז, ז הַמְלַקְקִים
ז, יז בַּאֲשֶׁר־ (?)
ח, ב עֹלְלוֹת

1 הסילוק משמש גם כטיפחא.

2 הנוסח המובא כאן הוא בדרך כלל נוסח הכתר; ואם רשום בצידו: (ל), הרי זה נוסח כתב יד לנינגרד.

תנ"ך <עפ"י כתר ארם צובא. מהדורת ברויאר> ברויאר מרדכי (מגיה) עמוד מס 1185 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ח, י שֹׁלֵף־
ט, יג הַמְשַׂמֵּחַ
ט, לז מְעוֹנְנִים
ט, מח ־הַקַּרְדֻּמּוֹת
ט, נד וּמוֹתְתֵנִי
ט, נז קְלֵלַת
י, ח וַיְרֹצְצוּ
יג, כד וַיְבָרְכֵהוּ
טז, טז וַתְּאַלְצֵהוּ
טז, כד וַיְהַלְלוּ
כ, ב שֹׁלֵף־
כ, לא בַּמְסִלּוֹת
כ, לב ־הַמְסִלּוֹת
כ, לה שֹׁלֵף־
כ, מה וַיְעֹלְלֻהוּ
כ, מה בַּמְסִלּוֹת
כא, כג ־הַמְחֹלְלוֹת

שמואל א

א, ג מִיָּמִים יָמִימָה (?)
ב, כה וּפִלְלוֹ
ג, יג ־מְקַלְלִים
ד, יז הַמְבַשֵּׂר
ה, ו בַּעְפֹלִים
ה, יב בַּעְפֹלִים
ז, ג מִתּוֹכְכֶם
ח, כ מַלְכֵּינוּ (?)
ט, ו נֵלְכָה
יא, ג יָמִים
יג, י לְבָרְכוֹ
יד, כז וַתָּרְאֻנָה
יד, מט וּמַלְכִּי־שׁוּעַ
יד, נב וְרָאָה שָׁאוּל (?)
טו, יא ־הַלָּילָה
יז, לד לְאָבִיו
יז, נא וַיְמֹתְתֵהוּ
יז, נב חַלְלֵי
יח, ח1 נָתְנוּ
יח, כג הַנְּקַלָּה
יט, יז שַׁלְּחֵנִי (?)
יט, יח בְּנָוֹת
יט, יט בְּנָוֹת
יט, כב בְּנָוֹת
יט, כג ־נָוֹת
יט, כג בְּנָוֹת
כד, י לַהֲרָגֶךָ
כה, ז גֹּזְזִים
כה, יא לְגֹזְזָי
כה, כו וְהַמְבַקְשִׁים
כו, יא וְנֵלְכָה־לָּנוּ
כז, ח וְהַגִּרְזִי
כט, ו וַיֹּאמֶר
ל, טז וְחֹגְגִים

שמואל ב

א, ט וּמֹתְתֵנִי
א, יט גִּבּוֹרִים
ה, ב הָיִיתָה מוֹצִיא
ז, ט וְעָשִׂתִי־
ז, י וְלֹא־יֹסִיפוּ (?)
ח, ג בִּנְהַר וַיִּלְכֹּד
ח, טז וְיהוֹשָׁפָט
י, ג הַמְכַבֵּד
יא, יא וַאֲדֹנִי
יא, כה בְּעֵינֶיךָ
יב, א אֶל דָּוִד
יב, יא לְרֵעֶיךָ
יב, כד וַיִּקְרָא
יג, כג גֹּזְזִים
יג, כה וַיְבָרְכֵהוּ
יד, י הַמְדַבֵּר
טו, ז אֵלְכָה
טז, ז בְּקַלְלוֹ
טז, כג יִשְׁאַל־בִּדְבַר
יח, כ כִּי־עַל־
יט, ו הַמְמַלְּטִים
יט, מ וַיְבָרְכֵהוּ
יט, מב וְאֵת־
כ, יב1 הַמְסִלָּה
כ, יב2 ־הַמְסִלָּה
כ, יד וַיִּקָּלֻהוּ
כ, טו סֹלְלָה
כא, ג וּבָרְכוּ
כא, יב תְּלָוִם
כא, יב שָׁם הִפְלִשְׁתִּים
כב, יב חַשְׁרַת־
כג, יג עַדְלָם
כג, כד אֶלְחָנָן
כד, ב אַשֶּׁר־
כד, טז הָאֲוִרַנָה
כד, יח אֲרַנְיָה

מלכים א

ב, כא לַאֲדֹנִיָּהוּ
ב, כח וָיָּנָס (?)
ג, כ יְשֵׁינָה (?)
ד, ז וְכִלְכְּלוּ
ד, יב לְיָקְמְעָם
ו, ח הַיְמָנִית (?)
ו, כט וְתִמֹרוֹת
ו, לז הָרְבִיעִית
ז, כד סֹבְבִים
ז, לג וְחִשֻּׁקֵיהֶם
ז, מה הָאֵהֶל
ח, ז מִלְמָעְלָה
ח, לג וְהִתְפַּלְלוּ
ח, לה וְהִתְפַּלְלוּ
ח, מד וְהִתְפַּלְלוּ
ח, מח וְהִתְפַּלְלוּ
ח, סו וַיְבָרְכוּ
ט, ט וַיִּשְׁתַּחֲוֻ
י, כד וְכָל־הָאָרֶץ
יג, ז וּסְעָדָה
יד, כא וּשְׁבַע
יז, יא לִקְחִי־נָא
יז, יב אִם־יֶשׁ־לִי
יח, כח וַיִּתְגֹּדְדוּ
יח, לג וַיְנַתַּח
יח, מג שֻׁב
כא, יט לָקְקוּ
כא, כ הַמְצָאתַנִי

מלכים ב

ב, א, יא בַּסְעָרָה
ב, כד וַיְקַלְלֵם
ג, טו הַמְנַגֵּן

תנ״ך <עפ״י כתר ארם צובא. מהדורת ברויאר> ברויאר מרדכי (מגיה) עמוד מס 1186 הודפס ע״י תכנת אוצר החכמה

ד, ב ־לָכִי
ד, ג ־שְׁכֵנָכִי
ד, ז ־נִשְׁיֵכִי
ד, ז בָנַיִכִי
ד, כט תְּבָרְכֶנּוּ
ו, ב נֵלֲכָה־נָּא
ז, כח וְנֹאכְלֶנּוּ
ו, כט וְנֹאכְלֶנּוּ
ו, לב ־הַמְרַצֵּחַ
ז, ח הַמְצֹרָעִים
ח, ו עָזְבָה
ח, יב וְעֹלְלֵיהֶם
ט, יז וּשְׁלַח
י, י אֶלִיָּהוּ
י, טו וַיְבָרְכֵהוּ
י, כז לְמֹחֲרָאוֹת
י, לג וְהַמְנַשִּׁי
יא, ב הַמַּמְּוּתִתִים
יב, יב הַמְתֻכָּן
יד, ז ־הַמֶּלַח
טו, י קָבָל־עָם (ל)
טו, יג לְעֻזִּיָּה (ל)
טו, טו כְּתֻבִים (ל)
טו, כה וַיְמִיתֵהוּ (ל)
טו, ל ־עֻזִּיָּה (ל)
טו, לב ־עֻזִּיָּהוּ (ל)
טו, לד עֻזִּיָּהוּ (ל)
טז, ו ־הַיְהוּדִים (ל)
טז, יז הַמְּכֹנוֹת (ל)
יז, ו הַתְּשִׁיעִית (ל)
יז, ו אֹתָם (ל)
יז, יג שֻׁבוּ (ל)
יז, ל וְאַנְשֵׁי־כוּת (ל)
יז, לא וְהַסְפַרְוִים (ל)
יט, טז וּשְׁמָע
כ, יא יְשַׁעְיָהוּ

ישעיה

א, כג סוֹרְרִים
א, ל וּכְגֵנָה
ב, ו וְעֹנְנִים
י, א הַחֹקְקִים
י, טו ־מְרִמָיו (?)
י, לא נָדְדָה
יא, יג וְצֹרְרֵי
יז, ט מָעוּזוֹ
יז, יד לְבֹזְזֵינוּ
יט, ו דָּלְלוּ
יט, כה בֵּרְכוֹ
כא, ו הַמְצַפֶּה
כב, ג נָדְדוּ־
כב, טז חֹקְקִי
כג, יג עוֹרְרוּ
כד, יט הִתְפּוֹרְרָה
כד, יט הִתְמוֹטְטָה
כד, כ וְהִתְנוֹדְדָה
כו, כ וְסֹגֹר
כז, ה בְּמָעוּזִי
כז, ח בְּסַאסְּאָה
ל, א סוֹרְרִים
לא, ח תֹּאכְלֶנּוּ
לב, ז עֲנוִים
לג, ג נָדְדוּ
לג, כב מְחֹקְקֵנוּ
לג, כג בָּזְזוּ
לד, טז וּקְרָאוּ
לו, יב חֹרְאֵיהֶם
לו, יב ־ שֵׁינֵיהֶם
לז, יז וּשְׁמָע
לז, לג סֹלְלָה
לח, יח יְהַלְלֶךָּ
מ, ד וְהָרְכָסִים
מ, ז נָבָל־
מ, כ הַמְסֻכָּן
מב, כד לְבֹזְזִים
מד, כד מֵי־אִתִּי
מה, ו אֲנִי־ (?)
מה, יד וְסַחַר־
מה, יח כּוֹנְנָהּ
מה, כ וּמִתְפַּלְלִים
מז, י שׁוֹבְבָתֶךָ
מח, יד וּשְׁמָעוּ
מח, יז מַדְרִיכֶךָ
נא, ב וַאֲבָרְכֵהוּ
נא, יז הִתְעוֹרְרִי
נא, יז הִתְעוֹרְרִי
נא, כ הַמְלֵאִים
נב, ו הַמְדַבֵּר
נג, ז גֹזְזֶיהָ
נה, ה וְלִקְדוֹשׁ
נז, ג עֹנְנָה
נז, כ וְהָרְשָׁעִים
נח, ט מִתּוֹכְךָ
נט, י נְגַשְׁשָׁה
נט, טז וַתּוֹשַׁע־
נט, יט רוּחַ־
נט, יט נֹסְסָה
סב, ט וְהִלְלוּ
סב, י הַמְסִלָּה
סג, ה וַתּוֹשַׁע־
סג, יח בּוֹסְסוּ
סד, י הִלְלוּךָ
סה, יא וְהַמְמַלְאִים
סו, ח אִם־יִוָּלֵד־
סו, טז חַלְלֵי

ירמיה

ב, יב חָרְבוּ
ג, ב שְׁגַלְתְּ
ג, כה וּתְכַסֵּנוּ
ד, ז מִסֻּבְּכוֹ
ה, א שׁוֹטְטוּ
ה, ה אֵלְכָה־
ו, ו סֹלְלָה
ו, ט יְעוֹלְלוּ
ו, כח סוֹרְרִים
ז, יא הַמְעָרַת
ח, ה שׁוֹבְבָה
ח, כג חַלְלֵי
ט, ט נָדְדוּ
ט, טז לַמְקוֹנְנוֹת
יא, טו הַמְזִמָּתָה
יא, כא הַמְבַקְשִׁים
יב, י בֹּסְסוּ
יב, יב שֹׁדְדִים
יב, טז2 לְהִשָּׁבֵעַ (

תיד

טו, ד לְזַוָּעָה
כ, יז ־מוֹתַתַנִי
כב, טו הֲתִמְלֹךְ
כב, כ וְצֶעָקִי
כב, כח הוּטַלוּ
כד, ט לְזַוָּעָה
כד, ט וְלִקְלָלָה
כה, לג חַלְלֵי
כה, לו וִילֶלַת
כט, יד אֶל־הַמָּקוֹם (ל)
כט, טז וְאֶל־כָּל־הָעָם (ל)
כט, כ כָּל־הַגּוֹלָה (ל)
כט, כא הַנִּבְּאִים (ל)
כט, כז הָעֲנִתֹתִי (ל)
לא, יז הֲשִׁיבֵנִי (ל)
לא, לג לְמִקְטַנָּם (ל)
לא, לז יָמִים נְאֻם־
לא, לח קָוֶה
לג, י הַנֶּשַׁמּוֹת
לג, כו ־אָשִׁיב
לד, יז לְזַוָּעָה
מ, טו אֵלֶכָה
מא, ה וּמִתְגֹּדְדִים
מב, ב ־נִשְׁאַרְנוּ־ (?)
מד, ט הַשֶּׁכַחְתֶּם
מו, ט וְהִתְהֹלֵלוּ
מח, כ וְזֶעָקִי
מח, כב דִּבְלָתָיִם
מח, לב מִבֶּכִי
מט, ד ־תִּתְהַלְלִי
מט, כח וְשָׁדְדוּ
נ, ו שׁוֹבָבִים
נ, י כָּל־שֹׁלְלֶיהָ
נ, טו אָשְׁוֹיֹתֶיהָ
נ, כט אַל־יְהִי־ פְּלֵיטָה
נא, ז יִתְהֹלֵלוּ
נא, מט2 חַלְלֵי
נא, נג שֹׁדְדִים
נב, כב1 נְחֹשֶׁת

יחזקאל

א, ז וְנֹצְצִים
ג, יח הָרֶשָׁעָה
ג, יט הָרֶשָׁעָה
ד, ב סֹלֵלָה
ד, ט, י תֹּאכְלֶנּוּ
ד, י תֹּאכְלֶנּוּ
ד, יב תֹּאכְלֶנָּה
ד, יב בְּגֶלְלֵי
ד, טו גֶּלְלֵי
ו, ז בְּתוֹכְכֶם
ז, טו יֹאכְלֶנּוּ
ט, יא כְּאֲשֶׁר
י, יא הָרֹאשׁ (?)
יב, יב לַעֲיִן (?)
יג, כ1 מְצֹדְדוֹת
יג, כ2 מְצֹדְדוֹת
יד, יד, כ דָּנִאֵל
טו, ד לְאָכְלָה
טז, לג לְכָל־מְאַהֲבַיִךְ
טז, נא וַתְּצַדְּקִי
יז, יז סֹלֵלָה
כא, כז סֹלֵלָה
כו, ח סֹלֵלָה
כו, יב וְשָׁלְלוּ
כו, יב וּבָזֲזוּ
כו, טז וְשָׁמְמוּ
כו, כא וְתֵבְקְשִׁי
כז, ד כָּלְלוּ
כז, כז ־קָהָלֵךְ
כז, לב וְקוֹנְנוּ
כז, לד ־קָהָלֵךְ
כז, לה שָׁמְמוּ
כח, ג מִדָּנִאֵל
כח, ט מְחַלְלֶיךָ
כח, טז תּוֹכֵךְ
כח, יז גָּבַהּ
כח, יח מִתּוֹכֵךְ
כח, יט שָׁמְמוּ
כט, ז כְּתָפְשָׂם (?)
לא, ד רֹמְמָתְהוּ
לא, ו קִנְנוּ
לא, יא בְּרִשְׁעוֹ (?)
לב, י בְּעוֹפְפִי
לב, יב וְשָׁדְדוּ
לב, טז וְקוֹנְנוּהָ
לב, כ מֶשְׁכוּ
לב, כב ־קָהָלָה
לג, כח וְשָׁמְמוּ
לה, ו יִרְדֶּפֶךָ
לה, ו יִרְדֶּפֶךָ
לה, ז לְשִׁמְמָה
לה, ט שִׁמְמוֹת
לה, ט תָּוֹשִׁבְנָה (?)
לה, יא אֶשְׁפְּטֶךָ
לה, טו ־אֱדוֹם
לו, ד הַשֹּׁמְמוֹת
לו, יד תְּכַשְּׁלִי־
לו, לה וְהַנֶּשַׁמּוֹת
לז, י וַיִּהְיוּ (?)
לח, כב וְעַל עַמִּים
לט, ה הַשָּׂדֶה
לט, י וְשָׁלְלוּ
לט, י ־שֹׁלְלֵיהֶם
לט, י וּבָזֲזוּ
לט, י ־בֹּזְזֵיהֶם
לט, כז בְּשׁוֹבְבִי
מ, מג וְהַשְּׁפַתַּיִם
מב, טז ־אֹמוֹת
מג, י וּמָדְדוּ
מז, כב1 בְּתוֹכְכֶם
מח, י וּלְאֵלֶּה
מח, יא הַמְקֻדָּשׁ

תרי עשר

הושע

ד, יח הַזְנֵה
ז, ה ־לֹצְצִים
ז, יג ־נָדְדוּ
ט, טו סֹרְרִים
ט, יז נֹדְדִים

יואל

ב, כה אֶת הַשָּׁנִים
ג, ג וְתִימְרוֹת

תנ"ך <עפ"י כתר ארם צובא. מהדורת ברויאר> ברויאר מרדכי (מגיה) עמוד מס 1188 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

עמוס

ב, יג הַמֵּלְאָה
ד, א הָרְצָצוֹת
ה, יב צֹרְרֵי
ו, ג הַמְנַדִּים
ח, ח וְנִשְׁקָה

עבדיה

א, טז הָיוּ (ל)

יונה

א, ג אָנִיָּה ו (ל)

מיכה

א, יד לְמֹרֶשֶׁת (ל)
ב, ז הוֹלֵךְ (ל)
ג, ט הַמְתַעֲבִים (ל)
ה, יא וְמְעוֹנְנִים
ו, ז בְּרִבְבוֹת

זכריה

ז, א אֲלָלַי
ז, א כִּעֲלֹלֹת

נחום

ב, ג בָּקְקִים
ב, ה יִתְהוֹלָלוּ
ב, ח מִתְפַּפֹּת
ג, יז וְנֹדַד

חבקוק

ב, ז וְיִקְצוּ (?)
ג, ו וַיִּתְפֹּצְצוּ
ג, טז צָלֲלוּ

צפניה

א, ט הַמְמַלְאִים
ב, א הָתְקוֹשְׁשׁוּ
ב, יב חֲלָלַי
ב, טו זֹאת

זכריה

א, ד וּמִמַּעַלִילֵיכֶם (ל)
א, י־הַהֲדַסִּים (ל)
א, יז תְּפוּצֶינָה (ל)
ב, ב וִירוּשָׁלָם (ל)
ד, יא הָאֵלֶּה (ל)
ה, ג וְכָל־הַנִּשְׁבָּע (ל)
ה, ח הָעִפְרָה (ל)
ו, ה רֻחוֹת (ל)
ו, ו וְהַלְּבָנִים
ז, ב שַׂר־אֶצֶר (ל)
ח, ג עִיר־ (ל)
ח, יד זָמַמְתִּי (ל)
ח, כא יֹשְׁבֵי (ל)
ט, טו כְּזָוִיוֹת (ל)
ט, יז וּמַה־יָּפְיוֹ (ל)
י, ב הַשָּׁוְא (ל)
יא, ג יְלֲלַת
יב, יא הֲדַד־רִמּוֹן
יב, יג2 וְנָשֵׁיהֶם

תנ"ך <עפ"י כתר ארם צובא. מהדורת ברויאר> ברויאר מרדכי (מגיה) עמוד מס 1189 **הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה**

נוסח כתב היד בכתובים

דברי הימים א

א, מו עֲיוֹת
ב, מד יָרְקְעָם
ג, כד הוֹדַיָּוְהוּ
ד, ט נִכְבָּד
ד, י תְּבָרְכֵנִי
ה, טז ־מִגְרְשֵׁי
ה, כז קֶהָת
ה, כח קֶהָת
ה, מא נְבֻכַדְנֶאצַּר
ו, א קֶהָת
ו, ג, ז קֶהָת אוצר החכמה
ו, יח הַקָּהָתִי
ו, מה1 וְאֶת־מִגְרָשֶׁיהָ
ו, מו קֶהָת
ו, נא קֶהָת
ו, נג ־יָקְמְעָם
ו, נה ־קֶהָת
ח, ו אֵהוּד (?)
ט, לב הַקָּהָתִי
טו, יח וֶאֱלִיפְלֵהוּ
טו, כא וֶאֱלִיפְלֵהוּ
טו, כז וְהַמְשֹׁרְרִים
טו, כז הַמְשֹׁרְרִים
טז, ה בַּמְצִלְתַּיִם
טז, ט שִׁירוּ־לוֹ (?)
טז, י הִתְהַלְלוּ
יז, ו צִוִּיתִי
יז, כ כְּכֹל (?)
יח, ד וְעֶשְׂרִים־אֶלֶף (?)
יח, י וּלְבָרְכוֹ
יח, יז לְיֵד־הַמֶּלֶךְ
יט, ג הַמְכַבֵּד
כא, ה2 שֹׁלֵף־חָרֶב
כא, כט בַּבָּמָה
כב, י וְהַכִּינוֹתִי
כג, ו קֶהָת
כג, יב קֶהָת
כו, ה בֵּרְכוֹ
כו, טז בַּמְסִלָּה
כו, יח לַמְסִלָּה
כו, לב הַמְנַשִּׁי
כז, יב לַבֵּנִי|יְמִינִי (?)
כז, כא הַמְנַשֶּׁה
כז, כט שִׁטְרִי
כז, לא הָרְכוּשׁ
כח, יז וְהַקְשָׂוֹת
כח, יח וְסֹכְכִים
כט, ב וּכְכָל־
כט, כ וַיְבָרְכוּ

דברי הימים ב

ה, יב הַמְשֹׁרְרִים
ה, יג וְלַמְשֹׁרְרִים
ו, טז לְעַבְדְּךָ
ו, כ לִשְׁמוֹעַ
ו, כד וְהִתְפַּלְלוּ
ו, לח וְהִתְפַּלְלוּ
ו, מב זֶכְרָה
ז, יד וְיִתְפַּלְלוּ
ח, יא ־בָּאָה־
ט, כד וּבְשָׂמִים
יא, כג הַמּוֹן־ (?)
יב, יג וּשְׁבַע
יד, ו וַיָּנַח־
טז, ט מְשֹׁטְטוֹת
כ, יט הַקָּהָתִים
כ, כא מְשֹׁרְרִים
כ, כא וּמְהַלְלִים
כ, כה בֹּזְזִים
כ, כו בֵּרְכוּ
כא, יז ־הָרְכוּשׁ
כג, יב וְהַמְהַלְלִים
כג, יג וְהַמְשׁוֹרְרִים
כד, יד וּכְכַלּוֹתָם
כח, יח וְאֶת־גִּמְזוֹ וּבְנֹתֶיהָ
כט, ח לְזַוָּעָה
כט, יב הַקָּהָתִי
כט, ל וַיְהַלְלוּ
ל, כז וַיְבָרְכוּ
לא, ח וַיְבָרְכוּ
לב, לא הַמְשַׁלְּחִים
לג, כה תַּחְתָּיו
לה, ט וּשְׁמַעְיָהוּ (ל)
לה, טו וְהַמְשֹׁרְרִים (ל)
לו, י נְבוּכַדְנֶאצַּר (ל)

תהלים

ה, ב הֹ׳
ה, ו הוֹלְלִים
ה, ט שׁוֹרְרָי
ו, ג אֻמְלָל
ו, ח עָשְׁשָׁה
ו, ח ־צוֹרְרָי
ז, ה צוֹרְרִי
ז, ו יִרְדֹּף־
ז, ז צוֹרְרָי
ז, ח תְּסוֹבְבֶךָ
ח, ג עוֹלְלִים|
ח, ג צוֹרְרֶיךָ
ט, יד חָנֵנִי
ט, יד מְרוֹמְמִי
ט, יט עֲנוּיִם
י, ה ־צוֹרְרָיו
יא, ב כּוֹנְנוּ
יב, ו יָפִיחַ־
יב, ז אִמְרוֹת
יד, א הִשְׁחִיתוּ
יד, א הִתְעִיבוּ
טו, ב בִּלְבָבוֹ (ל)
טו, ג ־קְרֹבוֹ (ל)
יז, יב לִטְרוֹף (ל)
יז, יד1 מֵמְתִים־ (ל
יז, יד יִשְׂבְּעוּ (ל)
יז, יד לְעוֹלְלֵיהֶם (
יז, טו בְּהַקִּיץ (ל)
יח, ז אֶקְרָא (ל)
יט, ז מֵחַמָּתוֹ (ל)
יט, טו יִהְיוּ־ (ל)
כב, ג ־דוּמִיָּה (ל)
כב, ל וַיִּשְׁתַּחֲווּ| (

תנ״ך <עפ״י כתר ארם צובא. מהדורת ברויאר> ברויאר מרדכי (מגיה) עמוד מס 1190 הודפס ע״י תכנת אוצר החכמה

כג, ה דִּשֶּׁנְתָּ (ל)
כו, ו וַאֲסֹבְבֶה
כז, ה יְרוֹמְמֵנִי
כז, יא שׁוֹרְרָי
כז, ידו ־יְיָ
לא, י עָשְׁשָׁה
לא, יב ־צֹרְרַי
לא, יב וְלִשְׁכֵנַי
לא, יב נָדְדוּ
לב, ז תְּסוֹבְבֵנִי
לב, י יְסוֹבְבֶנּוּ
לד, א וַיְגָרְשֵׁהוּ
לד, ב אֲבָרְכָה
לד, ד וּנְרוֹמְמָה
לה, יח אֲהַלְלֶךָּ
לט, ו אַךְ (?)
לט, יג שִׁמְעָה
מ, יג אָפְפוּ־
מד, ז וְחַרְבִּי (?)
נ, כג יְכַבְּדָנְנִי
נג, ב הִשְׁחִיתוּ
נג, ב וְהִתְעִיבוּ
נה, יא יְסוֹבְבֶהָ
נה, כב וְקֶרֶב־
נו, ג שׁוֹרְרַי
נו, ה דְּבָרוֹ
נו, יב לֹא
נז, ה וּלְשׁוֹנָם (?)
נט, ז, טו וִיסוֹבְבוּ
ס, ט מְחֹקְקִי
ס, יד בֵּאלֹהִים (?)
סב, ד תְּהוֹתֵתוּ
סב, ה יְקַלְלוּ־
סד, ח אֱלֹהִים
סד, ט יִתְנֹדְדוּ
סד, יא וְיִתְהַלְלוּ
סה, ה תִּבְחַר
סה, י וַתְּשֶׁקְקֶהָ
סה, יא תְּמֹגְגֶנָּה
סו, ז הַסּוֹרְרִים|
סו, ח בָּרְכוּ
סו, יב לָרְוָיָה
סז, ב וִיבָרְכֵנוּ

סז, ז יְבָרְכֵנוּ
סז, ח יְבָרְכֵנוּ
סח, ז, יט סוֹרְרִים
סח, כד תִּמְחַץ
סח, כז בָּרְכוּ
סט, כ ־צוֹרְרָי
סט, לא אֲהַלְלָה
סט, לה יְהַלְלוּהוּ
ע, ו חוּשָׁה־לִּי
עא, יח אַל־תַּעַזְבֵנִי
עב, טו יְבָרְכֶנְהוּ
עג, ב נָטָוּי
עג, ג בַּהוֹלְלִים
עג, כח קִרְבַת
עד, ד צֹרְרֶיךָ
עד, ה בִּסְבָךְ־
עד, כא יְהַלְלוּ
עד, כג צֹרְרֶיךָ
עה, ד נְמֹגִים־
עה, ה לַהוֹלְלִים
עו, יב נִדְרוּ
עח, ז מַעַלְלֵי־אֵל
פ, ג עוֹרְרָה
פ, יא אַרְזֵי־
פ, כ; פא, יא יְיָ
פג, יג נִירְשָׁה
פד, ג יְיָ
פד, ה יְהַלְלוּךָ
פד, ט יְיָ
פז, ה וּלְצִיּוֹן|
פז, ז כְּחֹלְלִים
פט, ו וְיוֹדוּ
צ, יז כּוֹנְנָה
צ, יז כּוֹנְנֵהוּ
צב, ח כְּמוֹ־
צד, י הַמְלַמֵּד
צד, יב יָהּ
צו, ב בָּרְכוּ
צו, י יְיָ
צז, ז הַמִּתְהַלְלִים
צח, ח יְרַנֵּנוּ
צט, ה, ט רוֹמְמוּ
צט, ה, ט יְיָ

צט, ה וְהִשְׁתַּחֲווּ
ק, ד בָּרְכוּ
קג, א, ב בָּרְכִי
קג, כ בָּרְכוּ
קג, כא בָּרְכוּ
קג, כב בָּרְכוּ
קג, כב; קד, א בָּרְכִי
קד, א ־יְיָ
קד, ג הַמְקָרֶה
קד, ג הַמְהַלֵּךְ
קד, י הַמְשַׁלֵּחַ
קד, יח לַשְׁפַנִּים
קד, לה בָּרְכִי
קד, לה הַלְלוּ־
קה, ג הִתְהַלְלוּ
קה, מה הַלְלוּ־
קו, א הַלְלוּ
קו, יט וַיִּשְׁתַּחֲווּ
קו, מג וַיָּמֹכּוּ
קו, מז יְיָ
קו, מח מִן הָעוֹלָם|
קז, ה תִּתְעַטָּף
קז, יח עַד־שַׁעֲרֵי־
קז, לו וַיְכוֹנְנוּ
קז, לח וַיְבָרְכֵם
קז, מג וְיִתְבּוֹנְנוּ
קח, ט מְחֹקְקִי
קח, יא יֹבְלֵנִי
קט, כא יְיָ
קט, כח יְקַלְלוּ־
קט, ל אֲהַלְלֶנּוּ
קיא, א; קיב, א; קיג, א1 הַלֵּל
קיג, א2 הַלְלוּ
קיג א3 הַלְלוּ
קיג, ט הַלְלוּ־
קטו, א2 לֹא־לָנוּ
קטו, יח הַלְלוּ־
קיח, י בְּשֵׁם
קיח, כח אֲרוֹמְמֶךָּ
קיט, קטו וְאֶצְרָה
קיט, קלח וֶאֱמוּנָה
קיט, קעה וּתְהַלְלֶךָּ
קכד, ו שֶׁלֹּא (?)

תיח

קל, ז ־יְיָ
קלד, א בָּרֲכוּ
קלד, ב וּבָרֲכוּ
קלה, א1 הַלְלוּ
קלה, א2 הַלְלוּ
קלה, א3 הַלְלוּ
קלה, ג הַלְלוּ־
קלה, יט1 בָּרֲכוּ
קלה, יט2 בָּרֲכוּ
קלה, כ1 בָּרֲכוּ
קלה, כ2 בָּרֲכוּ
קלה, כא הַלְלוּ־
קלט, כא וּבִתְקוֹמֵמֶיךָ
קמ, ד שָׁנֲנוּ
קמ, ד כְּמוֹ־נָחָשׁ
קמ, ו טָמְנוּ־
קמב, ו יְיָ
קמג, יב ־צֹרְרֵי
קמד, א הַמְלַמֵּד
קמה, א וַאֲבָרְכָה
קמה, ב אֲבָרְכֶךָּ
קמה, ב וַאֲהַלְלָה
קמה, י יְבָרְכוּכָה
קמו, א הַלְלוּ־
קמו, א הַלְלִי
קמו, ב אֲהַלְלָה
קמו, י הַלְלוּ־
קמז, א הַלְלוּ
קמז, ח הַמְכַסֶּה
קמז, יב הַלְלִי
קמז, כ הַלְלוּ־
קמח, א1 הַלְלוּ
קמח, א2 הַלְלוּ
קמח, א הַלְלוּהוּ
קמח, ב1 הַלְלוּהוּ
קמח, ג1 הַלְלוּהוּ
קמח, ג2 הַלְלוּהוּ
קמח, ד הַלְלוּהוּ
קמח, ה יְהַלְלוּ
קמח, ז הַלְלוּ
קמח, יג יְהַלְלוּ
קמח, יד הַלְלוּ־
קמט, א הַלְלוּ
קמט, ג יְהַלְלוּ
קמט, ו רוֹמְמוֹת
קמט, ט הַלְלוּ־
קנ, א1 הַלְלוּ
קנ, א2 הַלְלוּ־
קנ, א הַלְלוּהוּ
קנ, ב1 הַלְלוּהוּ
קנ, ב2 הַלְלוּהוּ
קנ, ג1 הַלְלוּהוּ
קנ, ג2 הַלְלוּהוּ
קנ, ד1 הַלְלוּהוּ
קנ, ד2 הַלְלוּהוּ
קנ, ה1 הַלְלוּהוּ
קנ, ה2 הַלְלוּהוּ
קנ, ו הַלְלוּ־

איוב

א, ה וּבֵרֵכוּ
א, יא: ב, ה יְבָרְכֶךָּ
ג, ח אֹרְרֵי־
ג, טו הַמְמַלְאִים
ג, טז כְּעֹלְלִים
ג, כא הַמְחַכִּים
ה, יד יְמַשֵּׁשׁוּ
ז, כ הָאָדָם
י, יא תְּשֹׂכְכֵנִי
יא, ו לְתוּשִׁיָּה
יב, ו לְשֹׁדְדִים
יב, כד וַיַּתְעֵם
יב, כה יְמַשֵּׁשׁוּ־
טז, ח וַיָּקָם (?)
יז, ט וְטֶהָר־
יט, טז בְּמוֹ־פִי
כ, ז כְּגֶלְלוֹ
כו, יג חֹלֵלָה
כז, ז וּמִתְקוֹמֵמִי
כט, כה אֶבְחַר
ל, כב וּתְמֹגְגֵנִי
לא, ב וּמֶה
לא, כ בֵּרְכוּנִי
לא, לז אַקְרֵבֶנּוּ
לג, כב לַמֵּמְתִים
לד, י אַנְשֵׁי
לו, כד שֹׁרְרוּ
לח, לא הֲתֵקַשֵּׁר
לח, לה הֲתֵשַׁלַּח
מ, כב צֶלְלוֹ
מ, לא הַתְמַלֵּא
מא, כב חַדּוּדֵי־ (?)
מב, י בְּהִתְפַּלְלוֹ

משלי

א, כג לְתוֹכַחְתִּי
ג, ג אַל־יַעַזְבֶךָ
ה, יט וְיַעֲלַת־חֵן
ח, טו יְחֹקְקוּ
יב, כג כְּסִילִים (?)
כא, כח שׁוֹמֵעַ (?)
כא, ל עֵצָה (?)
כג, ז כֶּן־הוּא
כג, כ בְּזֹלְלֵי
כג, כו תִּרְצֹנָה
כד, יט בָּרְשָׁעִים
כה, כ מַעֲדֶה־
כו, ב קִלְלַת
כח, ד יְהַלְלוּ
כח, ז זוֹלְלִים
כח, כב נִבְהָל
ל, יז תִּלְעַג
ל, יז לִיקְהַת־אֵם
ל, יט עֲלֵי־צוּר
לא, ד2 לַמְלָכִים
לא, טז זָמְמָה
לא, כח וַיְהַלְלָהּ
לא, לא וִיהַלְלוּהָ

רות

ב, ב אֵלְכָה־
ג, ה אֲשֶׁר־תֹּאמְרִי° אֶעֱשֶׂה
ג, יז אָמַר° אַל־תָּבוֹאִי

שיר השירים

ב, ז ־תְּעוֹרְרוּ
ב, יז דְּמֵה־לְךָ
ג, ב וַאֲסוֹבֵבָה
ג, ג הַסֹּבְבִים

תנ״ך <עפ״י כתר ארם צובא. מהדורת ברויאר> ברויאר מרדכי (מגיה) עמוד מס 1192 הודפס ע״י תכנת אוצר החכמה

ג, ה ־תְּעוֹרְרוּ
ג, ו כְּתֵימְרוֹת

ל

ד, ג שִׂפְתוֹתַיִךְ
ד, ג וּמִדְבָּרֵיךְ
ד, ד הַגִּבּוֹרִים
ד, 2ט לִבַּבְתִּינִי
ד, טז יִזְלוּ
ה, ב קְוֹצוֹתַי
ה, יא קְוֹצוֹתָיו
ו, ב לַעֲרוּגוֹת
ז, יב עַמִּי־נָדִיב
ח, א ־יָבוּז
ח, ב אֲנַהֲגֵךְ
ח, יב כַּרְמִי
ח, יג הַשְׁמִיעִינִי

קהלת

א, ג בְּכָל־עֲמָלוֹ
א, ט וּמַה־שֶּׁנַּעֲשָׂה
כ, א אֲנַסְּכָה
ב, ח וְתַעֲנוּגֹת
ב, טו יוֹתֵר
ב, כ וְסַבּוֹתִי־ (?)
ב, כו לְאֹסֵף
ג, י ־הָעִנְיָן (?)
ד, י שֶׁיִּפּוֹל
ה, א עַל־כֵּן (?)
ה, ד מִשְּׁתְּדוֹר
ה, יו לֶאֱכוֹל־
ו, כ יֹאכְלֶנּוּ
ו, ח מַה־יּוֹתֵר
ו, ח הַחַיִּים
ז, ג מִשְּׂחָק
ז, כט רַבִּים
ח, ב שְׁמוֹר
ח, ז מַה־שֶּׁיִּהְיֶה
ח, יד הַצַּדִּיקִים
ח, טו ־לֶאֱכוֹל
ח, טז אֵינֶנּוּ
ט, ד יִבְחָר (?)
ט, ז וְשֹׁתֵה

ט, יח יְאַבֵּד טוֹבָה
י, יד מַה־שֶּׁיִּהְיֶה
יא, ג שֶׁיִּפּוֹל
יא, ט וְיִטֶיבְךָ
יא, ט בְּחוּרוֹתֶךָ
יב, ה הַסְּפָרִים
יב, ו וְתָרֹץ

איכה

א, כא כָּמֹונִי
ב, ו מוֹעֲדוֹ
ב, טז ־אוֹיְבַיִךְ
ב, כ עֹלָלַי
ב, כא הָרַגְתָּ
ג, ו בְּמַחֲשַׁכִּים (?)
ג, יג בְּכִלְיוֹתָי
ג, לב חַסְדּוֹ
ג, לג מִלִּבּוֹ
ג, מג סַכֹּתָה (?)
ד, ז מִשֶּׁלֶג
ד, ט יָזוֹבוּ
ד, יא יִסּוֹדֹתֶיהָ
ד, יג מַחֲטָאת
ד, יג עֲוֹנוֹת
ד, טו יוֹסִיפוּ
ד, טז זְקֵנִים
ד, 1יח קְצֵינוּ
ד, 2יח קְצֵינוּ
ה, יט לְדֹר

אסתר

ב, ג תַּמְרוּקֵיהֶן
ב, ו נְבוּכַדְנֶאצַּר
ב, יד שַׁעַשְׁגַּז
ב, יו ־הַבְּתוּלֹת
ב, כא יֹשֵׁב
ד, א גְּדֹלָה
ד, יא יוֹדְעִים
ו, ו מַה־לַּעֲשׂוֹת
ו, יא וַיַּקַּח
ז, ו וַתֹּאמֶר־
ח, ט וַיִּקָּרְאוּ
ט, טז וְהָרֹג

ט, יו ־שִׁלְשָׁה
ט, יח בִּשְׁלֹשָׁה
ט, יט וּמִשְׁלוֹחַ
ט, כב מְאוֹיְבֵיהֶם
ט, כב וּמִשְׁלוֹחַ
ט, כב לָאֲבִיוֹנִים
ט, כד וְהַפִּיל
ט, כט הַפּוּרִים
ט, לא הַצֹּמוֹת

דניאל

א, ד ־מְאוּם
א, ד וּמַשְׁכִּילִים
א, ד וְלַלַּמְּדָם
א, ח בְּפַתְבָּג
א, יג פַּתְבָּג
א, טו מִן־כָּל־הַיְלָדִים
א, טו פַּתְבָּג
א, טז ־פַּתְבָּגָם
ב, ה מִלְתָא
ב, ט וְאֵנְדַּע
ב, י אֱנָשׁ
ב, י ־חַרְטֻמִּים
ב, טז יִנְתֵּן־
ב, יז דָּנִיֵּאל
ב, יח ־רָזָה
ב, יח יְהֹבְדוּן
ב, יט רָזָה
ב, כ דִּי־אֱלָהָא
ב, כז רָזָה
ב, כז חַרְטֻמִּין (?)
ב, לה ־הִשְׁתַּכַּח
ב, לה וּמִלְתָּ
ב, לח אַנְתְּה־הוּא
ב, מ ־אִלֵּין
ב, מא דִּי פַרְזְלָא
ב, מב2 תְּהֵוֶה
ב, מז רָזָה
ב, מח וְרַב־סַגְּנִין
ג, 2ג נְבוּכַדְנֶצַּר
ג, ה קַיתְרוֹס
ג, ה סַבְּכָא
ג, ה פְּסַנְתֵּרִין (?)

תנ"ך <עפ"י כתר ארם צובא. מהדורת ברויאר> ברויאר מרדכי (מגיה) עמוד מס 1193 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ג, ה סוּמְפֹּנְיָה
ג, ז אֻמַיָּא
ג, יג וַחֲמָה
ג, יד נְבֻכַדְנֶצַּר
ג, טו ־שַׁעֲתָה
ג, טו דִּי יְשֵׁיזְבִנְכוֹן
ג, טז אֲנַחְנָה
ג, כב יַתִּירָא
ג, כד תְּלָתָא
ג, כה בְּגוֹא־
ג, כז וְסָרְבָּלֵיהוֹן
ג, כט אֱלָה
ג, לא אֻמַיָּא
ד, ד חַרְטֻמַיָּא
ד, ה בֵּלְטְשַׁאצַּר
ד, ו חַרְטֻמַיָּא
ד, ז בְּגוֹא
ד, טו בֵּלְטְשַׁאצַּר
ד, טו לְהוֹדָעֻתַנִי
ד, טז2 בֵּלְטְשַׁאצַּר
ד, טז וּפְשְׁרֵא
ד, כג קַיָּמָה
ד, כד תֶּהֱוֵא
ד, כח מַלְכוּתָה
ד, לא יוֹמַיָּה
ד, לג וְזִוִי
ד, לד נְבוּכַדְנֶצַּר (?)
ה, ה יְדָה
ה, ו וְרַעֲיֹנֹהִי
ה, ז יְחַוְּנַנִי
ה, ז וְהַמְוּנְכָא
ה, יב וַאַחֲוָיַת
ה, טז לְהוֹדָעֻתַנִי
ה, יח וְהַדְרָה
ה, יט אֻמַיָּא
ה, יט1 ־הֲוָה
ה, יט2 הֲוָא
ה, יט7, 8 הֲוָה
ה, יט מַשְׁפִּיל
ה, כא מְדוֹרֵה
ה, כא יִצְבֶּה
ה, כד שְׁלִיחַ
ה, כז תְּקִילְתָּה
ה, כט וְהַלְבַּישׁוּ
ה, כט וְהַמְוּנְכָא
ו, ג תְּלָתָא
ו, ו ־עִלָּא
ו, ו הַשְׁכַּחְנָה
ו, ח ־יִבְעֵה
ו, יא דְּנָה
ו, יב בָּעֵא
ו, יג קְרִיבוּ
ו, יג ־יִבְעֵה
ו, כ וּבְהִתְבְּהָלָה
ו, כה וּלְגַב
ו, כו אֻמַיָּא
ו, כז תִּתְחַבֵּל (?)
ו, כח שֵׁיזִיב
ז, ז יַתִּירָא
ז, ט שְׁבִיבִין
ז, יג הֲוָה
ז, יד וְלֵה
ז, יד יְהִיב
ז, יד אֻמַיָּא
ז, טו בְּגוֹא
ז, יט לְיַצְּבָא
ז, יט דִּי פַרְזֶל
ז, כ וְפֻם
ז, כא עָבְדָה
ז, כא לְהוֹן
ז, כג רְבִיעָיָא
ז, כד מַלְכוּתָה
ז, כד אַחֲרֵיהוֹן
ז, כה עֶלְיוֹנִין
ז, כז וּמַלְכוּתָה
ח, ז1 הָאַיִל
ח, ח הַגְּדוֹלָה
ט, ב ־יִרְמְיָה
ט, ז וּלְיוֹשְׁבֵי
ט, יח וְשֵׁמָע
ט, יט הַקְשִׁיבָה
ט, יט לְמַעֲנְךָ
י, א בֵּלְטְשַׁאצַּר
י, יט וּבְדַבְּרוֹ
יא, יב וְהִפֵּיל
יא, יד וּבְנֵי (?)
יא, טו סוֹלֲלָה
יא, כט וְכָאַחֲרֹנָה
יא, לא מְשׁוֹמֵם
יא, לו כִּרְצוֹנוֹ
יא, מה אָהֳלֵי
יב, ב מִיֵּשְׁנֵי (?)
יב, י יִתְבָּרְרוּ

עזרא

א, ד עִם־הַנְּדָבָה
ב, מב ־טַלְמוֹן (?)
ב, נ ־מְעִינִים
ג, ה וְאַחֲרֵי כֵן
ד, ב לָהֶם
ד, ט אַרְכְּוָיֵ (?)
ד, יג וְשׁוּרַיָּה
ה, ג אֲתָא
ה, יב אֲבָהֲתַנָא
ו, ב מְדִינְתָּה
ו, ב וְכֵן־
ו, ו אֲפַרְסְכָיֵא
ז, י לִדְרוֹשׁ
ז, יג ־עַמָּה
ז, יד לְבַקָּרָא
ז, יח יִיטַב (?)
ז, כ יִפֵּל־
ז, כא כָהֲנָה
ז, כב כֹּרִין
ז, כה ־עַמָּה
ז, כז אֲבוֹתֵינוּ
ח, יט וְאֶת־חֲשַׁבְיָה
ח, כו וַחֲמִשִּׁים
ח, לא וַנִּסְעָה
ח, לו וְאֶת־בֵּית־
ט, א כְּתוֹעֲבֹתֵיהֶם
ט, ט וּבְעַבְדֻתֵנוּ
י, א וּכְהִתְוַדֹּתוֹ
י, יב וַיַּעְנוּ (?)
י, יד יַעֲמְדוּ־
י, כא וְעֻזִיָּה
י, כד ־הַשְׁעָרִים
י, כו וִירֵמוֹת
י, לה כְּלֵהִי

תכא

י, מד נָשְׂאוּ (?)

נחמיה

א, ו פְּתוּחוֹת

ב, ו מַהֲלָכְךָ

אוצר החכמה

ב, יג ־הַגַּיְא

ג, יג הָשֶׁפוֹת

ג, כ מִן־הַמִּקְצוֹעַ

ה, יד אֹתִי

ה, טז וְכָל־נְעָרַי

ו, יא ־יָבוֹא

ו, יט לְיִרְאֵנִי (?)

ז, ד וּגְדוֹלָה

ז, לז וְאוֹנוֹ

ז, מג ־יֵשׁוּעַ

ז, מה ־שַׁלָּוֹם

ז, מח ־חֲגָבָה

ז, נז ־סוֹפֶרֶת

ז, ס כָּל־הַנְּתִינִים

ז, סא ־אֲבוֹתָם

ז, סה וְתוּמִּים

ז, סז מְשֹׁרְרִים וּמְשֹׁרֲרוֹת

ז, עא דַּרְכְּמוֹנִים

ח, ו וַיִּשְׁתַּחֲוֻ

ט, ה בָּרְכוּ

ט, ה כְּבוֹדְךָ

ט, יד הוֹדַעְתָּ

ט, כה בְּצָרוֹת

ט, לב וְלִנְבִיאֶנוּ

ט, לז גְּוִיֹּתֵינוּ

ט, לז גְּדוֹלָה

י, יג שְׁכַנְיָה (?)

י, לג שְׁלִשִׁית

י, לז וּבְהֶמְתֵּינוּ

יא, ב וַיְבָרְכוּ

יא, יב עֹשֵׂי

יא, יד גִּבּוֹרֵי

יא, יז ־מִיכָה

יא, כד וּפִתַּחְיָה בֶּן

יא, כו וּבְמוֹלָדָה

יא, ל עַד־גֵּיא־הִנֹּם

יא, לו וּמִן־הַלְוִיִּם

יב, כט הַמְשֹׁרְרִים

יב, לו מְלֲלֵי גְלָלַי

יב, מז וְהַלְוִיִּם

יג, א וּמֹאָבִי

יג, ג מִישְׂרָאֵל

יג, ה וְהַשְּׁעָרִים

יג, יא וָאֶקְבְּצֵם

יג, יג וְעַל־יָדָם

יג, טז וּמֹכְרִים

יג, יז הַשַּׁבָּת

יג, יט צָלְלוּ

יג, יט1 הַשַּׁבָּת

יג, יט3 הַשַּׁבָּת

יג, כא בַּשַּׁבָּת

יג, כב הַשַּׁבָּת

יג, כז הוֹאת

כתר ארם צובה. בראשית כו, לד–כח, ל.

כת"י המוזיאון הבריטי Or. 4445. שמות יד, כח–טו.

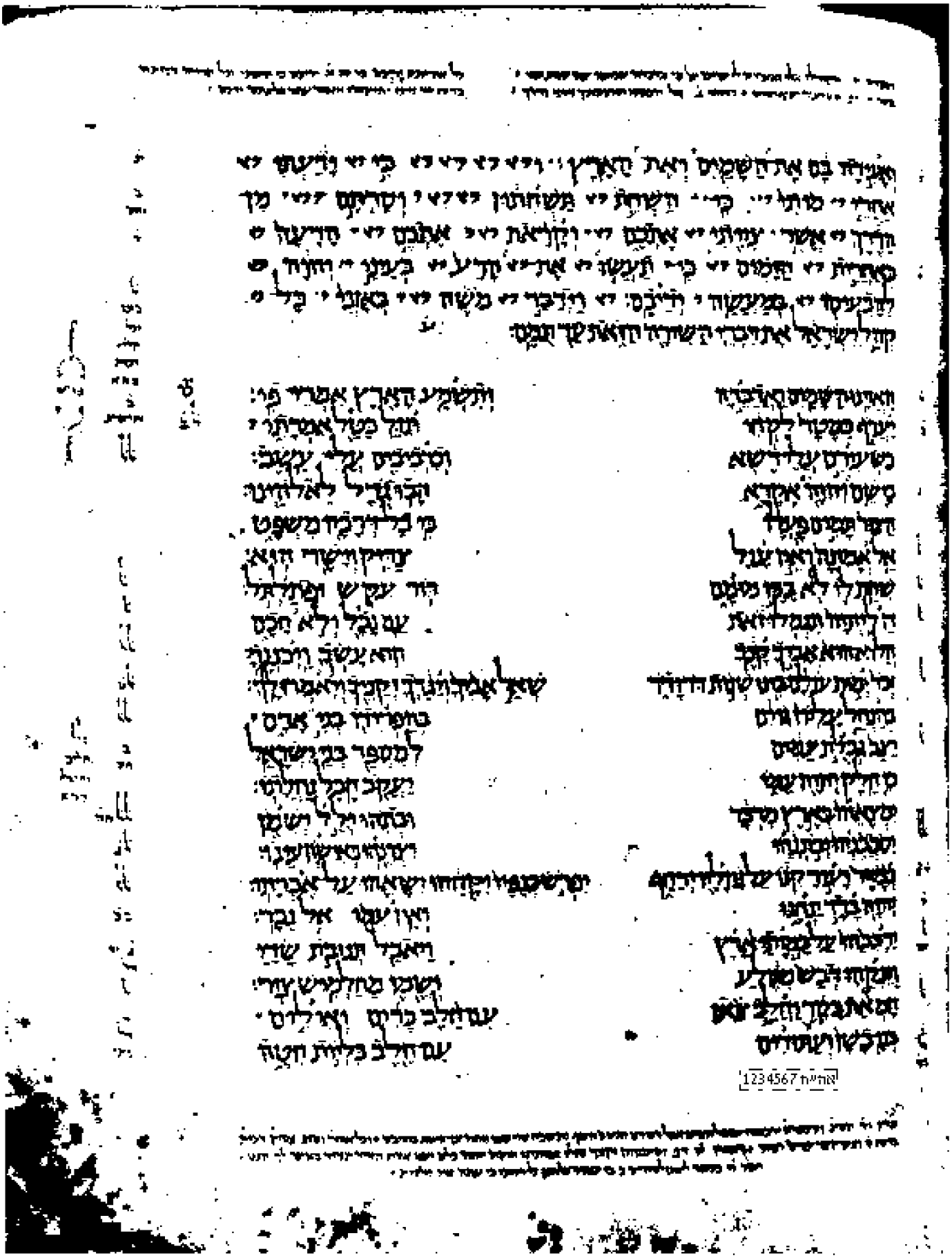

כתר ארם צובה. 'שירת האזינו'.

אוצר החכמה

כת"י ששון 1053. שמואל־א ל. כד–ש"ב א. ג.

כתר ארם צובה. ישעיה לט. ז–מ. כה.

כתר ארם צובה. תהלים י, יד–יד, ז.

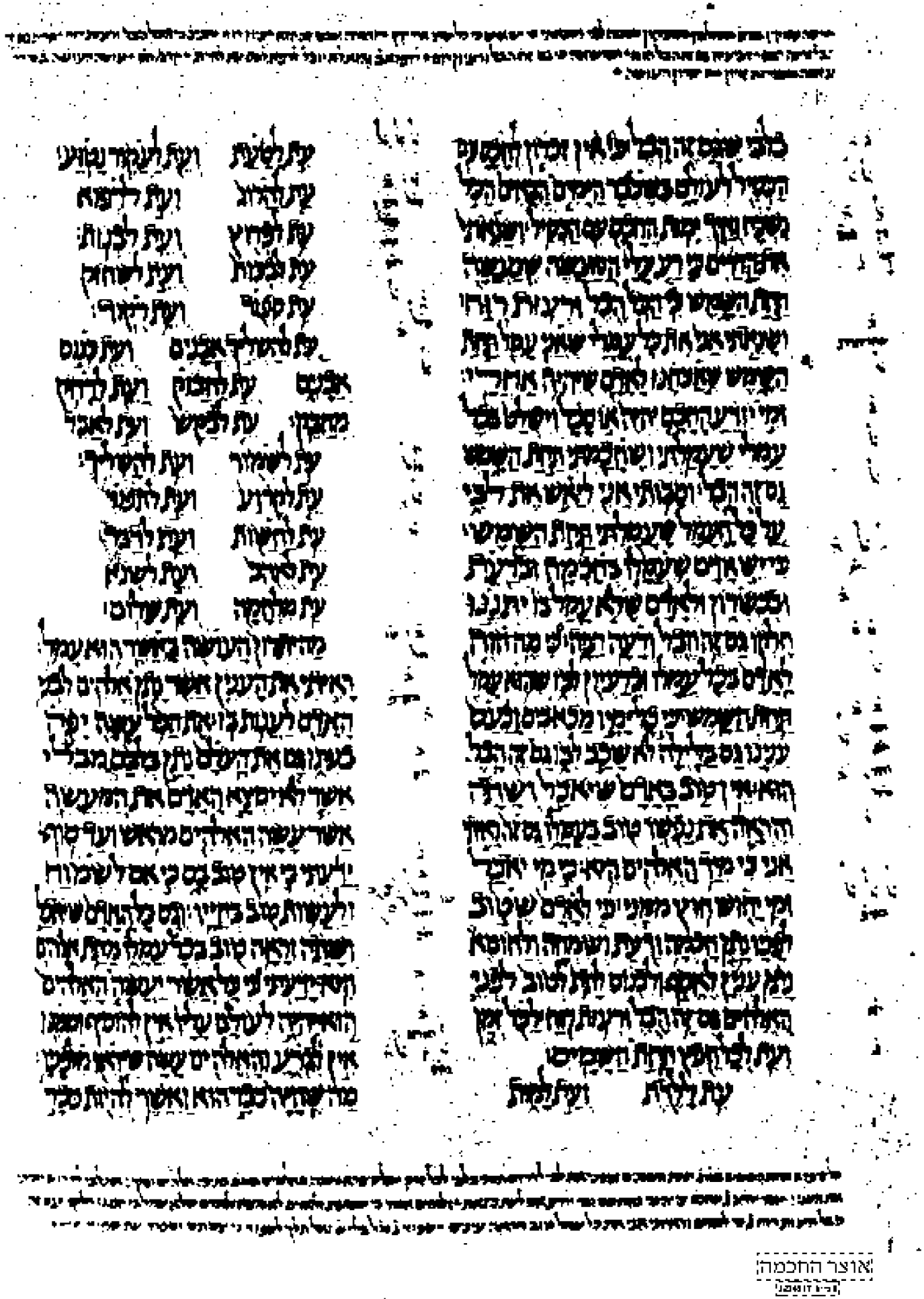

כת"י קימבריג' Add. 1753. קהלת ב. טו–ג. טז.

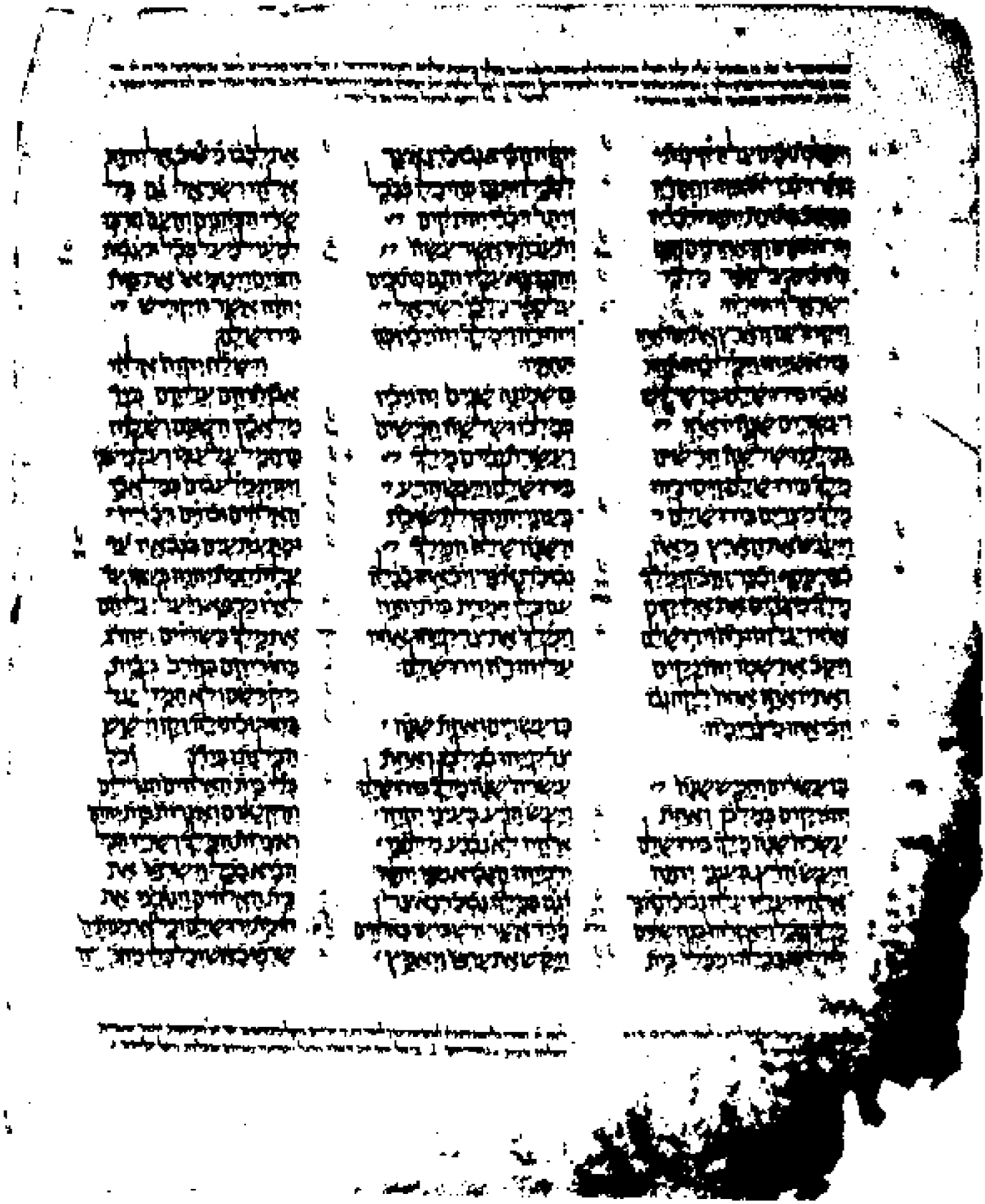

כתר ארם צובה. דברי הימים־ב לה, ז–לו, יט.

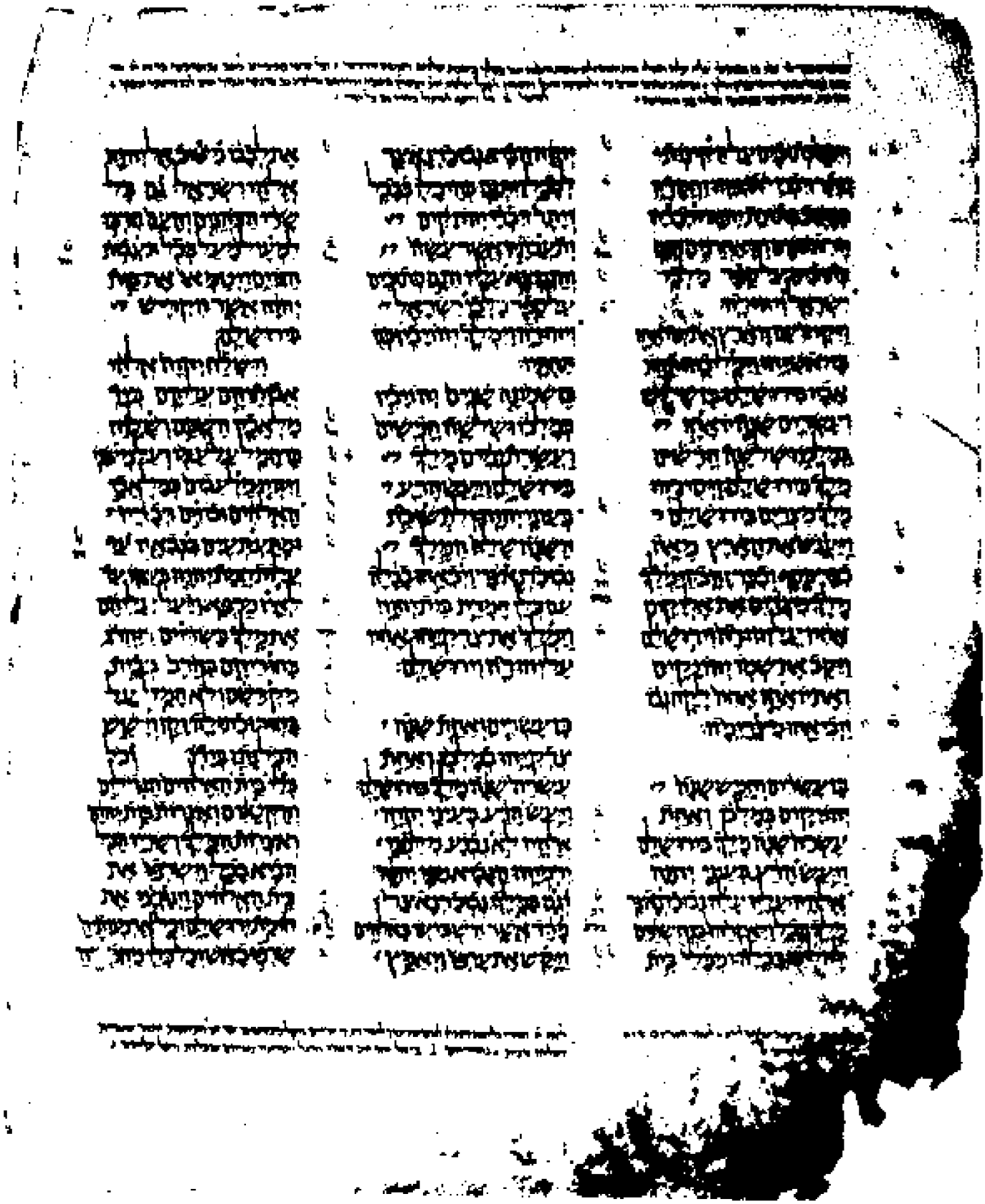

כתר ארם צובה. דברי הימים־ב לה, ז–לו, יט.

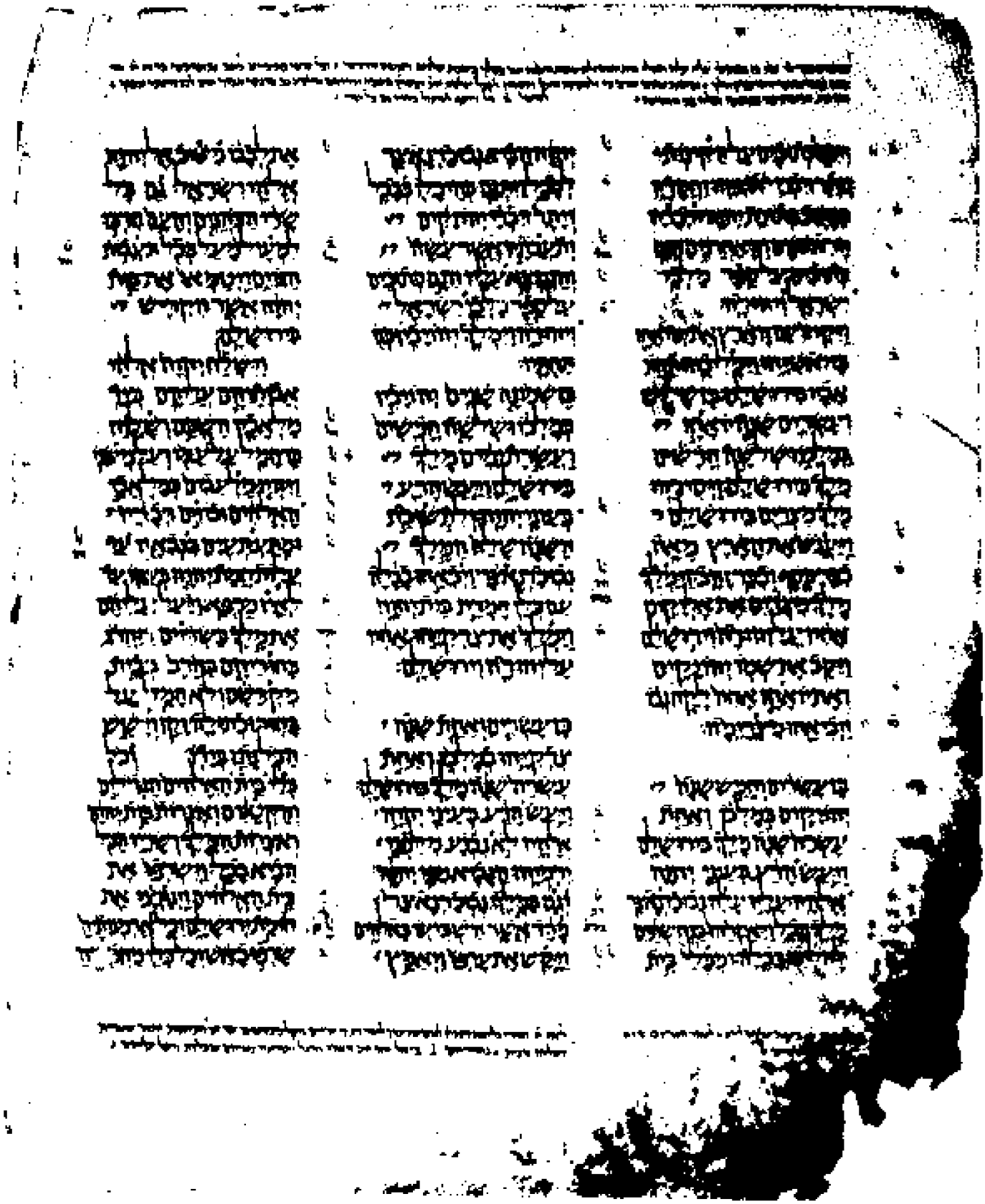

כתר ארם צובה. דברי הימים־ב לה, ז–לו, יט.

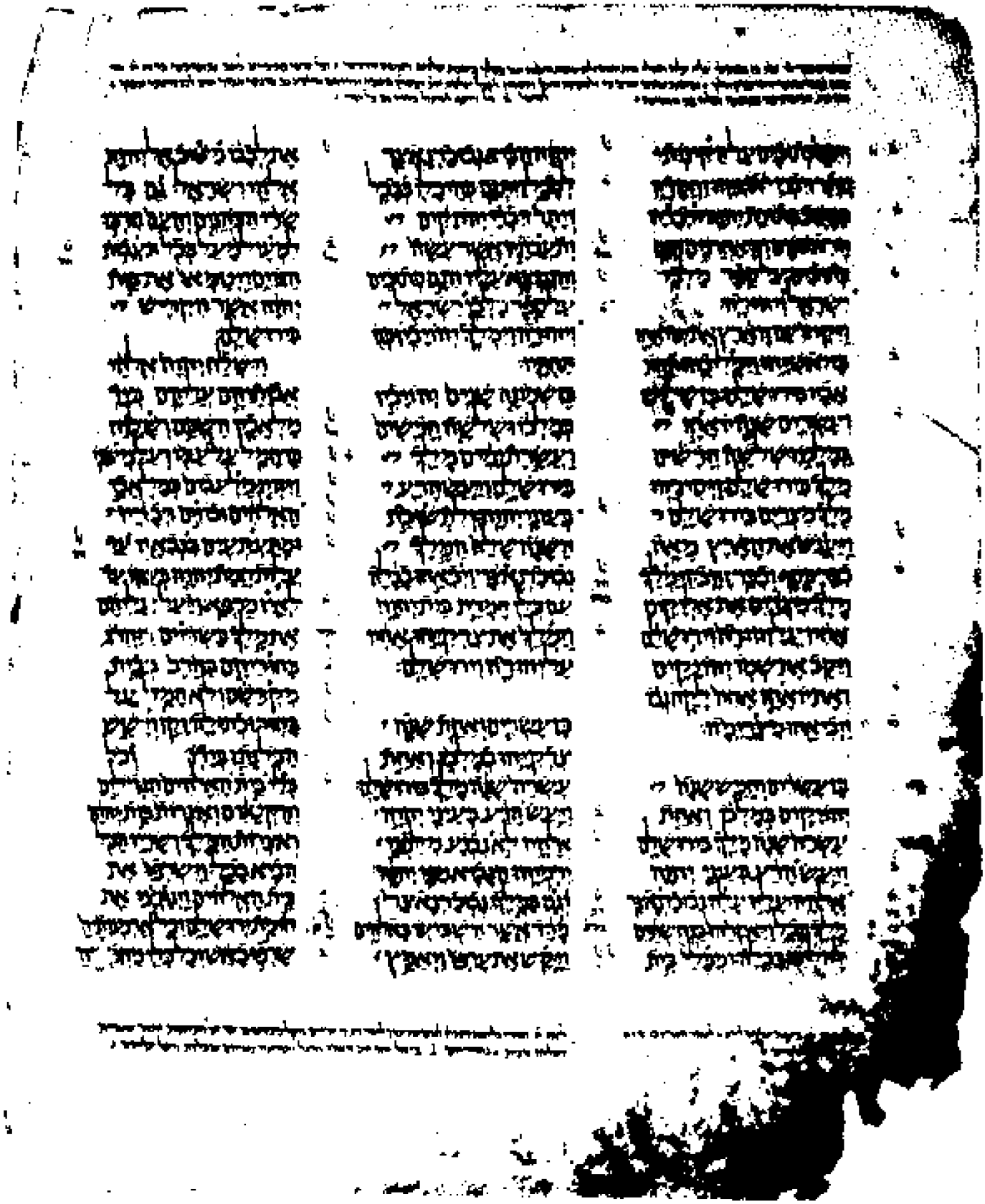

כתר ארם צובה. דברי הימים־ב לה, ז–לו, יט.

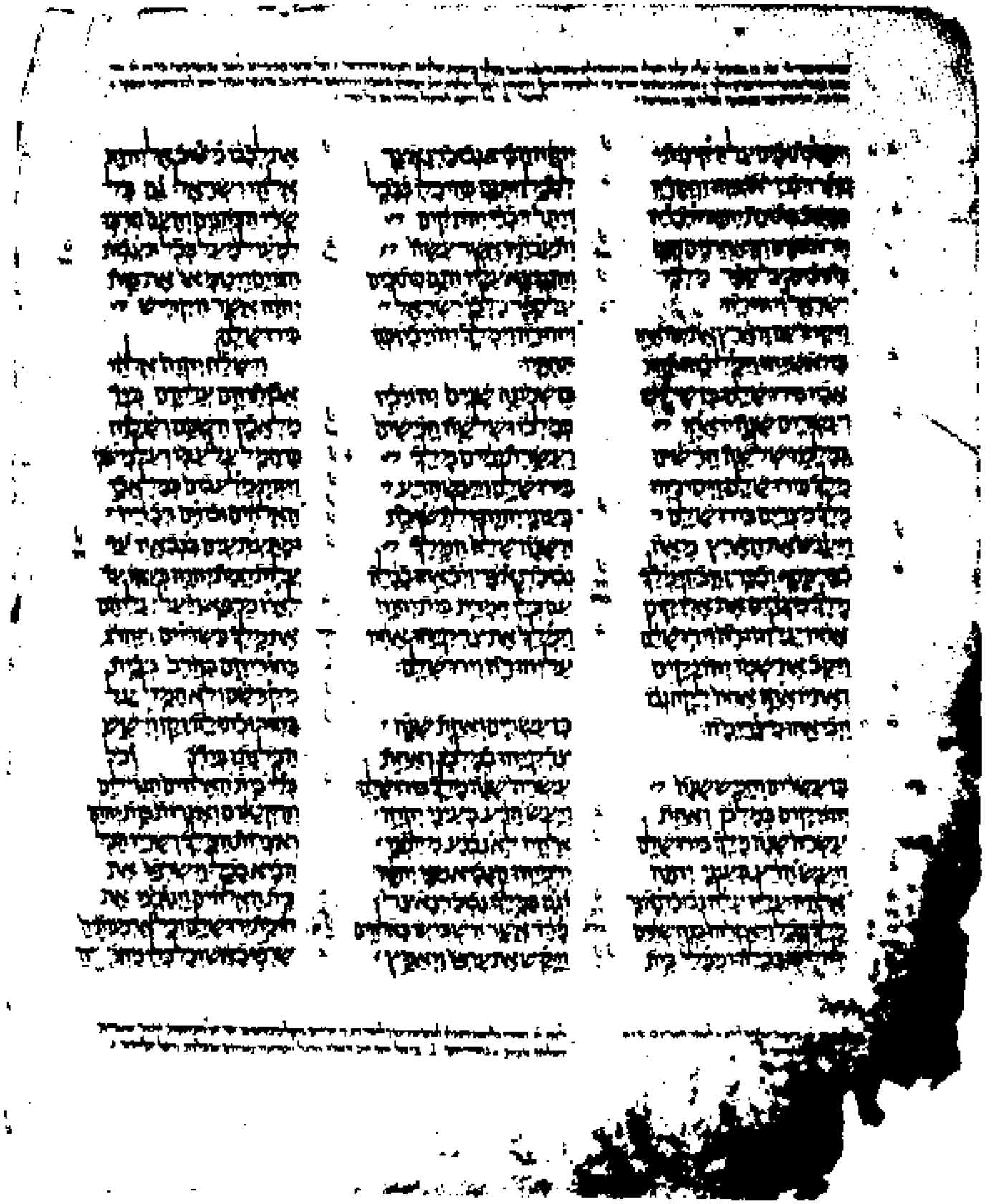

כתר ארם צובה. דברי הימים־ב לה, ז–לו, יט.

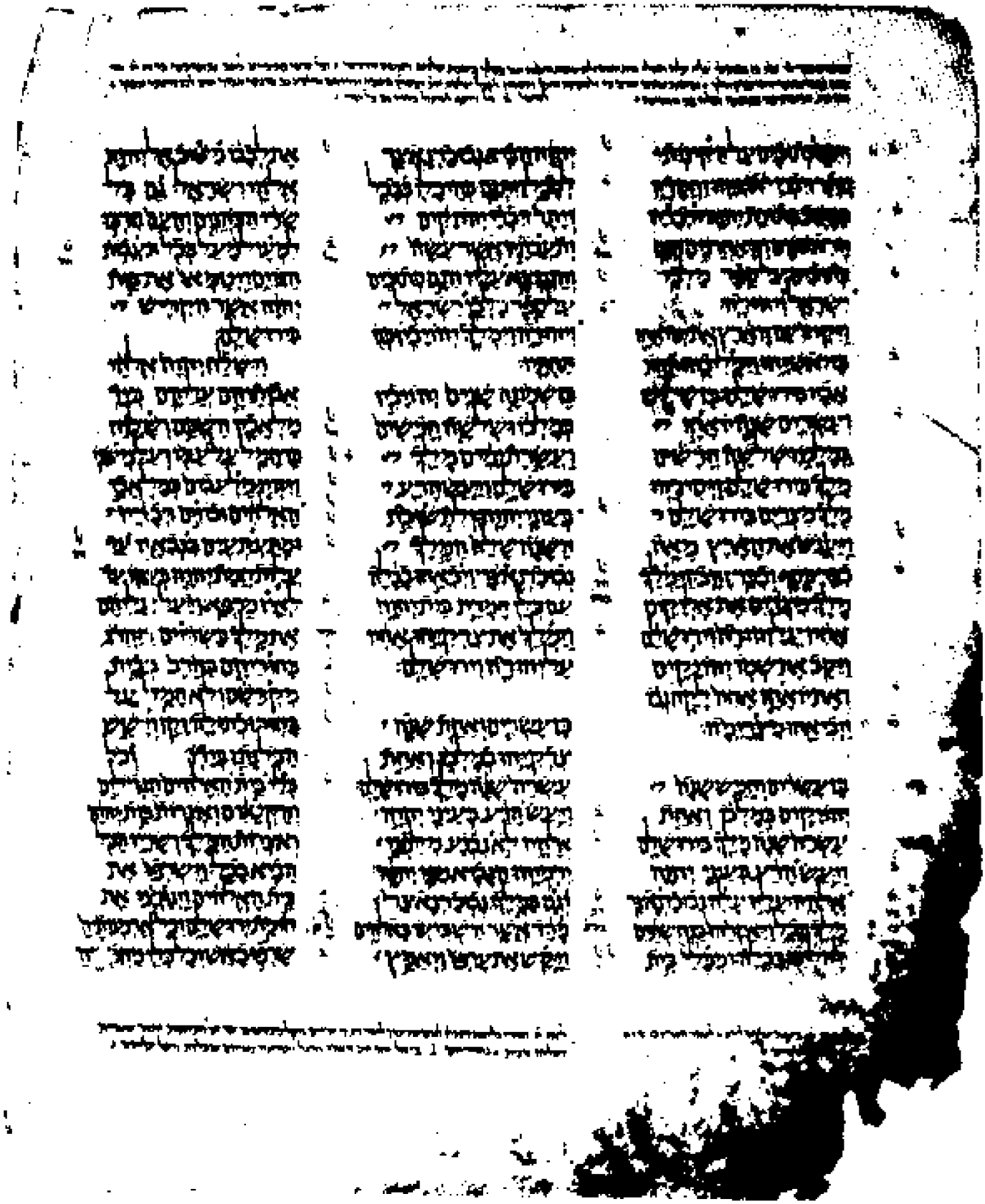

כתר ארם צובה. דברי הימים־ב לה, ז–לו, יט.

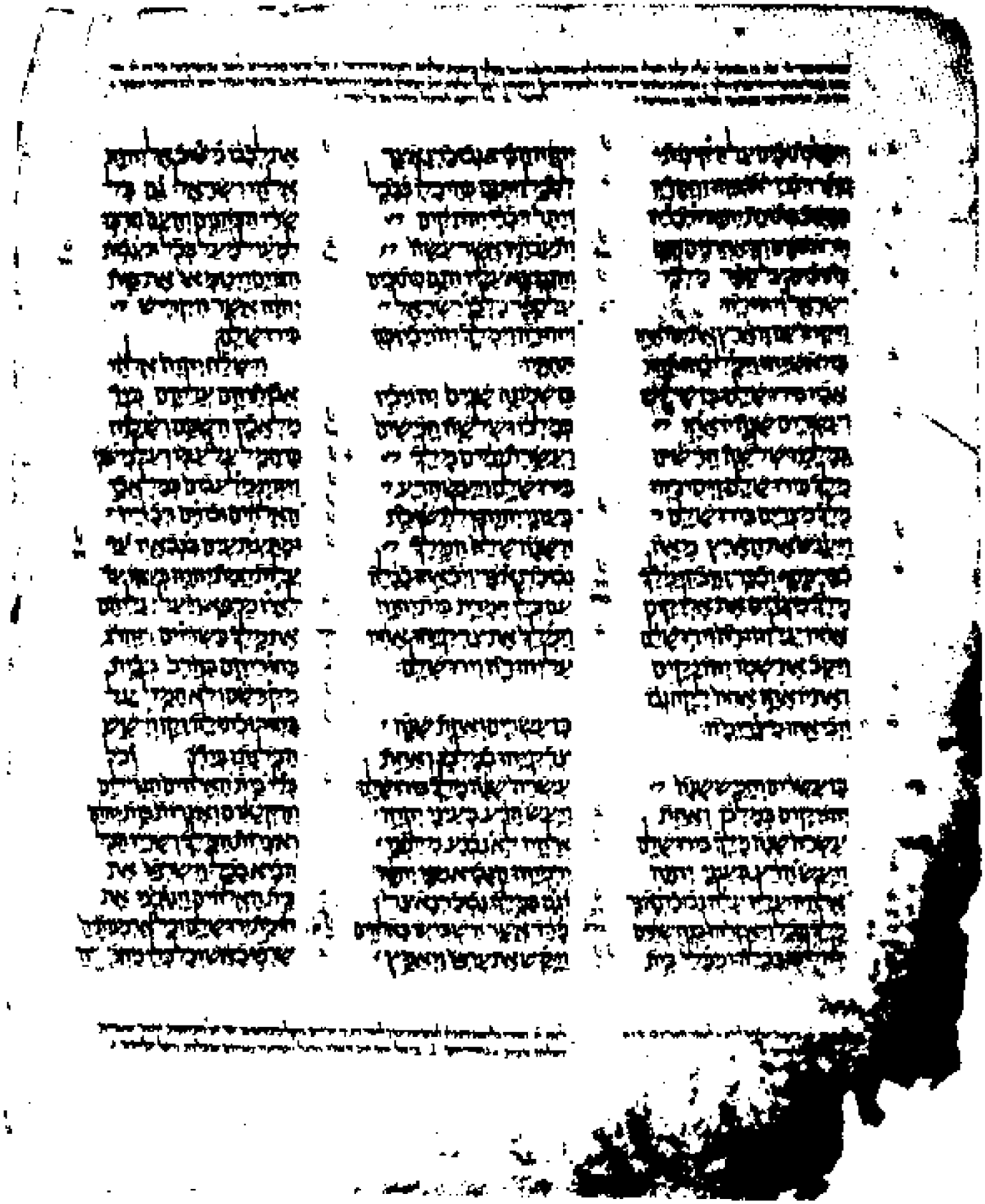

כתר ארם צובה. דברי הימים־ב לה, ז–לו, יט.

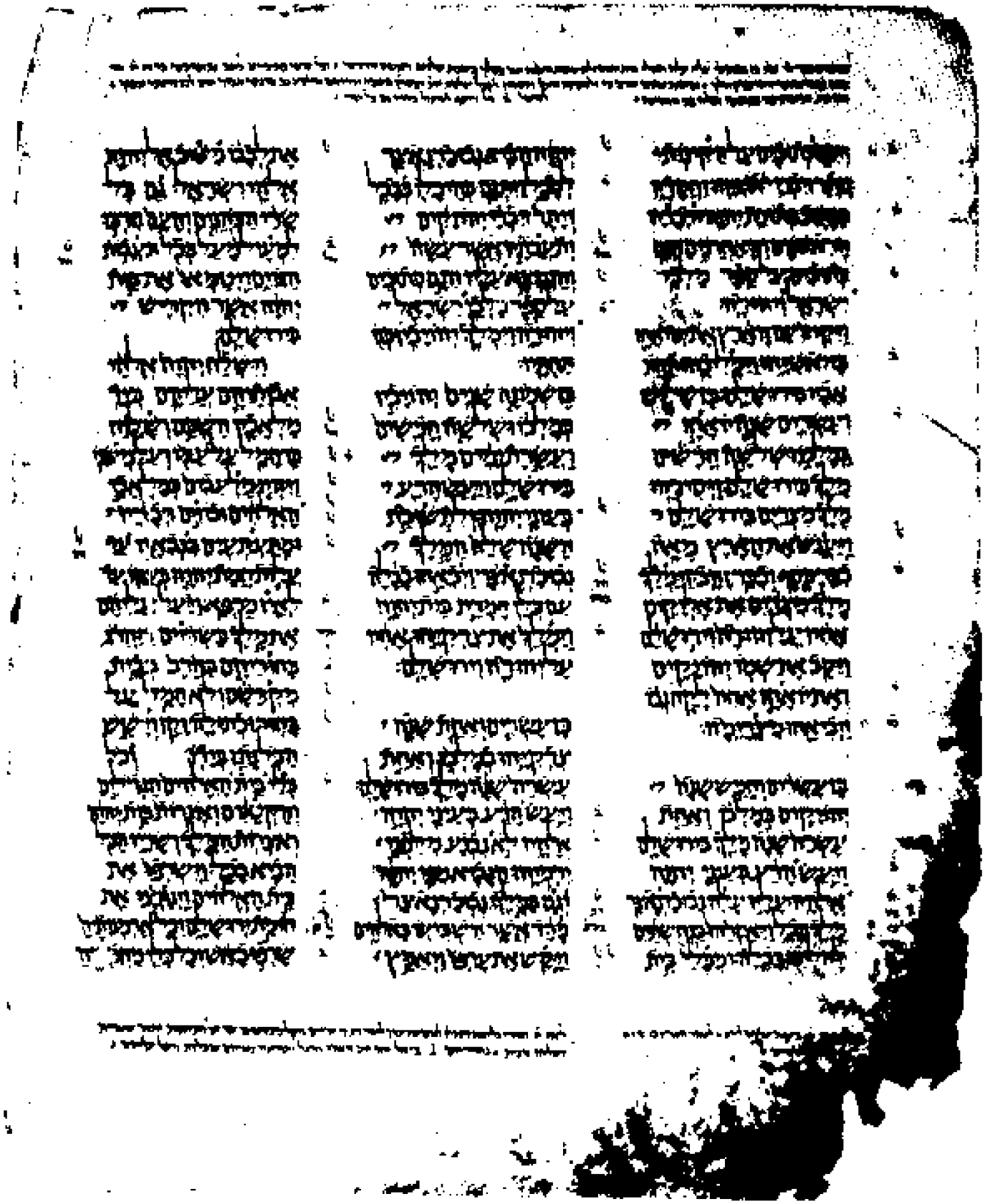

כתר ארם צובה. דברי הימים־ב לה, ז–לו, יט.

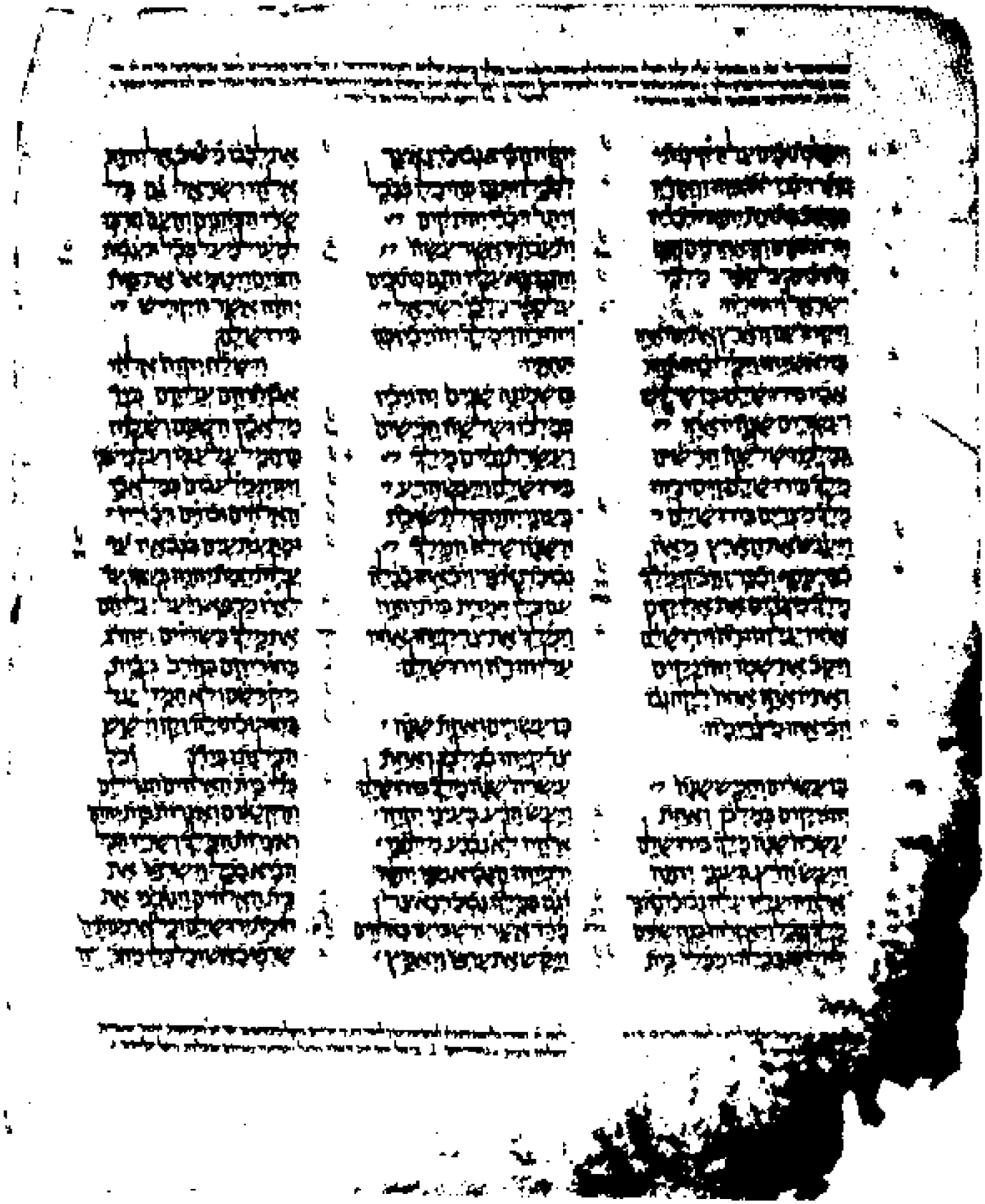

כתר ארם צובה. דברי הימים־ב לה, ז–לו, יט.

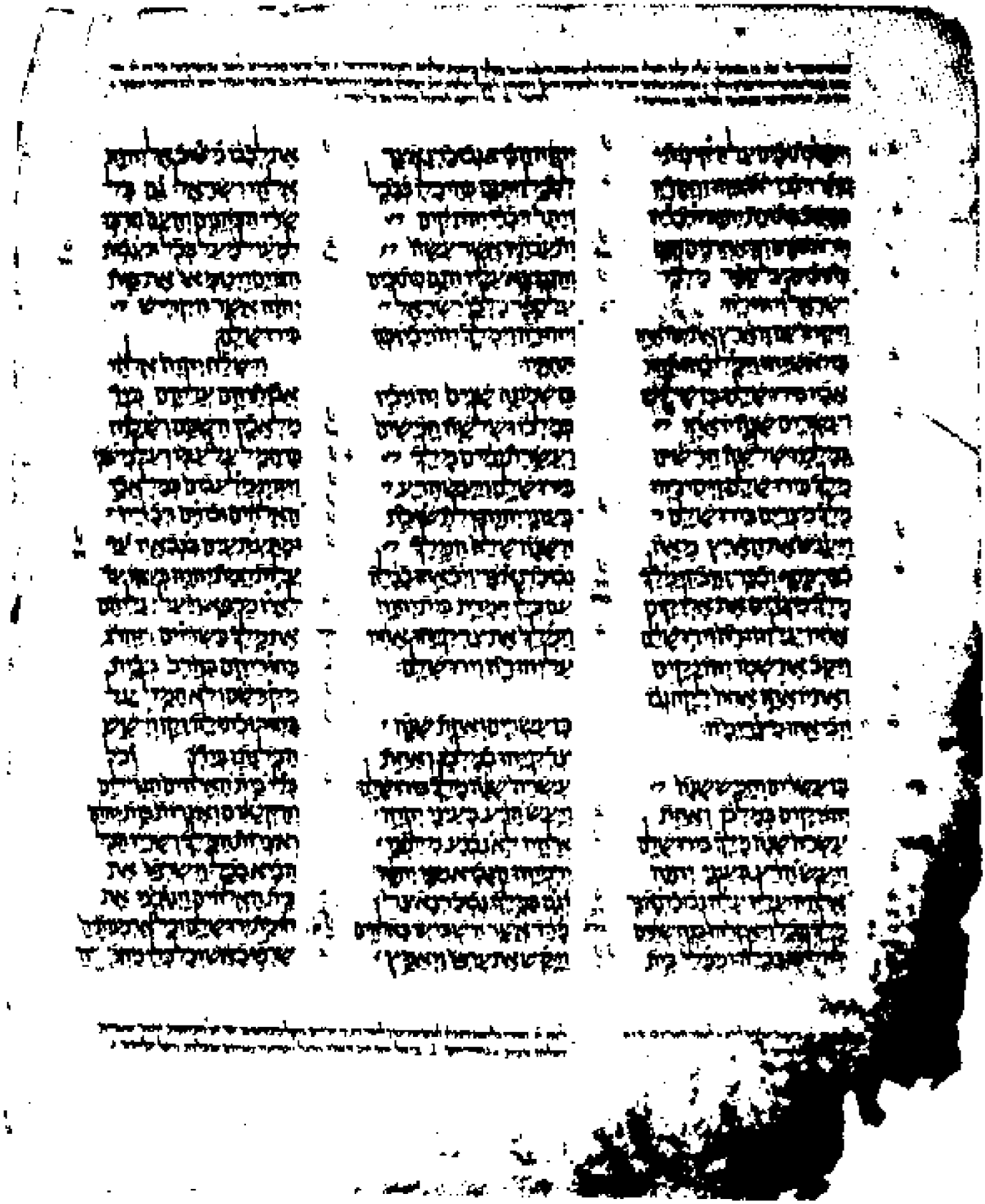

כתר ארם צובה. דברי הימים־ב לה, ז–לו, יט.

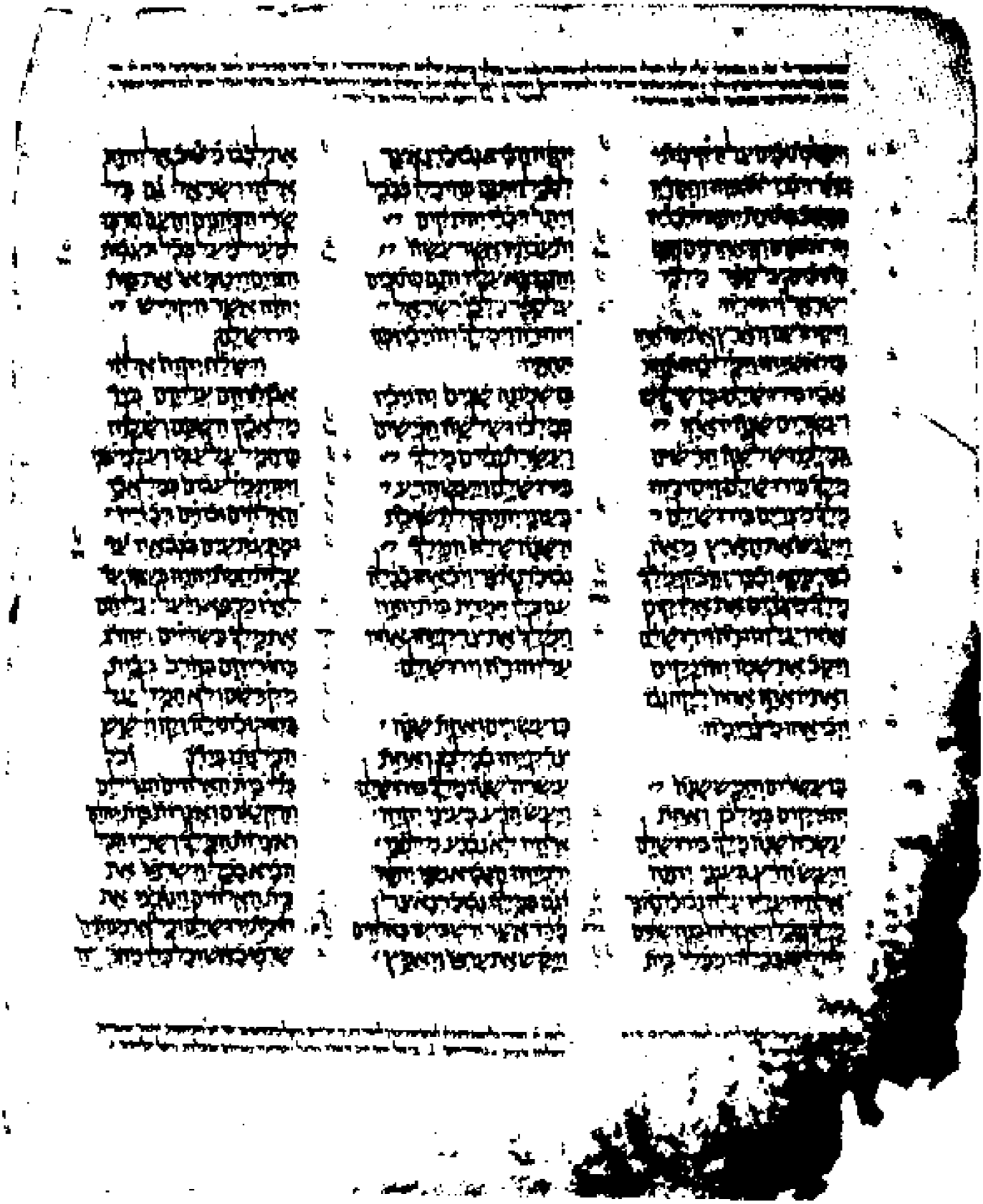

כתר ארם צובה. דברי הימים־ב לה, ז–לו, יט.

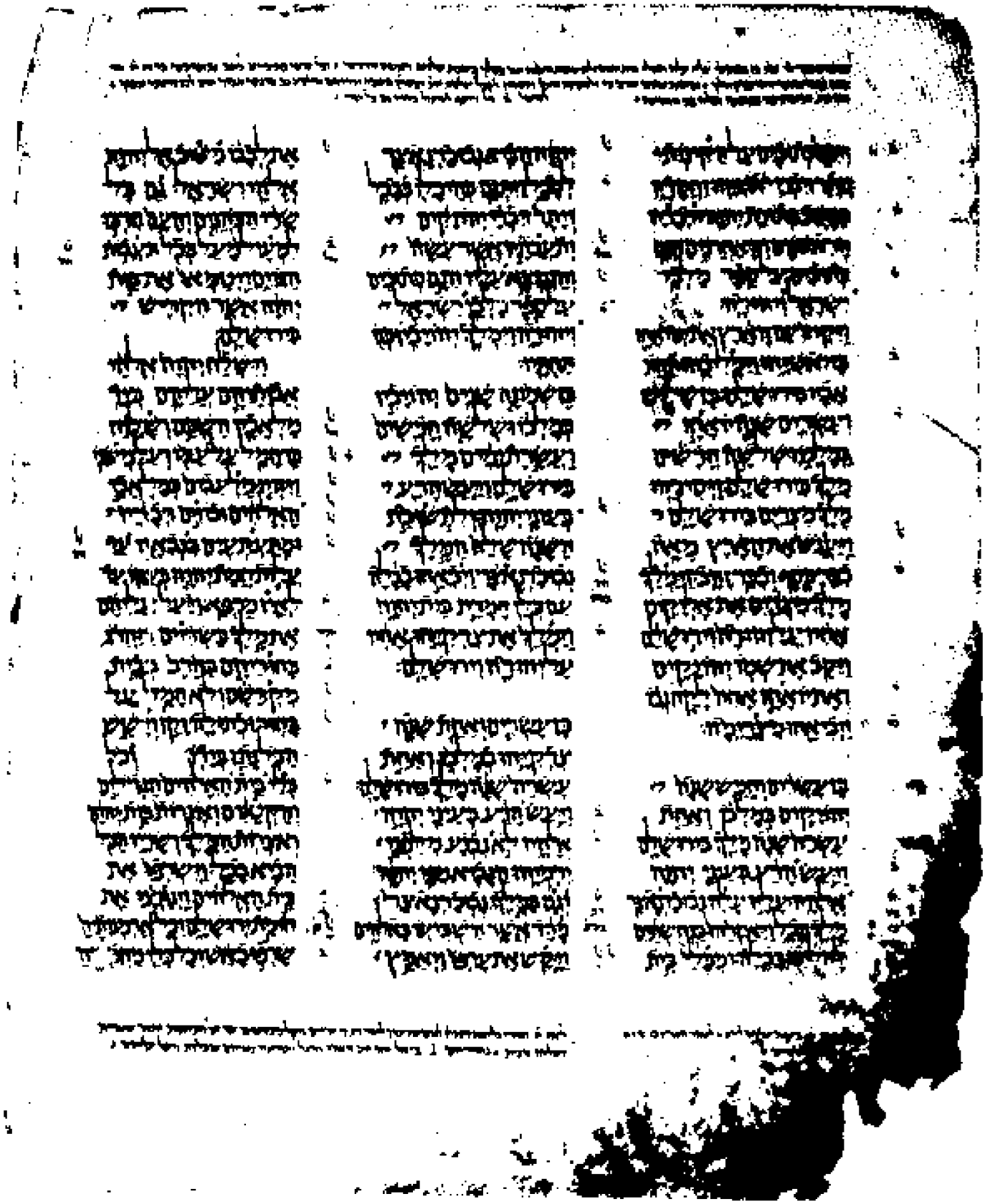

כתר ארם צובה. דברי הימים־ב לה, ז–לו, יט.

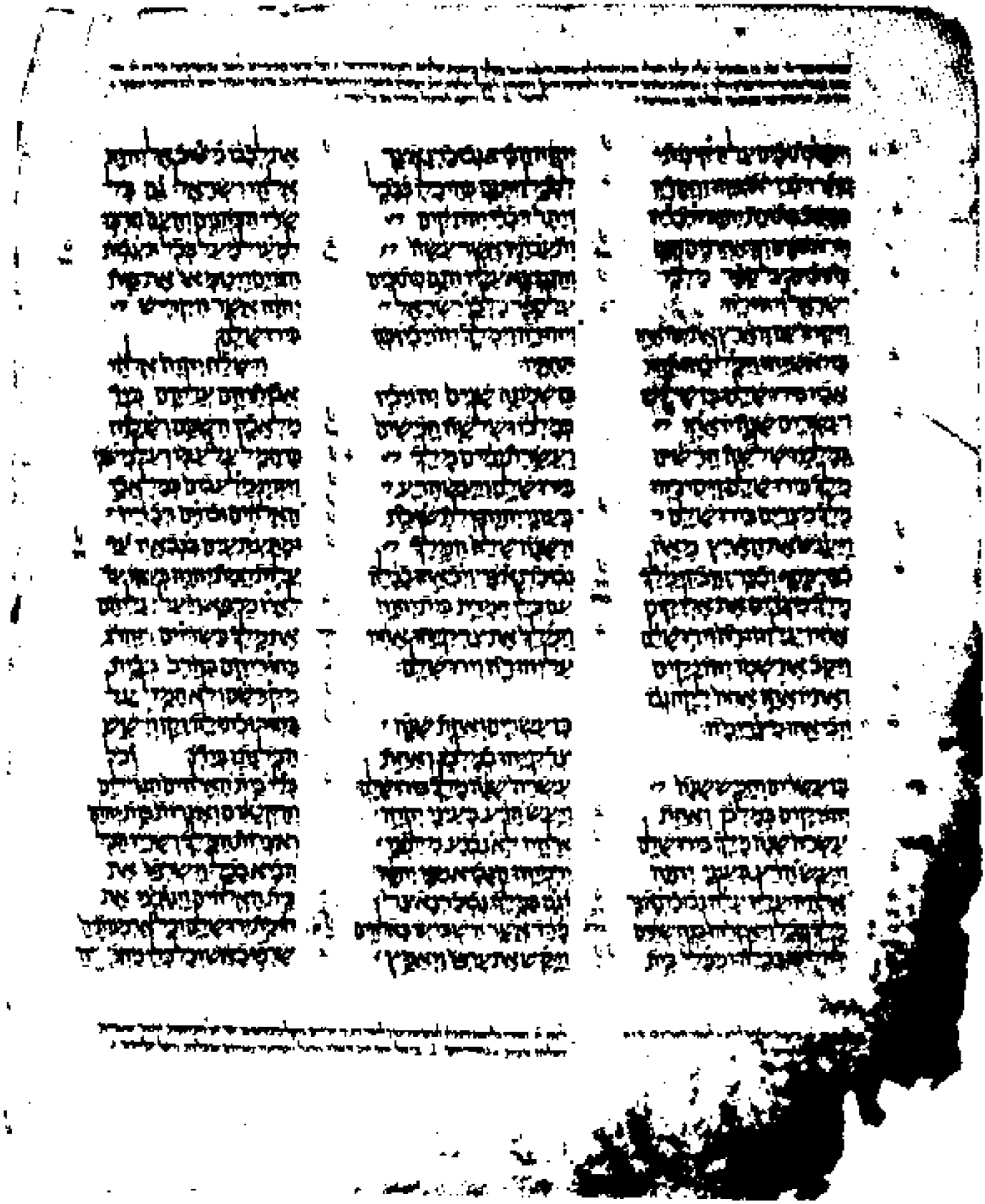

כתר ארם צובה. דברי הימים־ב לה, ז–לו, יט.

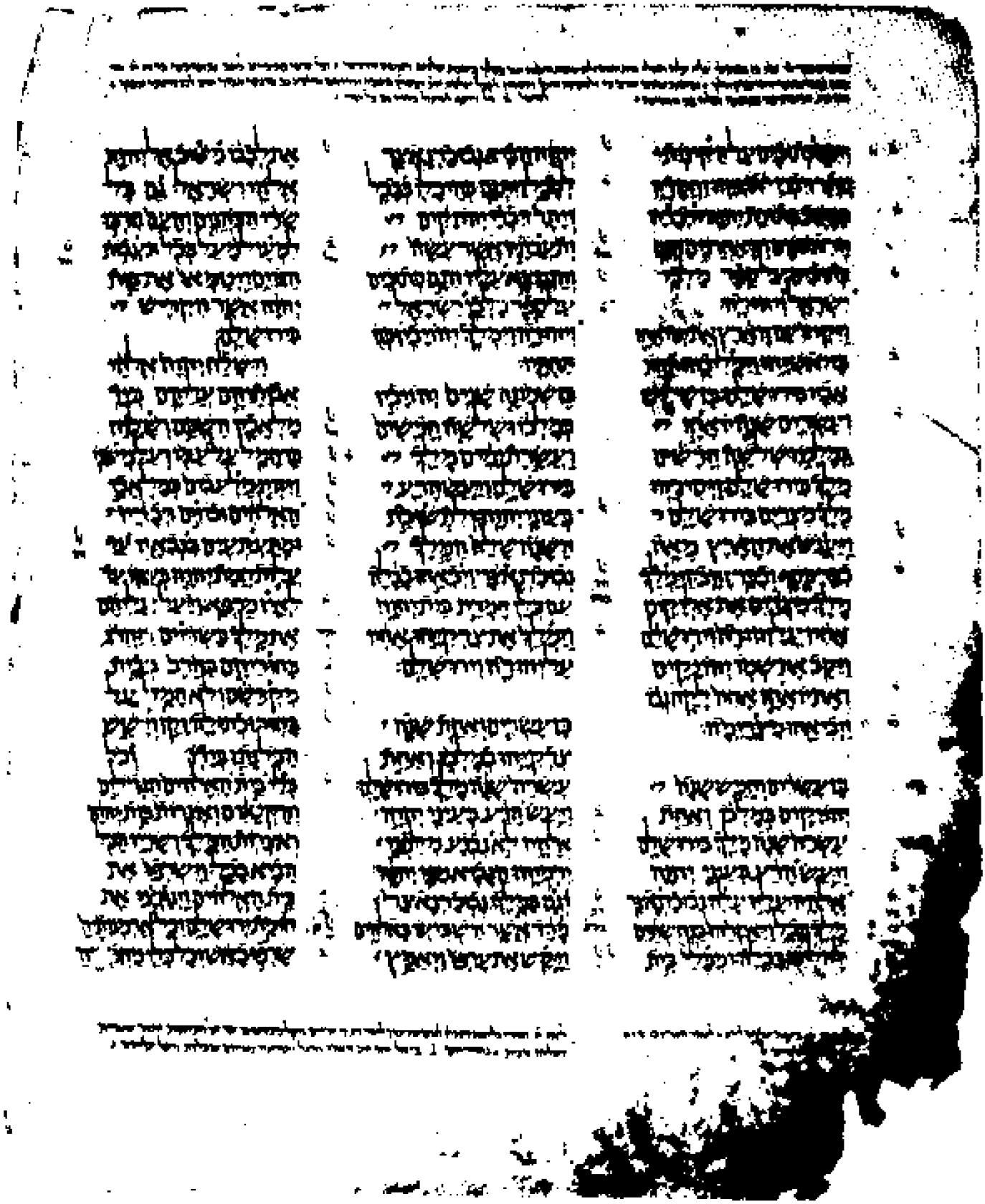

כתר ארם צובה. דברי הימים־ב לה, ז–לו, יט.

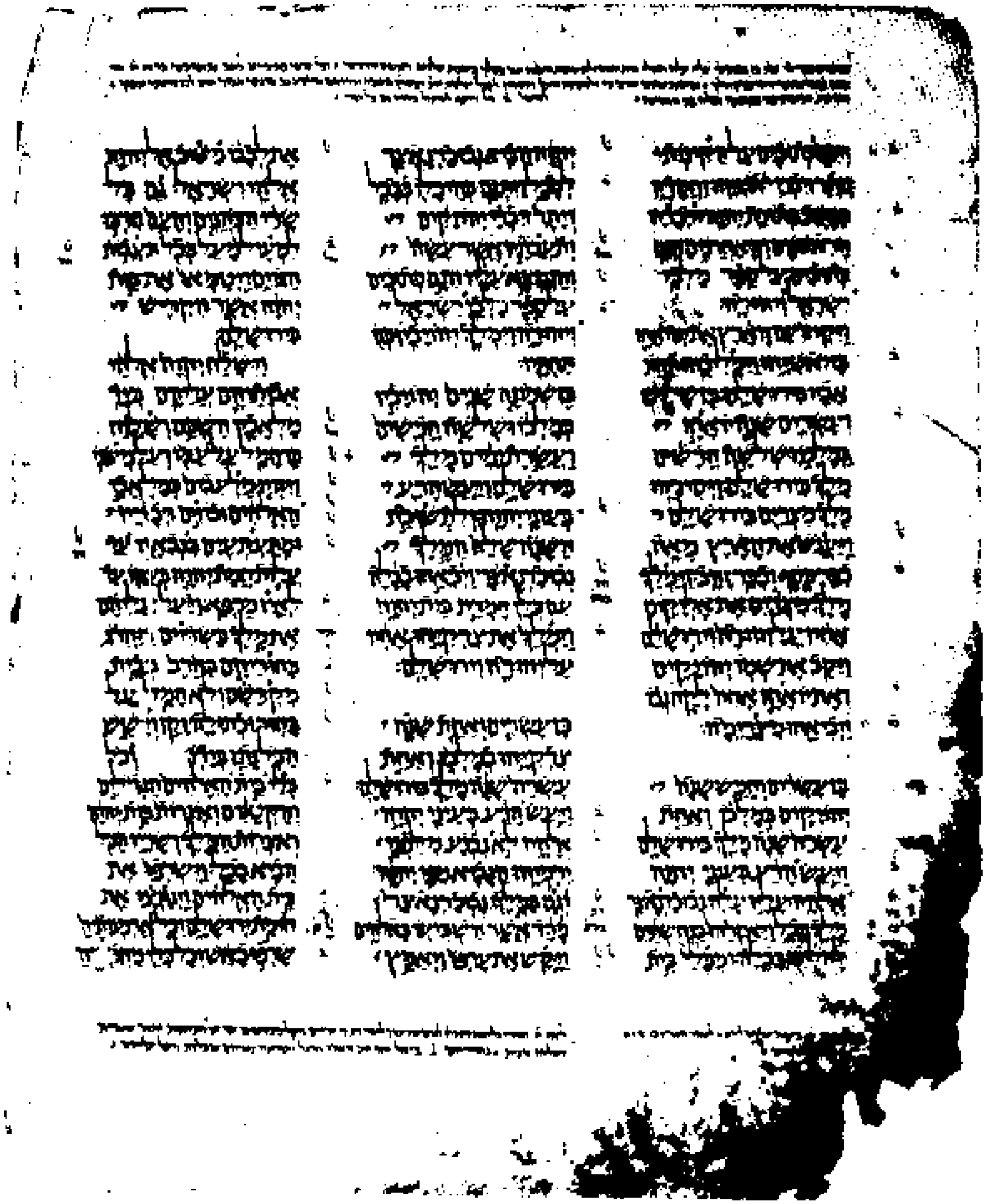

כתר ארם צובה. דברי הימים־ב לה, ז–לו, יט.

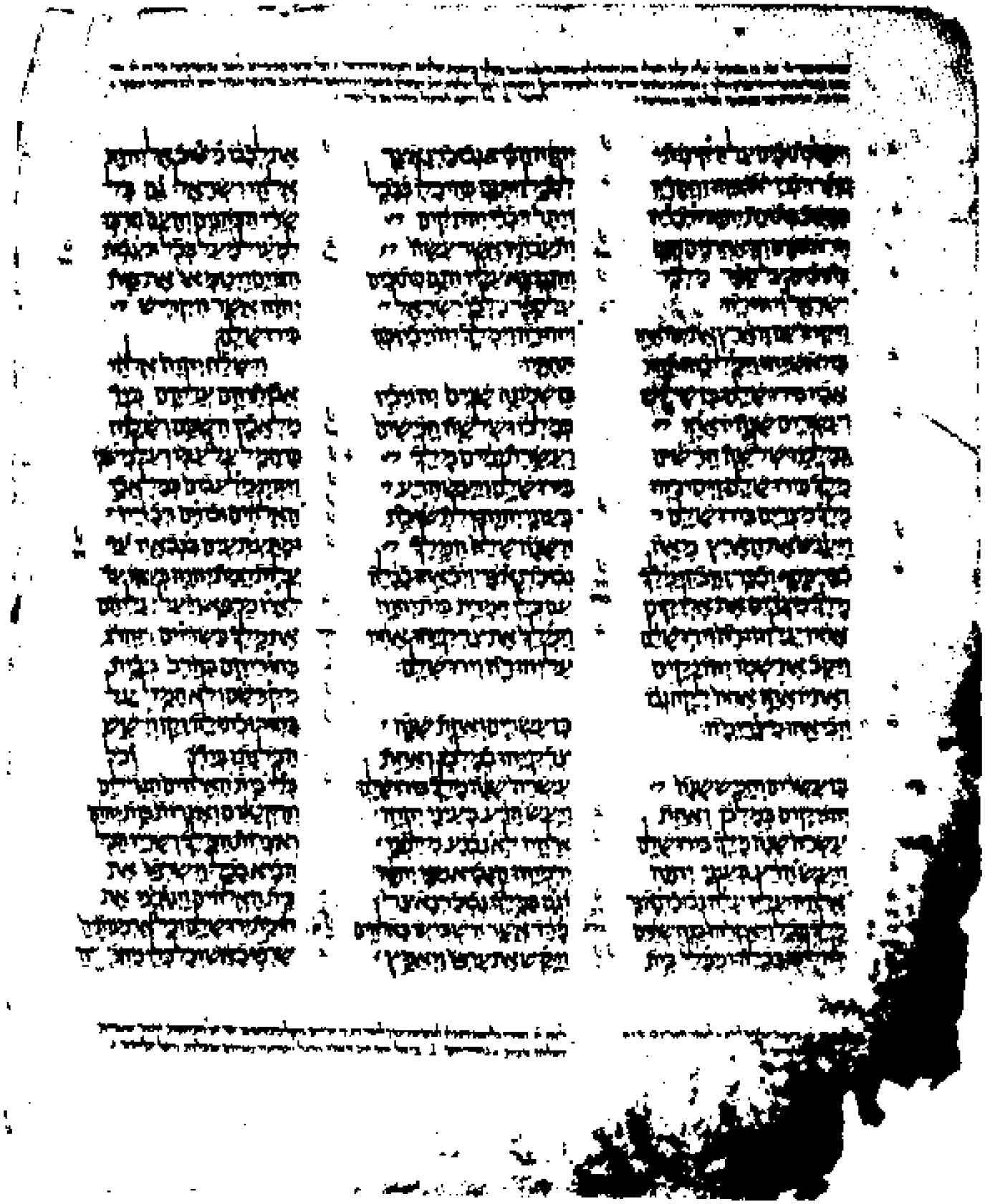

כתר ארם צובה. דברי הימים־ב לה, ז–לו, יט.

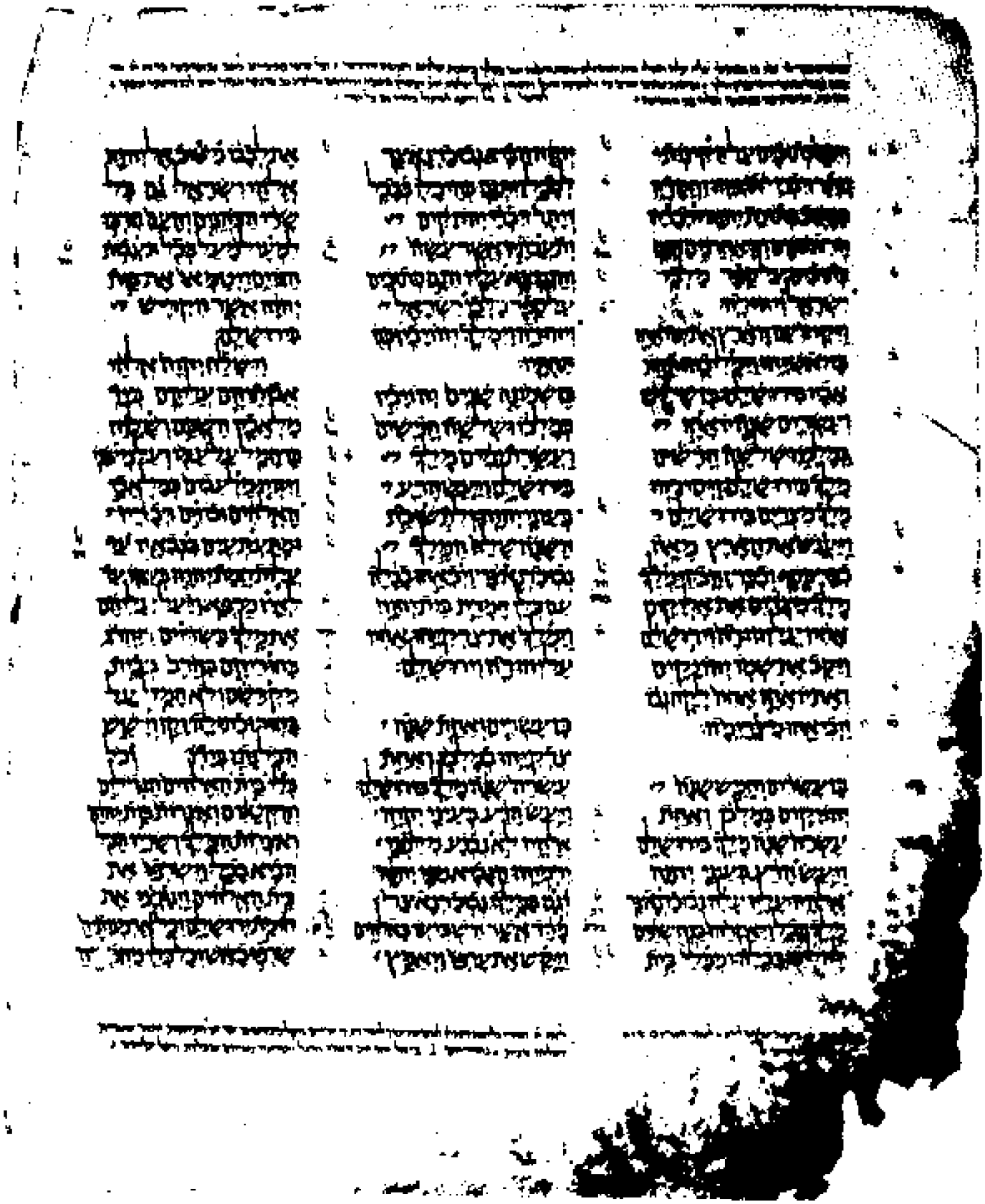

כתר ארם צובה. דברי הימים־ב לה, ז–לו, יט.

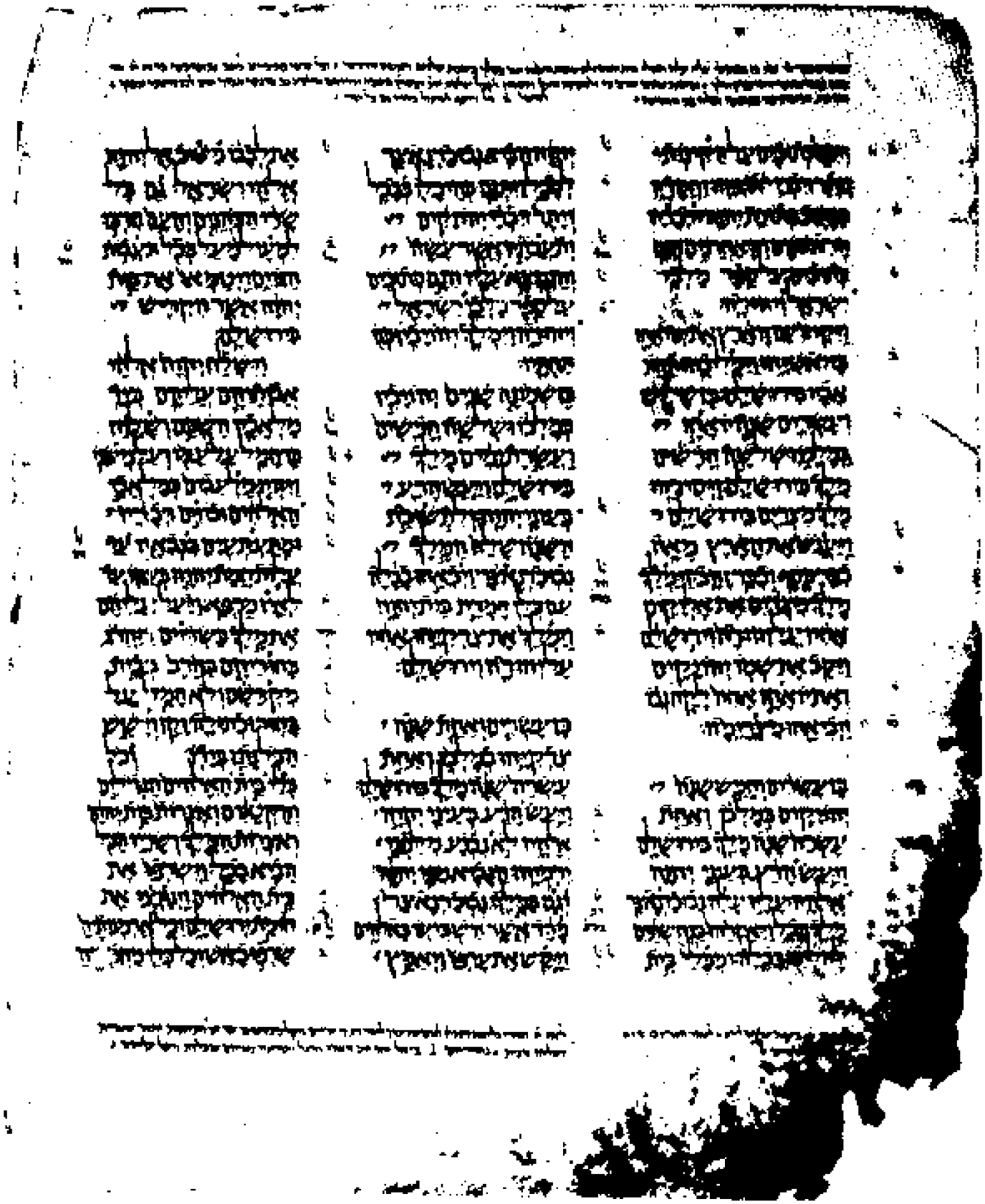

כתר ארם צובה. דברי הימים־ב לה, ז–לו, יט.

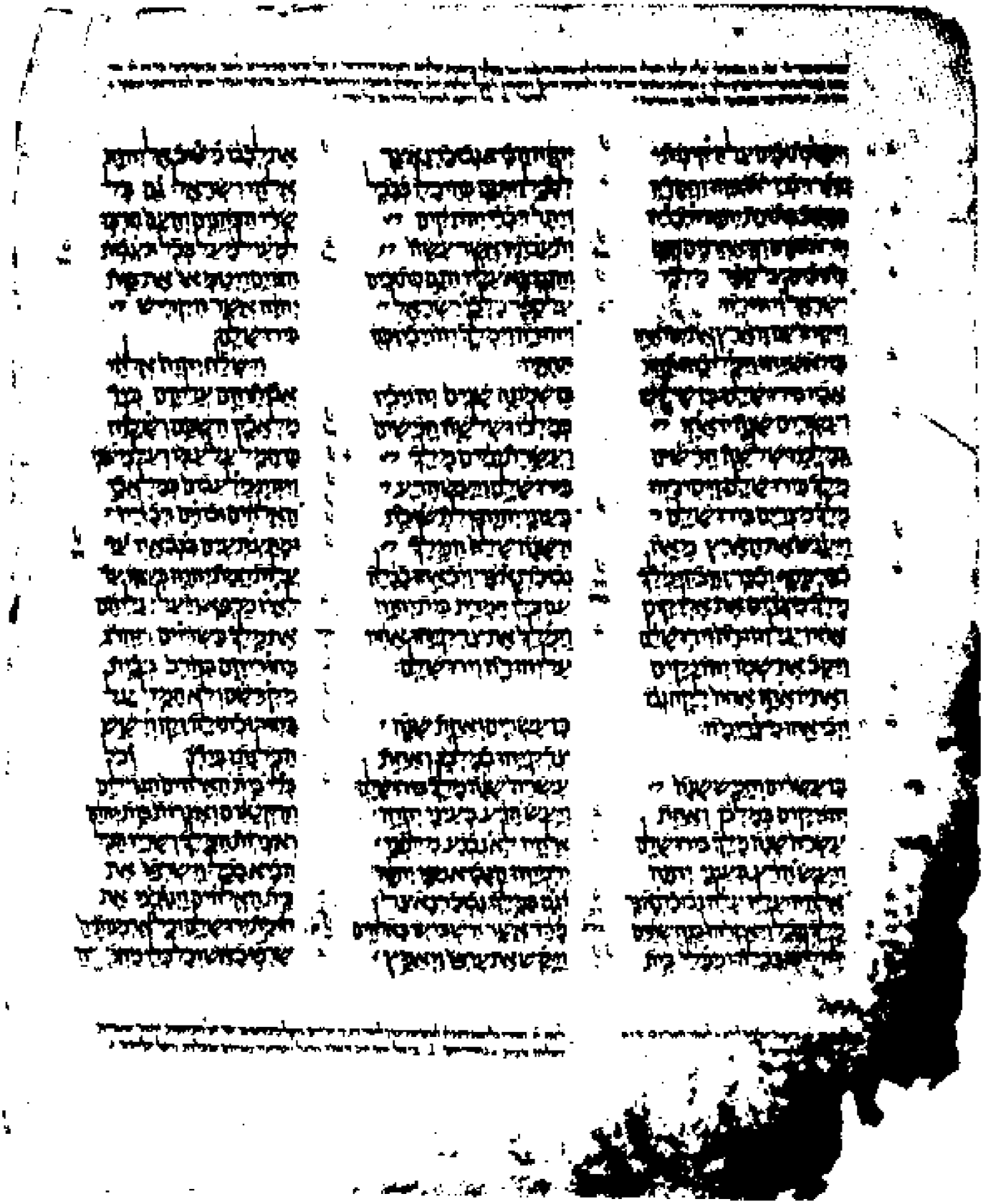

כתר ארם צובה. דברי הימים־ב לה, ז–לו, יט.

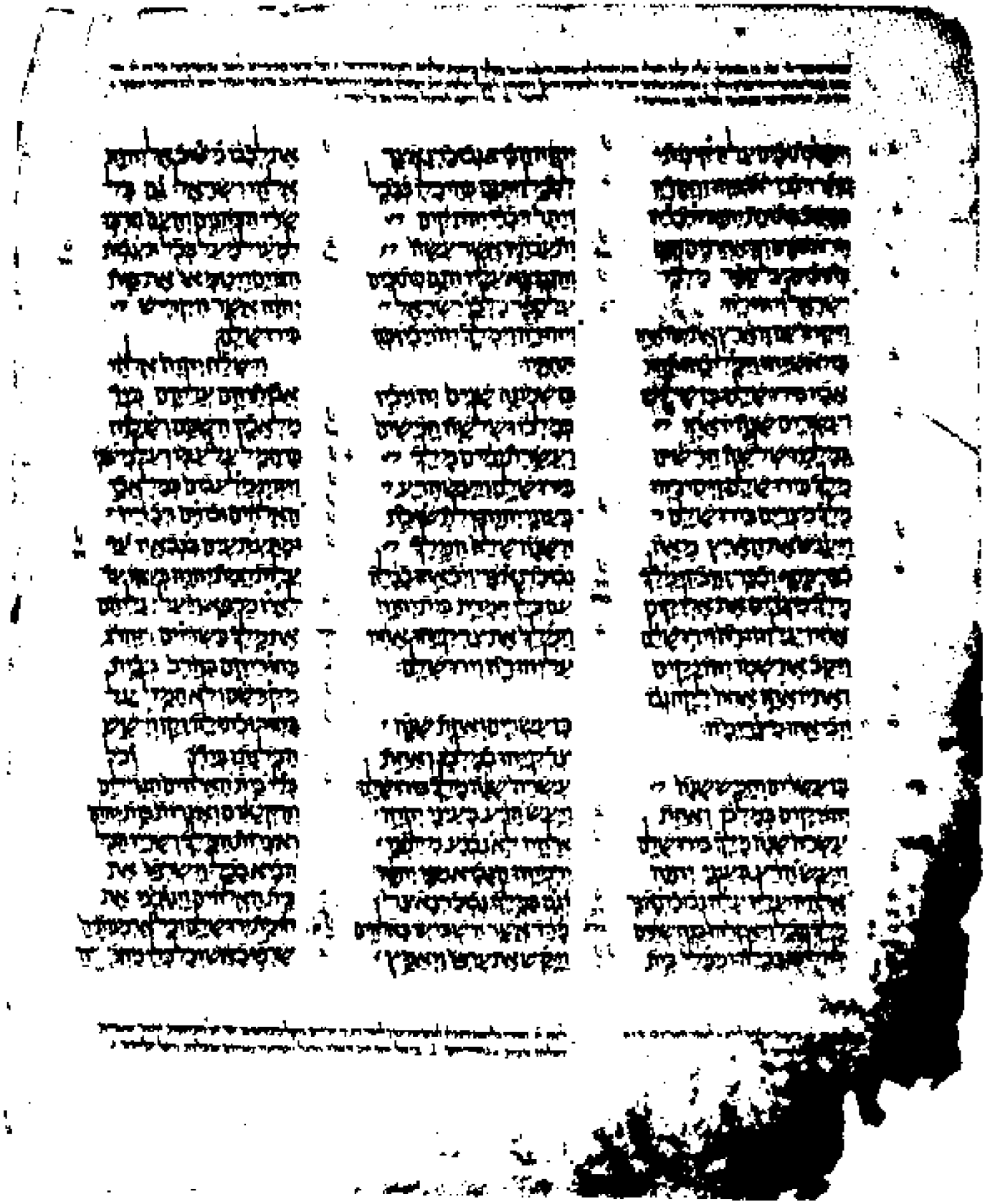

כתר ארם צובה. דברי הימים־ב לה, ז–לו, יט.

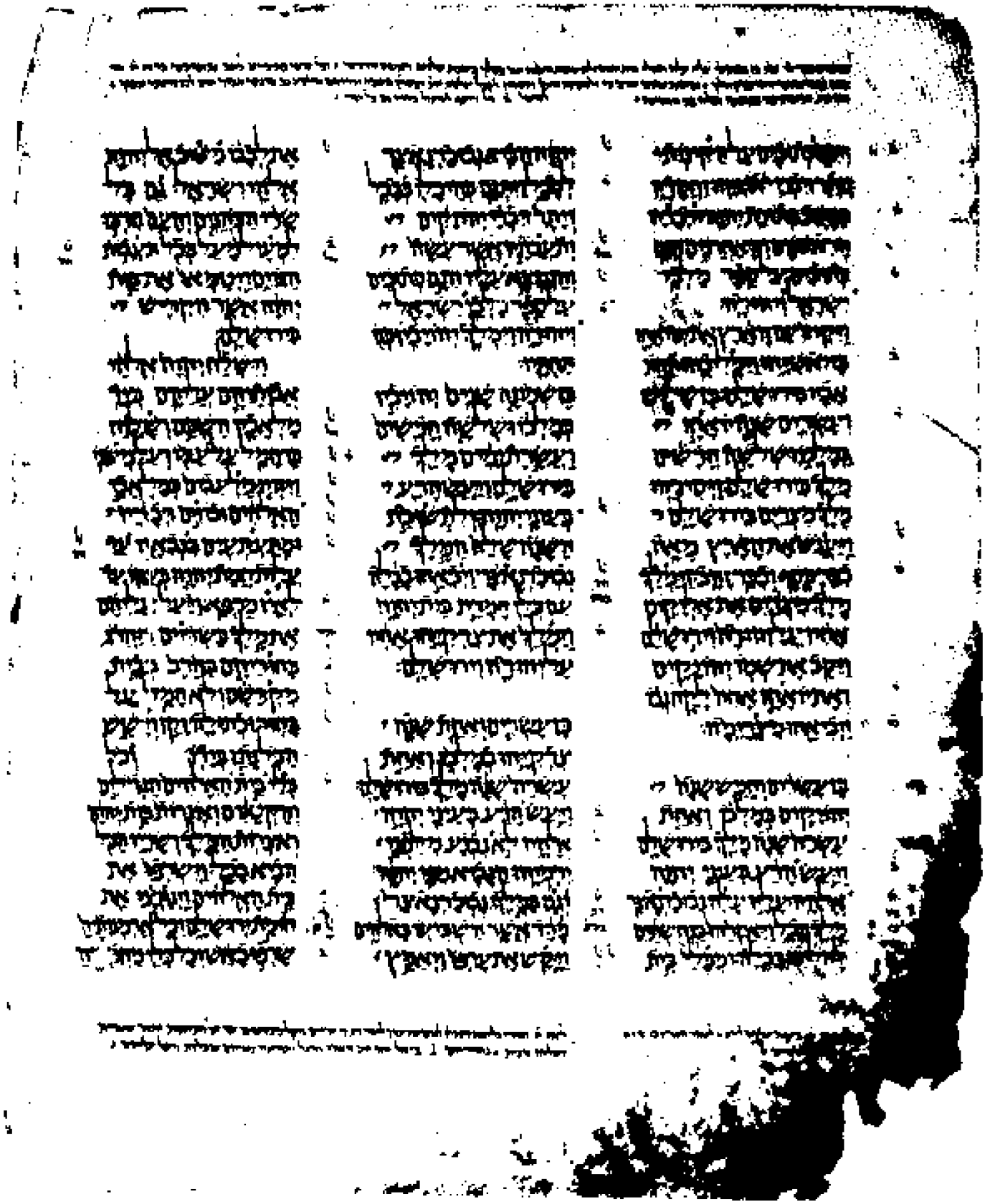

כתר ארם צובה. דברי הימים־ב לה, ז–לו, יט.

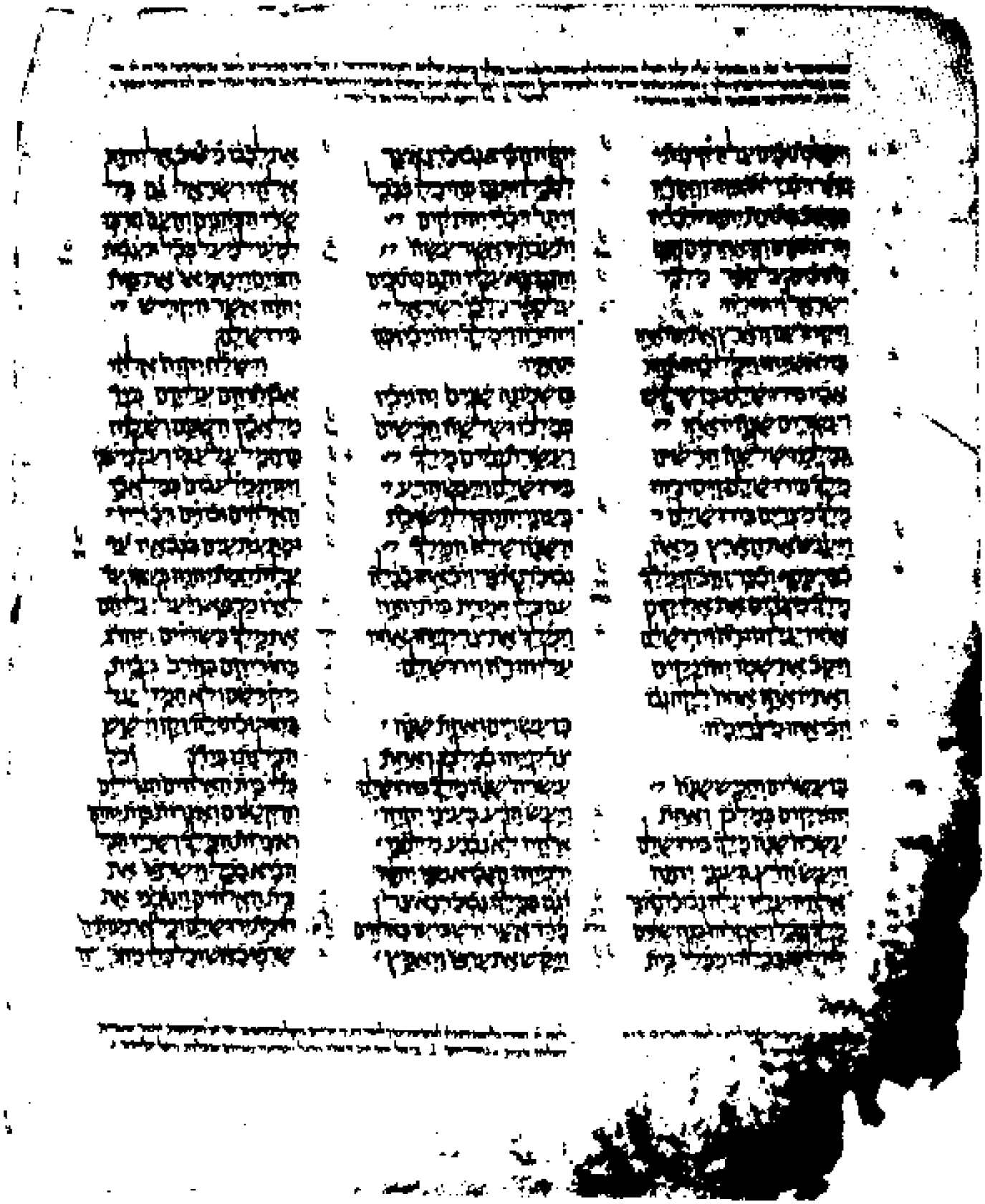

כתר ארם צובה. דברי הימים־ב לה, ז–לו, יט.